

دامەزرانی کۆماری کوردستان لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدراڵدا | چوارشەممە ١٥ی ڕێبەندانی ١٣٩٣ ـ ٤ی فێوریەی ٢٠١٥ | ژمارە ٦٤٩ | www.kurdistanukurd.com

جینایەتێکی دژی ئینسانیی دیکەی داعش

گرووپی تیرۆریستیی داعش رایگەیاند مەعاز ئەلکەساسبە فرۆکەوانە ئوردۆنییەکە کە کۆتاییەکانی ساڵی ٢٠١٤ کەوتە دەستیان، بە زیندووییی ئاگریان تێبەرداوە. هەر لەم پێوەندییەدا مەسعود بارزانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان ئەم جینایەتەی داعشی مەحکووم کرد. بارزانی لە پەیامێکدا کە بۆ شای ئوردۆنی نارد‌وە گوتوویەتی؛ خوینی مەعازو هەموو ئەو شەهیدە قارەمانانەی لەڕێی بەرگریکردن لە بەهاکان و پێکەوەژیان و ئاسایشی خەڵک و شەڕی دژی دۆژمنانی مرۆڤایەتی گیانی خۆیان بەخت کردووە، بە فیرۆ ناچێ و تیرۆریستان باجی هەموو تاوانەکانیان دەدەنو سەرەنجامیان لەناوچوون و شکستە.

هەر لەم پێوەندییەدا ئوباما سەرکۆماری ئەمریکاش رایگەیاند، ئەم جینایەتانەی داعش دەبێتە هۆی هاوپێوەندیی زیاتری کۆمەڵگەی جیهانیی بۆ شکستی دان و لەناوچوونی داعش.

یەکگرتنەوەیەکی سەرکەوتوانە لە گرەوی قبووڵی یەکترو بەیەکەوە بنیاتنانی داهاتووی هاوبەش دایە

ویستی یەکگرتنەوەی دیموکراتەکان تا دێ بە دەنگێکی ڕاشکاوانەتر و بە دڵگەرمییەکی زیاتر، لە نێو خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانو دۆستانو دڵسۆزانی حیزبی دیموکرات‌دا، قسەی لە سەر دەکرێ. لە میدیا کوردییەکانو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانیش، لە چەند حەوتووی ڕابردوو دا، یەک لەو پرسانەی جێگای بایەخ پێدانی چالاکانی سیاسیی کورد بووە، پرسی یەکگرتنەوەی حیزبی دیموکراتی کوردستانو حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بووە.هەر لەو پێوەندییەدا، ڕۆژی دووشەمەی ڕابردوو ٢ی فێوریە، دوو دەفتەری سیاسیی هەر دوو لایەنی دیموکرات بە یەکەوە کۆبوونەوە و ڕوانگەی حیزبەکانیان لە بارەی چۆنیەتیی یەکگرتنەوەی ئەم دوو لایەنە خستە بەرباس. بەر لەم کۆبوونەوە هاوبەشەش هەر یەک لە سکرتیرەکانی ئەو دوو حیزبە، لە کۆبوونەوەی گشتیی کادر و پێشمەرگەکانی حیزبەکانیان دا، پرسی یەکگرتنەوەیان خستبووە بەر باسو هەڵسەنگاندن. سکرتیری گشتیی حیزبی دیموکراتی کوردستان، بەڕێز خالید عەزیزی لە کۆبوونەوە گشتی لە گەڵ کادرەکان و پێشمەرگەکانی حیزبو هەروەها لە کۆبوونەوەی هاوبەشی دوو دەفتەری سیاسییش‌دا، وێرای وەبیرهێنانەوەی هەوڵەکانی حیزبەکەی لە پێناوی دیالۆگ و دانیشتنو ئاسایی کردنەوەی پێوەندی لە نێوان دوو لایەنی دیموکرات، تەئکیدی کردەوە کە یەکگرتنەوەیەکی سەرکەوتوانە لە گرەوی قبووڵی یەکتر و بەیەکەوە بنیاتنانی داهاتووی هاوبەش دایە.

پەسندکرانی گەڵاڵەیەک لە مەجلیسی ئێران

نوێنەرانی مەجلیسی ئێران گەڵاڵەیەکیان پەسند کردووە کە بەپێی ئەم گەڵاڵەیە لە کاتی سەپاندنی گەمارۆی نوێ بەدژی ئەم وڵاتە، ڕێککەوتنامەی ئەتومیی ژنێف هەڵدەوەشێتەوە و هەوڵەکانی ئێران لە پێناو تیکنۆلۆژیی ناوکیدا بۆ شێوەی پێشووی خۆی و بەر لەم ڕێککەوتنە دەگەڕێتەوە.

بەپێی ڕاپۆرتی هەواڵدەریی فارس، لە کۆبوونەوەی ئاشکرای ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتی ١٤ی ڕێبەندان‌دا، بە ١٧٣ دەنگی بەڵێ، ٩ دەنگی نارازی و ٥ دەنگی بێ لایەن پەسند کرا.

بەپێی ئەم گەڵاڵەیە، دەوڵەت ئەرکدار دەکرێ ئەگەر کۆنگرەی ئامریکا گەمارۆکانی سەر ئێران چرتر بکاتەوە، ڕێککەوتنامەی ژنێف هەڵوەشێنێتەوە و بە شێوەی ڕابردوو چالاکییە ناوکییەکانی ئێران دەست پێ بکاتەوە.

شایانی باسە ئەوە کاردانەوەیەک بوو بۆ هەوڵەکانی ئەم دواییانەی کۆمەڵێک لە نوێنەرەکانی کۆنگرەی ئامریکا بۆ پەسند کردنی گەڵاڵەیەک کە بەپێی ئەم گەڵاڵەیە بێتوو لایەنەکانی وتوویژکار لەم ماوەیەدا لەسەر هیچ شتێک ڕێک نەکەون، گەمارۆگەلێکی دیکە بەسەر ئێراندا دەسەپێنن .

هەر بەپێی ئەم ڕاپۆرتە، نوێنەرەکانی مەجلیس پاش پەسند کردنی ئەم گەڵاڵەیە، هەر لە نێو مەجلیسدا دروشمی «مەرگ بۆ ئامریکا»یان بەرز کردەوە.

ڕوحانی: لە پێوەندیی لەگەڵ پرسی ناوکی جیاوازی بۆچوونەکان لە نێوان ئێران و ٥+١ کەمبۆتەوە

ڕوحانی سەرکۆماری ئێران، ڕۆژی ١٤ی ڕێبەندان (٣ی فێوریە) دوای کۆتاییی کۆبوونەوەی سەرانی سێ قوە، بە هەواڵنێرانی ڕاگەیاند: لە هێندێک بواردا کە فاسلە و جیاوازی بۆچوونەکان زۆر بوون، ئەم جیاوازییانە ئێستا کەمبوونەتەوە.

سەرکۆماری ئێران گوتی: «خەریکین لە هێندێک خاڵی باش نزیک دەبینەوە و وا دێتەبەڕچاو کە ئەوان بەو ئاکامە گەیشتوون کە مافی خەڵکی ئێران بە ڕەسمی بناسن». ڕوحانی ڕوونی نەکردەوە کە ئەو جیاوازیی بۆچوونانە کامانە بوون کە ئێستا کەم بوونەوە.

ئەوە لە حاڵێک دایە لە ڕۆژەکانی ڕابردوودا وەزیری دەرەوەی ئێران بەهۆی پیاسەکردن لەگەڵ هاوتا ئەمریکاییەکەی لە ژێنۆ، کەوتە بەر ڕەخنەی توندی تونددڕەوەکانی نێو دەسەڵاتی ڕێژیمەکەی. بەڵام ڕوحانی بۆ چەندەمین جارە دەڵی تیمەکەی ئێران لە لەلایەن هەموو بەرپرسانی پایەبەرزی نیزامەوە پشتیوانیان لی دەکرێ.

ئێران و گرووپی ٥+١ هەنووکە خەریکی وتوویژن بە مەبەستی چارەسەری کوتایی پرسی ئەتومی ئێران.

کۆماری کوردستان لە هاوکێشە سیاسییە جیهانیەکاندا ٤

شۆڕشی ٥٧و کاریگەرییەکانی لەسەر بزاڤی میللی-دیموکراتیکی کورد ٥

بنەمای سیاسی خارجیی کۆماری ئیسلامیو دەسکەوت بۆ گەلانی ئێران ٦

شاکاری کۆبانێ ٧

نووسەری «حەمەدۆک»ی یاخی و قەڵەمێکی نەفسانەیی ١١

بەیاننامە:

سەرکەوتنی کۆبانێ لە نەتەوەکەمان و دۆستان و دلسۆزانی ئەم نەتەوەیە پیرۆز بێ

پاش ١٣٣ڕۆژ خۆراگیری جانانەی شەڕڤانان و هێزی پێشمەرگە لە شاری کوبانی لە بەرامبەر هێرشەکانی چەکدارانی گرووپی تیرۆریستیی داعش بۆ سەر ئەم شارە، سەرئەنجام ڕۆژی ٢٦ی ژانویە، کوبانی لە گەمارۆ و پەلامارەکانی داعش ڕزگار کرا.

کوبانی و خەڵکە خۆراگرەکەی، ڕۆژانی زۆر سەخت و پڕ مەترسییان تێپەڕ کرد، ئەوان زۆرترین وێرانی و زیاترین ئاوارەییان بە خۆیانەوە دیت. تەنانەت بەشێکی بەرچاوی ئەو شارە بۆ ماوەیەک لە لایەن چەکدارانی داعشەوە، داگیر کرا. کوبانی چەند جارێکیش لە سنووری دەستبەسەرداگیرانی بە تەواوی لە لایەن داعشەوە، نزیک بووە.بەڵام لە هەمووی ئەو ڕۆژ و شەو و ساتانەدا، دڵی ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد لەهەموو بەشەکانی کوردستان و لە هەر جێگایەکی جیهان، لە گەڵ خۆراگریی پڕ سەروەریی کوبانی و کوبانیپارێزان دابوو. کوبانی بە هۆی ئەم خۆراگرییە جێی شانازییەی خەڵکەکەی و ڕۆڵەکانی بەرامبەر تیرۆریستان و جەهالەت پارێزان ، بوو بە ڕەمز و هێمایەک کە تەعبیری لە بەرەنگاریی نێوان ڕووناکی و تاریکی، ژیان و مردن، پێشکەوتن و جەهالەت، خێر و شەر و، مرۆڤایەتی ودڕندەیی دەکرد. هەر ئەمەش وای کرد کە شەپۆلێکی جیهانی لە هاوپێوەندی و پشتیوانیی مرۆڤایەتیی دابەڕوەر و پێشکەوتنخواز، هێزێکی گوشار بۆ سەر هاوپەیمانانی شەڕی دژە تیرۆر و وڵاتانی ناوچە کە بە بیانەفاوەتی و کەمتەرخەمییەوە سەیری پەلامارەی داعش بۆ سەر ئەم شارەیان دەکرد، وەڕی بکەوێ. بە خۆشییەوە گوشارەکان و هەوڵەکان لە کوردستان و لە دەرەوەدا، دەسکەوتیان هەبوو. هێرشی ئاسمانیی فرۆکە شەڕکەرەکانی وڵاتانی ڕۆژاوا بۆ سەر سەنگەرەکانی تیرۆریستانی داعش و، ڕێگە پێدان بە چوونی هێزی پێشمەرگە و چەکی قورس لە هەرێمی کوردستانەوە بۆ کوبانی، دوو لەو دەسکەوتانە بوون کە ڕۆڵێکی گرنگیان لە سەرخستنی خۆراگریی جێی شانازیی کوبانی دا هەبوو.

حیزبی دیموکراتی کوردستان، بە بۆنەی ڕزگاربوونی کوبانی لە داگیرکاری و پەلامارەی وێرانکەرانەی داعش، گەرمترین پیرۆزبایی پێشکەشی کەجان و کوردانی شەرفان، هێزی پێشمەرگەی کوردستان، خەڵکی خۆراگی کوبانی و تێکڕای هێزە خەباتکارەکان و خەڵکی ڕۆژاوای کوردستان دەکا. لە کاتێک دا سڵاو دەنێرین بۆ گیانی هەموو ئەو شەهیدانەی لە بەرپەرچدانەوەی هێرشی تیرۆریستان بۆ سەر نیشتمانەکەیان دا گیانیان بەخت کرد، هیوا دەخوازین کە کوبانی و هەموو گوند و ناوچە ئازادکراوەکان، بە هەوڵ و پشتیوانیی هەموو لایەک، بە زووییی ئاوەدانی و بنیاتنانەوە بە خۆیانەوە ببینن. هەر لەم کاتە دا هیوادارین سەرکەوتنی کوبانی ببێتە هەوێنی سەرکەوتن لە بەرەکانی شەڕی دژ بە داعش لە سەرجەم ناوچە داگیرکراوەکانی ڕۆژاوا و باشووری کوردستان.

جارێکی دیکە سەرکەوتنی کوبانی لە هەموو ڕۆڵەکانی نەتەوەکەمان و دۆستان و دلسۆزانی ئەم نەتەوەیە پیرۆز.

حیزبی دیموکراتی کوردستان
دەفتەری سیاسی
٢٠١٥/٠١/٢٧
٧ی ڕێبەندانی ١٣٩٣

خالید عەزیزی: یەکگرتنەوەیەک دەتوانێ سەرکەوتوو بێ کە هەمووان لە حیزبی یەکگرتوودا دا هەست بە ئاسوودەیی و بوونی خۆیان بکەن

سکرتێری گشتیی حیزبی دیموکراتی کوردستان، لە کۆبوونەوەیەکی گشتییدا بە بەشداریی سەدان کەس لە تیکۆشەرانی حیزب، پرسی یەکگرتنەوەی دیموکراتەکانی تاوتوێ کرد.

پێشنیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە، ڕێکەوتی ٦ی ڕێبەندانی ١٣٩٣ و لە کۆبوونەوەیەکی گشتییدا بە بەشداریی سەدان کەس لە تیکۆشەرانی دیموکرات، بەڕێز کاک خالید عەزیزی، سکرتێری گشتیی حیزبی دیموکراتی کوردستان، پرسی نێوان هەردوو حیزبی دیموکراتی کوردستان و حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و هەوڵدان بۆ وەدیهێنانی یەکگرتنەوەی بنەماڵەی گەورەی دیموکراتی هێنایە بەر باس.

لە سەرەتای قسەکانی بەڕێز خالیدی عەزیزی بە ئاوڕدانەوە لە هەنگاوەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی تووشی قەیرانی تەشکیلاتی کردوە، باسی لە گرینگیی یەکریزی و یەکگرتوویی لە نێو ڕیزەکانی حیزبی دیموکرات دا کرد.

لە دریژەی قسەکانی دا بەڕێزیان ئاماژەی بەو هەوڵانە کرد کە حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ماوەی ٨ ساڵی ڕابردوودا بە نیسبەت ئاسایی کردنەوەی پێوەندیی نێوان هەردوولای دیموکرات و کارکردن بۆ لیک نزیککردنەوەی دیموکراتەکان کردووە.

لەم پێوەندییەدا بەڕیز عەزیزی وتی: لە ماوەی ٨ ساڵی ڕابردوودا حیزبی دیموکراتی کوردستان قۆناغ بە قۆناغ، لە دەروەستانە هەوڵی کەمکردنەوەی گرژیی و ئاڵۆزییەکانی داوەو و، بۆ پێکهێنەوەدانیشتن و لە کۆتایی دا وەسەرپەرەکخستنەوەی بەشێک لەو هۆکارانەی کە چەند جار حیزبی دیموکراتی کوردستانی تووشی قەیرانی تەشکیلاتی کردوە، باسی لە گرینگیی یەکریزی و یەکگرتوویی لە نێو ڕیزەکانی حیزبی دیموکرات دا کرد.

لە دریژەی قسەکانی دا بەڕێزیان ئاماژەی بەو هەوڵانە کرد کە حیزبی دیموکراتی کوردستان لە ماوەی ٨ ساڵی ڕابردوودا بە نیسبەت ئاسایی کردنەوەی پێوەندیی نێوان هەردوولای دیموکرات و کارکردن بۆ لیک نزیککردنەوەی دیموکراتەکان کردووە.

لەم پێوەندییەدا بەڕیز عەزیزی وتی: لە ماوەی ٨ ساڵی ڕابردوودا حیزبی دیموکراتی کوردستان قۆناغ بە قۆناغ، لە دەروەستانە هەوڵی کەمکردنەوەی گرژیی و ئاڵۆزییەکانی داوەو و، بۆ پێکهێنەوەدانیشتن و لە کۆتایی دا وەسەرپەرەکخستنەوەی حیزبی دیموکرات پلان و گەڵاڵەی ڕوونی پێشکەش کردوە.

سکرتێری گشتیی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە دریژەی قسەکانی دا گوتی: « خۆشبەختانە گرتنەپێشی سیاسەتی دروست و مەنتقیی ڕێبەری حیزبی دیموکراتی کوردستان توانی ڕۆڵێکی بەرچاوی هەبی لە دروست بوونی قۆناغێکی دڵخۆشکەر کە ئەمڕۆ هەردوو لای حیزبی دیموکرات، پێکەوە لە دانووستان دان و بیر لە ئاکامی ئەم هەوڵانە- کە هەمان یەکگرتنەوەی دیموکراتەکانە- دەکەنەوە.

کاک خالید عەزیزی لە بەشێکی دیکەی قسەکانی دا پێداگریی لە سەر بەشداریی هەموو ئەندامانی حیزبی دیموکراتی لە پرسی یەکگرتنەوەی دیموکراتەکان دا کردو ڕوو بە بەشدارانی کۆبوونەوەکە و گشت ئەندامانی حیزب گوتی: « ئێوە دەبی بە تێبینی و بۆچوونەکانتان یارمەتی بە پرسی یەکگرتنەوەی دیموکرات بدەن و هەوڵ بدەن یەکگرتووانە و بە هەستکردنی بە ئاسوودەیی، حیزبی دیموکرات زۆر لەوە گەورەتر بکەنەوە.

هەر لەم پێوەندییەدا بەڕێز عەزیزی ڕایگەیاند کە: «یەکگرتنەوەیەک دەتوانێ سەرکەوتوو بێ کە هەمووان لە حیزبی یەکگرتووەدا هەست بە ئاسوودەیی و بوونی خۆیان بکەن.»

لە کۆتایی قسەکانی دا کاک خالید عەزیزی سەبارەت بەو هەوڵانەی کە لە پێوەندی لە گەڵ پرسی یەکگرتنەوەی دیموکراتەکان دا و بە شێوەی جۆراوجۆر دینە ئاراوە، گوتی: «ئێمە بە چاوی ڕێزو پێزانینەوە دەڕوانینە ئەو هەوڵانەو، هەموویان بە هەوڵدانێکی دڵسۆزانە دەزانین.»

لە بڕگەیەکی دیکەی ئەم کۆبوونەوەدا بەشێک لە بەشدارانی کۆبوونەوەکە بە تێبینی و پێشنیارو پرسیارەکانیان باسەکەیان دەولەمەند کردو بە کاریگی دروست و پێویستیان زانی کە ڕێبەری حیزب و لە سەرەو هەموانەوە بەڕێز سکرتێری گشتیی حیزب لە پێوەندی لە گەڵ پرسێکی گرینگی ئەوتۆدا لە گەلیان کۆدەبێتەوەو بەشداریی باسەکان دەکەن.

جێی ئاماژەپێدانە کە هەر لەم کۆبوونەوەیەدا، بەڕپرسی کۆمیسیۆنی ئامۆزشی حیزبی دیموکراتی کوردستان، بەڕێز کاک کەمال کەریمی ڕایگەیاند کە هەر هاوڕێیەکی حیزبی لە پێوەندی لە گەڵ پرسی یەکگرتنەوەی دیموکراتەکان دا، باس و بابەتێکی تایبەتی هەبی، دەتوانی داوا لە کۆمیسیۆنی ناوبراو بکات کە کۆڕو سمیناری بۆ پێک بێنن.

کۆبوونەوەی هاوبەشی هەر دوو دەفتەری سیاسیی دیموکراتەکان لە بارەی پرسی یەکگرتنەوە

لە کۆبوونەوەی هاوبەشی دەفتەری سیاسیی حیزبی دیموکراتی کوردستانو حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێراندا پێداگری لەسەر یەکگرتنەوەی دیموکراتەکان کرا.

پێشنیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە، ١٣ی ڕێبەندان (٢ی فیوریە) هەر دوو دەفتەری سیاسیی حیزبی دیموکراتی کوردستانو حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، بە بەشداریی سکرتێری گشتیی هەر یەک لە لایەنەکانی دیموکرات، بەڕێزان مستەفا هیجری و خالید عەزیزی، بۆ باس لە پرسی یەکگرتنەوەی دیموکراتەکان، لە گەل یەک کۆ بوونەوە.

لە کۆبوونەوەی هاوبەشی دوو دەفتەری سیاسیدا هەر دوو سکرتێری گشتی، شیلگیربووئی حیزبەکانیان لە سەر ئامانجی یەکگرتنەوەی دیموکراتەکانیان وەبیر هێنایەوەو لەم پێوەندییەشدا هەر یەکە لە بەڕێزان کاک خالید عەزیزی و کاک مستەفا هیجری، ڕوانگەی حیزبەکانیان لە بارەی چۆنیەتیی یەکگرتنەوەی ئەم دوو لایەنە خستە ڕوو.

لە دریژەی ئەو کۆبوونەوەیەدا بەشدارانی کۆبوونەوە هاوبەشەکە، پرسیار و سەرنجو تێبینییەکانی خۆیان لە بارەی چارەسەری پێشنیاریی یەکتر هێنایە گۆڕی. خاڵی گرنگ کە هەر یەک لە لایەنەکان بە نۆرەی خۆی و بە گوێرەی خوێندنەوەی خۆی لە سەری پێداگر بوو، پێویستیی گەیشتن بە چارەسەرێک بوو کە یەکگرتنەوەیەکی سەرکەوتوانەی لێ بکەوێتەوە، یەکگرتنەوەیەک بە دوور لە سڕینەوەی یەکتر و بەو جۆرە کە هەموو تاکەکان تێیدا هەست بە یەکسانی و بوونی خۆیان بکەنو بیتە بەردی بناغەیەکی پتەو بۆ حیزبی دیموکراتیکی یەکگرتوو کە ئەمەش پێویستی بە دیالۆگو بیروڕاگۆڕینەوەی زیاترو نەرمینواندنو هەوڵدانی بەرپرسانە لە هەر دوو لاوە بە مەبەستی گەیشتن بە ڕێچارەیەکی گونجاو هەیە، هەر بۆیە دانیشتنی دوو حیزبی دیموکرات لە ئاستی دەفتەری سیاسی لە پێناوی ڕێککەوتن لە سەر بنەماکانی یەکگرتنەوە، لە داهاتووش دا بە پێویست زانرا.

بەڕێزچوونی سمینارێ یادی کۆماری کوردستان لە زانکۆی کۆیە

سمینارێ یادی کۆماری کوردستان بە دروشمی «ئەزموونی دوێنێ بۆ تێگەیشتن لە ئێستادا» لە زانکۆی کۆیە بەڕێوەچوو .

ئەم سمینارە پێش نیوەڕۆی پێنجشەمە ٣ ڕێبەندانی ٩٣ لە یەکێک لە سالۆنەکانی کۆڕو کۆبوونەوەکانی زانکۆی کۆیە بە بەشداریی کەسایەتییە سیاسیو ئەکادیمییەکان، خوێندکارانو مامۆستایانی زانکۆ و دەیان کەس لە ئەندامانی ڕێبەڕی حیزبی دیموکرات کوردستانو کادرو پێشمەرگەکان ئەو حیزبە بەڕێوە چوو .

ئەم سمینارە بە سروودی نەتەوایەتیی «ئەی ڕەقیب» و خوێندنەوەی چەند بەشێک لە وەسیەت نامەی پێشەوا قازی محەمەد، سەرۆک کۆماری کوردستان دەستی پێکردو دوکتور سەعید سالح، سەرۆکی زانکۆی کۆیە بە بایسیکی لەسەر کۆماری کوردستانو بەستێن و دەسکەوتەکانی پێشکێش کرد.

ئاوردانەوەیەکی خێرا لە سەر ڕۆژی پێکهێنانی حکوومەتی جمهووری کوردستانو بایەخو گرینگی ئەو ڕووداوە لە میژووی خەباتی گەلی کوردو دەوری لە پێکهێنانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان چەند تەوەرێک لە بایسەکەی بەرێزیان بوو.

لە بڕگەی دواتری ئەو سمینارەدا مامۆستاعەبدوڵلا حەسەنزادە، کەسایەتی سیاسی – ئەدیبی کوردو حیزبی دیموکراتی کوردستان وتارێکی پێشکەش کرد.

مامۆستا حەسەنزادە لە دەسپێکی قسەکانیدا بە ئاماژە بە ناوی دروستی دەسەلاتەکەی کۆماری کوردستان گوتی ناوی جوراوجۆری وەک کۆماری مەهاباد، حکوومەتی خودموختار و دیکە لە سەر کۆماری کوردستان باس دەکرێن کە هیچیان دروست نین‌و ناوی ئەو حکوومەتە دەوڵەتی کۆماری کوردستان بووە . بەڕێزیان ئەم حکوومەتەی بە گەورەترین ڕووداوی هاوچەرخی میژووی کورد داناو بە ئاماژە بە دەسکەوتەکانی کۆماری کوردستانو چەند بەشێکی وەک ئەو دەسکەوتانە وەک ڕێکخستنی کتێبخانە، خوێندنو نووسین بە زمانی دایکی، هەوڵ بۆ داناسی سینما، دروستکردنی ڕێکخراوەکانی ژنان و لاوان جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە ئەو دەسکەوتانەی ٧٠ ساڵ لەوە پێش کۆماری کوردستان بۆ کوردی دەستەبەر کردبوون، جێبەجێکردنی بە بەشێک لە هەوڵە پێشکەوتووانەکانی هەر حکوومەتێک لە ئێستادا دادەنرێ

دوو تایبەتمەندی گرینگی کۆماری کوردستان واتا دێموکراسی و ئازادی و ڕۆحی خەباتی نەتەوایەتی لە کۆماری کوردستاندا تەوەرێکی دیکە لە باسەکەی بەڕێز مامۆستا بوون.

مامۆستا حەسەنزادە پێداگر بوو لە سەرئەوەی کە ئەگەرچی دروشمی کۆماری کوردستان خودموختاری بوو، بەڵام هەڵگری چەمکی سەربەخۆیی بۆ کوردستان بوو، بوونی کەسایەتییەکی وەک مەلا مستەفا بارزانیو دەسەلاتی ئەو وەک ژەنەرال لەو حکوومەتدا ئەم قسەیە دەسەلمێنێت.

بەشی دیکەی ئەم سمیناڕە تەرخان کرابوو بۆ باسێکی پرۆفیسۆر دوکتۆر سەعدی عوسمان هرۆتی.

ناوبراو باسەکەی ڕوانگەیەکی ڕەخنەگرانەوە بۆ حکوومەتی کۆماری کوردستان بوو.

بەڕێزیان گوتی چەمکی کۆمار لە چوارچێوەی یەکەمین حکوومەتی پێشکەوتووی کوردی بۆ یەکەم جار هاتە ئاراوەو یەکێتیی سۆڤیەت دەیەویست کۆماری کوردستان وەک یەکێک لە هەرێمەکانی خۆی پێناسە بکا، بەڵام بوونی هێما نەتەوەییەکان وەک ئاڵا، سروودی نەتەویی، سوپا و هتد هەڵگری هەوڵی کاربەدەستانی ئەو حکوومەتە بۆ گەیشتن بە ڕزگاری بوو، نەک ژێر دەستە بوونی هیچ لایەنێک .

لە بەشێکی دیکەی باسەکانی ئەم سمینارەدا سمایل بازیار کەسایەتی سیاسیی و مامۆستای زانکۆ بابەتێکی لە ژێر ناوی «بەراوردێکی میژوویی لە نێوان کۆماری کوردستان و حکوومەتی میللی ئازەربایجان « دا پێشکێش کرد.

بەڕێز بازیار، لە دەسپێکی قسەکانیدا گوتی ڕووسەکان دەورێکی گرینگ و سەرەکییان لە دامەزراندنی حکوومەتی ئازەربایجاندا هەبوو بەڵام حکوومەتی کۆماری کوردستان چونکە لە سەر بەستێنی کۆمەڵەی ژێکاف» دامەزرابوو و ئەم ڕەوتە لە چەند ساڵ پێشەوە دەستی پێکردبوو، نەدەچووە نێو ئەو خانەیەوەو ئەمە خاڵی گرینگی جیاوازی لە نێوان ئەم دوو حکوومەتەدا بوو .

بەڕێزیان لە باسەکەیدا ئاماژەی بەوە کرد کە جۆری حوکمرانیی پەهلەوی و هەوڵدان بۆ یەکدەست کردنی نەتەوەکانی ئێران لە ژێرناوی نەتەوەی فارس‌دا، پەرەپێدان بە شارنشینی، کەمکردنەوەی دەسەلاتی سەرۆک عەشیرەتەکان کۆمەڵێک فاکتۆری کاریگەر بۆ ڕەخساندنی هەلومەرجی لەبار بۆ گەشەکردنی بیری ناسیۆنالیستی لە کوردستانی ئەو سەدەمەدا بوو .

پێکهاتنی کۆمەڵەی « ژێکاف» کە هەڵگری ستراتیژی و بەرنامەی تایبەت بە خۆی بوو، کاریگەریی ناسیۆنالیزمی باشووری کوردستان لە سەر ڕۆژهەلاتی نیشتمانو بوونی چەند کەسایەتی وەک شێخ عەبدوڵلای شەمزینان و سمکۆ و کاریگەرییان لە سەر پێکهێنانی حکوومەت لە ناوچەی موکریانو هەرەوەها دروستبوونی بۆشایی دەسەلات لە مەهاباد و کەسایەتی کاریزمای پێشەوا قازی محەمەد و کاریگەرییەکانی لە ڕووە هەرە گرینگەکانی جیاوازیی نێوان حکوومەتی کوردستان و حکوومەتی میللی ئازەربایجان بوو.

لە بڕگەیەکی دیکەی ئەو سمینارەدا شێعرێک لە وەسفی کۆماری کوردستان لە لایەن دوکتور ئەکرەم خامۆش خوێندرایەوەو پێشاندانی فیلمێکی دیکۆمێنتاری میژوویی تایبەت بە کۆماری کوردستان دوایین بەشی ئەم سمینارە بوو .

بەڕێزان عەبدوڵڵا ئۆجەلان و مەسعود بارزانی پەیامی پیرۆزبایی بۆ بەڕێز سەرۆک کۆمار و گەلی کورد بەمناسبەتی ڕۆژی نەورۆز نارد

بەڕێز عەبدوڵڵا ئۆجەلان، سەرکردەی گەلی کورد لە باکوور و بەڕێز مەسعود بارزانی، سەرۆکی هەرێمی کوردستان پەیامی پیرۆزبایی بۆ بەڕێز سەرۆک کۆمار و گەلی کورد بەمناسبەتی ڕۆژی نەورۆز نارد.

بەڕێز ئۆجەلان لە پەیامەکەیدا ئاماژەی بە ڕۆژی نەورۆز کرد و گوتی: نەورۆز ڕۆژی ئازادی و یەکسانی و ڕۆژی ڕزگاری گەلانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە.

بەڕێز ئۆجەلان لە پەیامەکەیدا ئاماژەی بە ڕۆژی ١٥ی ئابی ساڵی ١٩٧٨ کرد و گوتی: ئەو ڕۆژە ڕۆژی دەستپێکی خەباتی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد بوو

ڕێزگرتن لە ٦٩هەمین ساڵەوەگەڕی دامەزرانی کۆماری کوردستان

کۆیە بنکەی دەفتەری سیاسی:
بەڕێوەچوونی ڕێوڕەسمی ٦٩ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستان بەشکۆوە یادی دامەرزانی کۆماری کوردستانی بەرز ڕاگرت.

حیزبی دێموکڕاتی کوردستان لە رێوەڕەسمێکدا کە ڕۆژی پێنجشەممە، ٢ی رێبەندان بەبۆنەی ٦٩ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستان بە بەشداریی سەدان کەس لە کادرو پێشمەرگەکانی حیزبو ئەندامو میوان بەڕێوەی برد.

ڕێوڕەسمی ٦٩ ساڵەی دامەزانی کۆماری کوردستان بە سروودی نەتەوەیی ئەیرەقیبو ڕاگرتنی ساتێک بە بێدەنگی بۆ ریزگرتن لە یادو بیرەوەریی شەهیدانی حیزبو گەل، بە تایبەت شەهیدانی کۆماری کوردستان دەستی پێکردو پاشان وتاری دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان بەو بۆنەیە لەلایەن کاک قادر وریا، ئەندامی دەفتەری سیاسییەوە پێشکێش کرا.

لەو پەیامەدا هاتبوو پێکهاتنی کۆماری کوردستان، ئەو ڕووداوە سیاسیو نەتەوەییەیە کە دەهێنێ هەموو ساڵێ بە شانازییەوە یادی بکەینەوە. حیزبی دیموکراتی کوردستان، خەڵکی ڕۆژهەلاتی کوردستانو لەمەش زیاتر نەتەوەی کورد لە تەواوەتیی خۆیدا، هەر کامیان بە هۆو دەلیلی تایبەت، لە سەریانە هەموو ساڵێ بەو پەڕی ڕێزو وەفاوە یادی ئەو ڕووداوە گرنگە بکەنەوە. حیزبی دیموکراتی کوردستان، حەقیەتی شانازی بە خۆی بکا، چونکە دامەزرێنەری ئەم دەوڵەتە پڕشوێنەوارە بووەو پێشەوای ئەم حیزبە، سەرۆکایەتیی ئەو کۆمارەی کردوە.

کاک قادر وریا لە بەشێکی دیکەی پەیامەکەی دەفتەری سیاسیدا گوتی کۆماری کوردستان، کە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و لە شاری مەهاباد پێک هاتبوو، بێ ئەوەی بەمافیخۆیبزانێبڕیاربۆهەمووپارچەکانیکوردستانبدا،باوەشیبۆتێکۆشەرانو دڵسۆزانیکوردلەهەمووپارچەکانکردبۆوە. ئەگەربارزانییەکانبەسەرۆکایەتیمەلامستە فابارزانیو ئەگەر ئەفسەرانی شۆڕشگێڕو مامۆستایانو ڕووناکبیرانی نەتەوەییو دڵسۆزی باشووروبەشەکانیدیکە،بێهیچچاوەڕوانییەکوتەنیابەنیازیخزمەتهاتبوون ەژێرسێبەریدەسەلاتیکۆمار،دەوڵەتیجمهوورییکوردستانیش،بەوپەڕیڕیزوپێزانینەوە، شانبەشانیخەڵکیخۆوڵاتیو تەنانەت لە پێشەوەی ئەوانیش، کاروباری ئەم دەسەڵاتە کوردییەی پێ سپاردبوون و نەریتی هاوکاریی دوولایەنە لە نێوان دەسەلاتی کوردیو تێکۆشەرانی بەشەکانی دیکە، لە کۆماری کوردستانەوە داهاتوە.

لە بەشیکی دیکەی ئەو پەیامەدا هاتبوو کە ئێمە دەزانین کە بەرەوپیشچوونی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانو نزیکبوونەوە لە ئامانجەکانی کۆماری کوردستان، لە گرەوی یەکڕیزیی خەڵکەکەمان و یەکگرتوویی‌و هاوخەباتیی هێزە سیاسییەکانی ئەو بەشە دایە. لەم بیرەوەرییە مێژووییەدا، جاریکی دیکە بەڵین بە خەڵکی کوردستان دەدەینەوە کە لە هەوڵو تێکۆشان بۆ لێکنزیکبوونەوەو دروستکردنی بەستێنی گونجاو بۆ هاوخەباتی و کاری هاوبەش، غافڵ نەبین.

دوای وتاری دەفتەری سیاسیی حیزب سروودێک لەلایەن کۆڕی هونەری حیزبەوە بەناوی «سروودیگەرچیزستانبوو» پێشکێشکراودواترپەیامیهاوبەش ییەکیەتییژنانیدێموکراتی کوردستانو یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان بە بۆنەی ٦٩ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستان لەلایەن پێشەوا عەلیپوور بەرپرسی یەکیەتیی لاوانی رۆژهەڵاتی کوردستانەوە خوێندرایەوە.

لە بەشێکی ئەو پەیامەدا هاتبوو کە کەم نین ئەو هێزانەی لەپێناو بەرژەوەندی شەخسی و حزبیدا خۆیان لەگەڵ واقیعێکی نەخوازراوی گەلەکەیان دەگونجێنن، بەڵام حزبی دیموکراتی کوردستان و پێشەوا قازی محەمەد رەستەیەکی نەگۆری خستە ناو قامووسی ئەدەبیات و کرداری سیاسیی، رەستەیەک کە سەدان ساڵە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەشوێنیدا وێلە، ئەویش ئەوەیە کە «خوێنی سەرکردە لەهی خەڵکەکەی کە سەرۆکایەتی دەکات سوورتر نییە.» کۆماری کوردستان لەدایکبوونەکەی چەندە گرانبەها بوو، مردنەکەشی سەد هێندە بەنرختربوو، چونکە جارێکیتر ئەخلاقی لەگەڵ سیاسەت ئاشتکردەوەو، پێشەوامان بەپێچەوانەی ئەوەی لەئازەربایجان روویدا، خۆی فیدای خەڵکەکەی کرد. هەربۆیەش ئێستاش دوای ٦٩ ساڵ تاکە شانازی نەتەوەیەکی بێدەوڵەت هەبوونی کاریزمایەکی ئەخلاقییە، کەنەبوونیشی یەکجار زۆر واتادارە.

سروودی «یادی کۆمار»و خوێندنەوەی شێعری پێشمەرگە لەلایەن پێشمەرگەی شاعیر رەسووڵ سوڵتانی، گۆرانیی «بارگەی خەم» لەلایەن بێهرووز لوتفی گەشتێک بە ناو گۆرانیی فۆلکلۆر لەلایەن کۆڕی هونەریی حیزب چەند بڕگەیەکی دیکەی ئەو ڕێورەسمە بوو.

ڕێوڕەسمی ٦٩ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستان بە پیرۆزبایی بەشدارانی ئەو کۆڕیادە لە یەکترو نوێکردنەوەی پەیمانی وەفا لەگەڵ دامەزرێنەرانی کۆمار بۆ درێژەدانی رێگایانو هەوڵدان بۆ وەدیهێنانەوەی ئامانجەکەیان کۆتایی پێهات.

سوئێد

ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ٢٤ی ژانوییەی ٢٠١٥ی زایینی، ئەنجومەنی کۆمەڵە کوردییەکان لە ڕۆژئاوای یوتەلاند لە وڵاتی سوید، ڕێوەسمێکی بۆ ڕێز گرتن لە یادی ٢ی ڕێبەندان ٦٩هەمین ساڵیادی دامەزرانی کۆماری کوردستان پێکهێنا.

ڕێوڕەسمەکە بە بەشداریی جەماوەرێکی زۆر لە ڕەوەندی کوردی لە شاری یوتوبوری و دەوروبەری و هەروەها بەشکی زۆر لە هێزە کوردستانییەکان بەڕێوە چوو.

بەرنامەکە بە سرودی نەتەوایەتی ئەی ڕەقیب و دەقیقەیەک بێ دەنگی بۆ ڕێز گرتن لە شەهیدانی کوردستان دەستی پێکرد.

دوابەدوای ئەوەدا پەیامی ئەنجومەنی کۆمەڵە کوردییەکان لە ڕۆژئاوای یوتەلاند لە لایەن کەریم حوسینی ئەندامی ئەنجومەن پێشکەش کرا .

پاشان پەیامی ئەنجومەن بە زمانی سویدی لە لایەن سۆما حوسینی کچە لاوی کوردی دانیشتوی یوتوبوری خوێندرایەوە.

لە بەشێکی دیکە ئەو سمینارە دا مەریوان نەستانی، باسێکی تێروتەسەلی سەبارەت بە کۆماری کوردستان و فەلسەفەی دروست بوونی ئەو کۆمارە و پێگە و جێگە و کارتێکەری کۆماری لە ڕۆژی دامەزراندنییەوە هەتا ئەمڕۆ پێشکەش کرد.

بەشی هونەر و گۆرانی بە دەنگی خۆش و زوڵالی کاک خالید یوسفی دەستی پێکرد ، لەم بەشدا هونەرمەندان فیگان و بەهار ، کاک فەریبورز کەرەمی ، فەرزین هەورامی و کەیهان کرماشانی هونەرنماییان کرد و بوونە هۆی زیاتر ڕازاندنەوەی ڕێوڕەسمەکەمان. گۆرانی و هەڵپەڕکی تا درەنگانێکی شەو بەردەوام بوو.

ستۆکهۆڵم

ئێوارەی رۆژی ٤ی ڕێبەندانی ١٣٩٣ی هەتاوی بە بەشداری سەدان کەس لە ئەندامان لایانگران و دۆستانی حیزبی دێموکراتی کوردستان و کوردستانیانی دانیشتووی وڵاتی سوید، شەوئاهەنگێک لە شاری ستۆکهۆڵمی پایتەختی ولاتی سوید کە لایەن کومیتەی سویدی حیزب و بە هاوکاری یەکیەتییەکانی لاوان و ژنان و کۆمەلەی کوردی سویدی پێکهێنرا.

سەرەتای ڕێوڕەسمەکە بە گوتنی سروودی نەتەوایەتی ئەی رەقیب و خولەکێک بێدەنگی بۆ رێزگرتن لە گیانی پاکی شەهیدانی کوردستان رێورەسمەکە دەستیپێکرد.

دواتر پەیامی دەفتەری سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە بۆنەی ٦٩ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستان لە لایەن کەماڵ گروێسی ئەندامی کۆمیتەی گشتیی حدک خوێندرایەوە.

پاشان پەیامی یەکیەتیی ژنانی دێموکراتی کوردستان لە لایەن شلێر حەسەنپوور خوێندرایەوە. دواتر بروسکەی پیرۆزبایی حیزب و رێکخراوە کوردی و سوئێدییەکانی بەشداری رێورەسمەکە خوێندرایەوەکە بریتی بوون لە:

نوێنەرایەتی حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە سوئێد

نوێنەری سەنتەری پارتی، پەیامی ئەم رێکخراو و کۆمەڵانەش گەیشتبوونە رێورەسمەکە کە بریتی بوون لە: یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، پارتی دێموکراتی کوردستان، یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان، پارتی سەربەخۆیی کوردستان، کۆمەڵە ی شۆرشگێری زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران، کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان، حیزبی شیوعی کوردستان، کانوونی ئایینی کاکەیی (یارسان)، حیزبی زەحمەتکێشانی کوردستان، کۆمەڵە کولتوریەکان لە سوئێد، کۆمەڵەی دڵپاکانی کورد، کۆمەڵگەی گەلی کوردستان، ناوەندی سوئێدی کوردی کۆمیتەی کەم ئەندامان و بەساڵاچووانی لینشۆپینگ.

دوا بڕگەی شەوئاهەنگەکە بە گۆرانیی هونەرمەندانی لاو و دەنگخۆشی کورد: رۆژ کەریم، شۆڕش بۆکانی و باوان کەریمی تا درەنگانی شەو درێژەی هەبوو و میوانان بە هەڵپەڕکێ و شادی، یادی دامەزراندنی یەکەمین حکومەتی سەربەخۆی کوردستانیان بەرز و پیرۆز ڕاگرت.

سوئیس

کۆمیتەی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە وڵاتی سوئیس یادی ٦٩ هەمین ساڵڕۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستانیان بەرز ڕاگرت.

کۆمیتەی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە وڵاتی سوئیس بە هاوکاریو هاوبەشیی یەکیەتی ژنانی دێموکراتی کوردستان و یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕۆژی شەممە، ٢٧ی بەفرانبار بە بەڕێوەبردنی ریوڕەسمێک بەرەو پیلی ٢ی ڕێبەندان ساڵڕۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان چوون.

لەو ڕێوڕەسمەدا کە بە سرودی نەتەوایەتیی ئەی ڕەقیبو ریزگرتن لە یادو بیرەوەریی شەهیدانی حیزبو گەل دەستی پێکرد، زاهید شاعیری، بەرپرسی کۆمیتەی سوئیسی حیزبی دێموکراتی کوردستان بەو بۆنەیەوە پەیامی پیرۆزبایی هەیئەتی بەڕێوەبەریی ڕێوڕەسمەکەی پێشکەش کردو لەسەر بارودۆخی ئێستای خەباتو بزووتنەوەی سیاسیو مەدەنیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بۆ بەشداران دوا.

خوێندنەوەی پەیامی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەلایەن ئاریا جەبارپوور، بەرپرسی کۆمیتەی ئەو ڕێکخراوەیە لە سوئیس، پەیامی حیزبی کومونیستی ئێران، شاخەی کوردستانیی کۆمەڵەو، پێشکەشکردنی چەندین سروودو گۆرانیو بەستەی شۆڕشگێریو هەروەها کۆمەڵێک هەڵبەست لەلایەن چیمەن بارامیرزاو خوسرەو مستەفانزاد، چەند بڕگەیەکی دیکەی ئەوریوڕەسمە بوون. لە بەشێکی دیکەی ئەم بەرنامەیەشدا لە لایان یەکیەتیی ژنانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە ڕێزنامە پێشکێش بە چەند ژنی چالاک کرا.

ئاڵمان

کۆمیتەی ئاڵمانی حێزبی دێموکراتی کوردستان بە بەڕێوەبردنی ڕێوڕسمێک یادی کۆماری کوردستانیان کردوە.

کۆمیتەی ئاڵمانی حیزبی دێموکراتی کوردستان ڕۆژی شەممە ٢٧ی بەفرانبار بە بۆنەی ٢ی رێبەندان، شەستو نۆیەمین ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان، رێوڕەسمێکی بە بەشداریی دەیان کەس لە ئەندامان، لایەنگرانو دۆستانی حیزب و هەروەها نوێنەرانی حیزبو ڕێکخراوە سیاسییە کوردستانیەکان لە شاری فرانکفۆرت بەرێوە برد.

لەو ڕێوڕەسمەدا کە بە سروودی نەتەوایەتی ئەی رەقیبو ساتێک وەستان بەبێدەنگی بۆ رێزنان لە گیانی پاکی شەهیدان دەستی پێکرد، ئەحمەد تاشک بەرپرسی بەشی تەشکیلاتی کومیتەی حیزبی لە ئالمان لەلایەن کۆمیتەوە وتارێکی پێشکێش کرد.

بەڕێزیان لە وتارەکەیدا بە ئاماژە بە دۆخی ئێستای کوردستانو بزووتنەوەی سیاسیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، باسی لە چۆنیەتیی تێکۆشانو بەرنامەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ خەباتو چەمکی رۆژهەڵات تەوەری کرد.

لە درێژەی بەرنامەکانی ئەو جێژنەدا لەلایەن حەلیمە خوسرەوی و خالق شەریفی، دوو بەڕێوەبەری ڕێوڕەسمەکە کۆمەڵێک بابەتو شێعرو پەخشان بە بۆنەی ٢ی رێبەندان خوێندرانەوە.

دوابڕگەی ڕێوڕەسمەکە بە شاییو گۆرانی درێژەی پێدرا.

شایانی باسە ئەو هێز وڕێکخراوانەی کە پەیامیان بۆئەمڕێوڕەسمە ناردبوو بریتی بوون لە :

کۆمەڵە- سازمانی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران ، کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان، کۆمەڵەی شۆرشگێری زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران.

نۆروێژ:

ژمارەیەکی بەرچاو لە کوردانی دانیشتووی شاری ئۆسڵۆ و دەوروبەری نۆروێژ یادی ٦٩هەمین ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستانیان کردەوە.

ئێوارەی رۆژی شەممە ١١ی رێبەندانی ١٣٩٣ی هەتاوی بە بەشداریی ژمارەیەکی بەرچاو لە ئەندامانو لایەنگرانو هەروەها کوردانی دانیشتووی ئۆسلۆو دەروروبەری لە وڵاتی نۆروێژ رێورەسمێک بەبۆنەی ٦٩هەمین ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان بەرێوەچوو، سەرەتای رێورەسمەکە بە سروودی نەتەوایەتیی «ئەی رەقیب»و چەند ساتێک بێدەنگیی بۆ رێزگرتن لە فیداکاریو گیانبازیی شەهیدانی رێگای بەختەوەریی کوردستان دەستی پێکردو دواترا پەیامی کۆمیتەی حیزب بەبۆنەی ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان لەلایەن ئەسعەد خزری بەرپرسی کۆمیتەی نۆۆروێژی حیزبەوە پێشکەش کرا.

لە بەشێکی دیکەی رێورەسمی یادی ٦٩هەمین ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری

کوردستان پەیامی کۆمیتەی هاوبەشی هەشت رێکخراوی سیاسیی رۆژهەڵاتی کوردستان، واتە: حیزبی دێموکراتی کوردستان، رێکخراوی خەباتی شۆرشگێری کوردستان، پارتی سەربەخۆیی کوردستان، پارتی ئازادیی کوردستان، کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان، پارتی سەربەستیی کوردستان، رێکخراوی دێموکراتیکی یارسانو رێکخراوی یاریکورد کە لەژێر ناوی کۆمیتەی هاوبەشی هێزەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان لە وڵاتی نۆروێژ چالاکیی هاوبەشیان هەیە لەلایەن بەرێز «کامران مرادیان»ەوە پێشکەش کرا.

لە برگەیەکی دیکەی رێورەسمی ساڵیادی دامەزرانی کۆماری کوردستان، فیلمێکی بەڵگەنامەیی کە لەژێر ناوی «١١ مانگو ٢٠ رۆژ بەختەوەریی» کە لەلایەن هونەرمەند سمایلی ماملێوە ئامادە کرا بوو پیشاندراو فیلمەکە بە پشت بەستن بە دەیان بەڵگەنامەی مێژوویو دیمانە لەگەڵ شایەتحاڵو چەند کەس لە وەزیرو بەشدارانی حکوومەتی کۆماری کوردستان لە چەند رەهەندەوە خاڵە سەرکەوتووەکانی یازدە مانگو بیست رۆژ حکوومەتی کۆماری کوردستانی بۆ جارێکی دیکە بۆ بەشداران زیندوو کردەوە.

بەشی کۆتایی ٦٩هەمین ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان بە شاییو گۆڤەندی کوردی درێژەی کێشا.

دانمارک

رۆژی شەممە رێکەوتی ٣١ی ژانوییەی ٢٠١٥ بە بۆنەی شەستو نۆیەمین ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان کومیتەی دانمارکی حیزبی دیموکراتی کوردستان مەراسمێکی پرشکۆی بە بەشداری رادەیەکی بەرچاو لەئەندامانی و لایەنگرانی حیزبی دێموکرات و نوێنەرو ئەندامانی حیزب و رێکخراوی سیاسی و کۆمەلەی کولتورییەکانی هەر چوارپارچەی کوردستان لە شاری گریوە وڵاتی دانمارک پێک هێنا.

رێورەسمەکە بە سروودی نەتەوایەتی ئەی رەقیب و خولەکێک بێدەنگی بو رێزگرتن لە شەهیدانی حیزب و گەل دەستی پێکرد. لە لایەن بەڕێوەبەری بەرنامە ئەحمەد ڕەحمانی بە خوێندەنەوەی پارچە شێعریک ڕێزبەندی بەرنامەکانی ڕاگەیاند، پاشان پەیامی کومیتە دانمارکی حیزبی دیموکراتی کوردستان لە لایەن کاک خالید رەواندوست ئەندامی کومیتە خوێندرایەوە.

لە درێژەی بەرنامەکە دا پارچە هۆنراوەیەک بۆ کۆمار لە لایەن کاک ئەحمەد ڕەحمانی بەرێوەبەری بەرنامەکە خویندرایەوە، پاشان پەیامی پیرۆزبایی ئەو حیزب و ڕێکخراوانە لە لایەن نوێنەرانیانەوە پێشکەش کران کە بریتی بوون لە: کۆمەڵە رێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمونیستی ئیران، کۆمەلەی شۆرشگێری زەحمەتکێشانی کوردستان، پارتی دێموکراتی کوردستان، کۆمەلە ی زەحمەتکێشانی کوردستان، یەکیەتی نیشتمانی کوردستان، پارتی ئازادی کوردستان (باکوور)، فدراسیۆنی کۆمەڵە کوردییەکانی ولاتی دانمارک.

لە کۆتایی رێورەسمەکەدا بە شایی و هەڵپەرکێی ئامادە بووان کۆتایی هات.

کۆماری کوردستان لە هاوکێشە سیاسییە جیهانیەکاندا

ئازادکەریمی

ڕۆژنامەی « کوهستان» ژمارەی ١٥، ڕۆژی شەممە ١٤ی جۆزەردانی ١٣٢٤ی‌هەتاوی، ڕاپۆرتێکی دەستەی چاودێری دەوڵەت (هیئت بازرسی) بڵاودەکاتەوە کە لە بەشێکیدا هاتوە: «کوردستان ولاتێکی سەربەخۆیە شاهنشینێکی کوردی تێیدا دەسەلاتداری دەکات. ئەنجومەنی وەزیران و هێزی بەرگری تێیدا بەڕاکراوە و ستاندنەوەی کوردستان پێویستی بە دەستێوەردانی سەربازیی و نیزامی، خوێنڕژتر‌ین و کوشتار، لە ناوبردنی نەیاران و دژبەران و دامالینی چەکی دانیشتوانی ئەم ناوچەیە هەیە» (١). دامەزراندنی کۆماری کوردستان دەرئەنجامی هەموو پەرەسەندنە سیاسییەکانی دۆزی کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستانی سەدەی بیستەم بوو. وەرچەرخانە سیاسییەکانی قۆناغی دەسپێکی پاش شەڕی دووهەمی جیهانی و بەدناو بوونی فاشیسم بە ئەزموونی ڕسواو بێ ئاکامی نازیسمی هیتلێری و کۆتایی هاتنی شەڕی دووهەمی جیهانی لە سالی ١٩٤٥ کە بە زیاتر لە کۆژرانی ٤٠ ملیۆن مرۆڤ لە ئۆروپاو ناوچە جیاوازەکانی جیهانەوە سەرکەوتنی سۆڤیەتی کۆمۆنیستی بە سەر ئالمان‌دا، کۆلۆنیالیسم یان « استعمارگری» ی کلاسیکی خستە ئاوێلکەوە. چێرچیل بریتانیای لە ژێر بۆنی باروروت، پەردو، وێرانەو جۆگەی خوێن‌دا کردە براوەی شەڕ، بەڵام ئازادیخوازانی موستەعمەراتی پاشایەتی بریتانیا نەیاندەتوانی لەوە زۆرتر «دان بە خۆداگرتن» بکەن بە تاکتیک بۆ دروست کردنی کۆشکی ئازادیی خەیاڵەکانیان لە دنیای ڕاستییەکانی ژیان‌دا. سۆڤیەت بە پێچەوانەی بریتانیا لای سەرووی ژێرانی چۆڵ نەکرد هەربۆیە بریتانیا کەوتە بزاڤێکی بێوێنەی دیپلۆماتیکەوە بۆ ئەوەی سۆڤیەت بە شێوازێکی کەم تێچوو- لە هەموو بوارێکەوە- لە ژێرانی پەیمانی سێنتۆ (سەعەباد ١٩٣٧) بکاتە دەرەوە. شارەزایانی سیاسی دەزانن بڕیارنامەی سێنتۆ لە ژێر چاودێری بریتانیا لە سالی ١٩٣٧دا بۆ پاراستنی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، جیهانی عەرەبی و هیندوستان بە هاوبەشی ژێران، عێراق، تورکیاو ئەفغانستان مۆرکرا... ماخولیای ژێران، تورکیاو عێراق لە بابەتی شۆڕشەکانی کورد کە بە شێوازی دەورەیی و ناوبەناو لەوسێ دەوڵەتەدا سەری هەڵئەداو دراوسێ بوونی کورد لە گەل قەقاز کە بەشێک لە قەڵەمڕەوی سۆڤیەت بوو، هەروەها هەبوونی بەشێکی بەرچاوی کورد لە ڕووسیا وەک دانیشتوو، مەترسی دەستێوەردانی سۆڤیەتی لە دۆزی کوردیدا بۆ ئەو سێ دەوڵەتە زەق دەکردەوە، هەربۆیە پەنایان بۆ هەموو جۆرە ئامرازێکی ناڕەوا دەبرد کە ڕەوالەتی بابەتەکە بگۆڕن بۆ ئەوەی کە دۆزی کورد مەترسییە بۆ ئاسایشی ناوچە کە و هەروەها دنیا! هەمووی ئەم شانۆگەریە فێلبازانەش وەک کارتێکی» پۆکێر»بوو لە قۆماری سیاسی نێودەوڵەتی ئەوسەردەمەدا.

بریتانیا لە کاتی شۆڕشەکانی کورد لە لوتکەی دەسەلاتداری جیهان‌دا بوو... هەربۆیە هەر بابەتێکی سیاسیو گورانکارییەکانی ناوچەیی لە ڕوانگەی بەڕژەوەندییەکانی بریتانیاوە خوێندنەوەی بۆ دەکرا کە لە ژێر ئەم مەتەڵۆکەدا لەقاو دەدرایەوە: «هەتاو لە ئیمپراتوریای بریتانیادا ئاوا نابێت»، دیارە مەبەستەکە سەرتاسەری جیهان دەگرێتەوە.

بەهەرحاڵ سۆڤیەت لە دوای شەڕی دووهەم ڕووی لە گەشە بوو، دروشمەکانی بۆ ئازادی گەلان، گۆڕگری تامەزرۆی لە دنیادا بۆخۆی پەیدا کردبوو... بریتانیا لە هەمبەر سۆڤیەت‌دا خۆی بە دۆڕاو دەزانی ئەمریکاش وەک یەکەم براوەی شەڕی دووهەم تازە سەری هەڵدابوو،فەرانسەش دەوری نەمابوو.

چۆل نەکردنی ئێران لە لایەن سۆڤیەتەوە بە گۆڕەی دەرهاتنی کونفرانسی تاران (١٩٤٣ز) کە تیدا پێشبینی کرابوو لە دوای لە ناوبردنی هیتلێر دەبێ بریتانیاو سۆڤیەت لە باکوورو باشووری ئێران بچنە دەرەوە وسەرپێچی کردنی سۆڤیەت لە پەیمانی تاران بیانووی دایە دەستی بریتانیاو ئەم دەوڵەتە سکالای لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکان دژ بە سۆڤیەت بەرز کردەوە، کۆماری کوردستان بۆ کوردو ئێران، تورکیا، عێراق یەک مانای هەبوو، یەکەیەکی خودموختار واتە یەک دەوڵەت یان یەک فەرمانڕەوایی نەتەوەیی بە گوێڕەی یاسای نێونەتەوەیی(حقوق بین‌الملل) کە ئەم سێ ئایتەمەی لە خۆی دەگرت:

١- توانای دروست کردن و چاکسازی لە یاساکانا بە پێی سیستەمی یاسایی ولات

٢- دەسەلاتی سیاسیو ڕەوشتی(اخلاقی) دەوڵەت، لەو ڕووەوەکە دەسەلاتی یاسایی لە سنورەکانی خۆیدایە

٣- سەربەخۆیی سیاسیو دادوەری(قضایی) کۆمەڵگەیەکی سیاسیو ڕامیاری(٢)

لە ڕاستیدا هەرواش بوو، کۆماری کوردستان لە ماوەی نزیک بە یەک سال فەرمانڕەوایی خۆی‌دا خاوەن «حاکمیت ملی» یان (فەرمانڕەوایی نەتەوەیی) خۆی بوو... لەوانەیە پێویست نەکات بچینە ناو وردەکاریەکانی هەڵسوکەوتی ئیدارەو فەرمانڕەوایانەی کۆماری کوردستان لە ١٩٤٦دا بۆ سەلماندنی ئەوەی کە بەرەی دژە کورد(ئێران- عێراق- تورکیا) ئەم بابەتە واتە ڕەفتاری سیاسی کۆماری کوردستان بۆچی وەک زەنگی مەترسی بۆ خۆی لە قەڵەم دەدات، لە ڕاستیدا بۆ ئاتاتورک و ڕەزاشاو مەلیک فەیسەڵ بەشداری کردن لە پەیمانی سەعاباد زیاتر لەوەی دەربڕینی هەستی وەفادارنەو نۆکەر سفەتیان بێت بۆ بریتانیا، وەرگرتنی گارانتیەکی گەورەی نێونەتەویی لە سەرووی هەموویەوە بریتانیا واتا زلهێزی جیهان لەو سەردەمەدایە بۆ ئەوەی مەترسیو خەمی گەورەی» دەوڵەتی کوردستان» لە پاڵدەستیان‌دا بڕەوێنێتەوە کە ناوەندی وزەی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستە....

بەهەرحاڵ ئەگەر دەرواننینە ڕەفتارەکانی دەوڵەتێکی دژبەری کورد وەک تورکیا دەردەکەوێت لە بەڕاکردنی کۆماری کوردستان هەراسان بووە. بەڵگەش «نامەی» ئیدێن» وەزیری دەرەوی بریتانیایە بۆ «مۆلوتوف» وەزیری دەرەوی سۆڤیەت سەبارەت بە گازندەنامەی «حەیدەرئۆکتای» وەزیری دەرەوی تورکیا بۆشاژانی بریتانیا لە مەڕ مەبەستەکانی کورد بۆ بەڕاکردنی دەوڵەتی کوردستان هەروەها دەوڵەتی عێراق زۆربە تونەی هێرشی کردە سەر شۆڕشی یەکەمی مەلا مستەفای بارزانی لە ساڵی ١٩٤٣دا لە بەر ئەوەی ئاگای لە جموجۆڵی کوردەکانی ڕۆژهەلات هەبوو کە دەیانویست چارەنوسی خۆیان دیاری بکەن لە ڕێگەی بەڕیاکردنی کەیانێکی سیاسییە وە کە ڕێکخراوی «ژ. کاف» خەریکە پڕوپاگەندەی بۆ دەکات و ئەوێ بووە بە پێگەی کوردانی ئازادیخواز لە هەموو بەشەکانی کوردستانوە سەروو هەموویانەوە ئێران، دژبەری ڕاستەوخۆی کۆماری کوردستان هەموو هەوڵیکی خستەگەڕ بۆ ئەوەی کۆماری کوردستان لە ناو ببات. هەربۆیە کەوتە سیخوڕی کردن لە کوردستان‌دا تاکوو خاڵە لاوازەکانی کورد لەو گڵو خولەدا بدۆزێتەوەو زەبری جەرگبڕی لێبدات.

شەڕەکانی یەکەم و دووهەمی سەقز لە ساڵی ١٩٤١دا هەتا دەگاتە هەوڵەکانی بۆداگیرکردنی مەهابادی پایتەختی کۆمار لە دوای پەیمانی گلۆلان لە ساڵی ١٩٤٦دا

لە ڕێگەی سەردەشتو سەقزەوە کە شەڕی یەکەمو دووهەمی مامەشاو قاراواو شەڕی میزەدێ نمونەن بۆ تونەوتیژی دەوڵەتی تاران لە دژی کۆماری کوردستان.

دیارە بریتانیاو سۆڤیەت گەمەی خۆیان دەکرد لە گۆڕەپانی سیاسەتی نەفتی جیهانی‌داو هەم کۆماری کوردستانو هەم دەسەلاتەکانی دژبەری کۆماریان بەیەک چاو دەبینی، بەڵام کێشەکە لەوەدا بوو بەڕژەوەندیەکانی کورد نەدەچوە خانەی دابینکردنی بەڕژەوەندیەکانی بریتانیاو سۆڤیەتەوە، هەرچەند لە سەرەتادا وادەردەکەوت سۆڤیەت لە بەدیهێنانی دروشمەکانی‌دا ڕەوشت بەرزی دەپارێزێت، بەڵام لە دوایی‌دا دەردەکەوت گرێبەستی نەوتی دەریای قەزوین ناسراو بە» گێس- گولشاییان» هەمان هاتو هاواری بریتانیایە بۆ دابین کردنی بەڕژەوەندیە نەتەوەیەکانی

کۆبە: باسێک لەسەر «ڕۆژهەڵات مێحوەری» لە کۆبوونەوەیەکدا بۆ بەشێک لە ئەندامی حیزب

لە کۆبوونەوەی بەشێک لە ئەندامانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان لە شاری کۆبەی باشووری کوردستان باسێک لە ژێر ناوی «ڕۆژهەلات مێحوەری لە بەستێنە جۆراوجۆرەکانی خەبات دا» پێشکەش کرا.

لە درێژەی کۆبوونەوەکانی کۆمیسیۆنی تەشکیلاتی حیزبی دێمۆکراتی کوردستاندا لە گەل ئەندامان و لایەنگرانی ناشکرای حیزب لە باشووری کوردستان، ڕۆژی هەینی، ڕێکەوتی ١٠ ڕێبەندانی ١٣٩٣ی هەتاوی، ناوەندی ٢ی کوردستان کۆبوونەوەی بۆ بەشێک لە ئەندامانی حیزب، دانیشتوو لە شاری کۆیە پێک هینا.

لەم کۆبوونەوەیەدا کە لە بنکەی ناوەندی ٢ی کوردستان دا پێک هات، سمایل شەرەفی، ئەندامی جێگری کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان باسیکی لە ژێر ناوی» ڕۆژهەلات مێحوەری لە بەستێنە جۆراوجۆرەکانی خەبات دا» پێشکەش کرد.

ناوبراو بە ئاوڕدانەوەیەک لە ڕۆل و کاریگەریی بزووتنەوەی نەتەوایەتی کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستان لەسەر پارچەکانی دیکەی کوردستان، باسی لە هەوڵ و سیاستەکانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان بۆ چالاکردنەوەی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستان کرد.

دواتر شەرەفی، پەڕژایە سەر شیکردنەوەیەک لە سەر چۆنیەتی هاتنە ئارای دەستەواژەی «ڕۆژهەلات تەوەری» لە لایەن حیزبی دێمۆکراتی کوردستان و ئەوەیکە چۆن دەتواندرێ ئەم گوتارە بەکردەوە کاری پێ بکرێ.

لە دوایین بەشی ئەم کۆبوونەوەیەدا بەشداران تێبینی و پێشنیارو پرسیارەکانی خۆیان هێنایە بەر باس کە دواتر لە لایەن بەڕێز سمایل شەرەفی یەوە وڵام درانەوە.

نۆڕوێژ:

دیداری بەرپرسی بەشی پێوەندییە بیانییەکانی حدک لەگەڵ وەزیری دەرەوەی ئەو وڵاتە

بەرپرسی بەشی پێوەندییە بیانییەکانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان لە نۆرویژ لەگەڵ وەزیری دەرەوەی ئەو وڵاتەدیدارو چاوپێکەوتنی کرد.

لەو دیدارەدا ناسرقادرپوور، بەرپرسی بەشی پێوەندییە بیانییەکانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان لە نۆرویژ لەسەر پرسی کورد لەڕۆژهەلاتی کوردستانو ڕۆژهەلاتی نێوەڕاست، قۆناسایی کورد لەشەڕی دژی داعش و تیرۆر، لەگەل وەزیری دەرەوەی ئەو وڵاتەئالوگۆڕی بیروڕای کرد.

لە میانەی سمیناریکی ٢ ڕۆژەدا کە لە لایەنی حیزبی دێمۆکرات مەسیحی نۆرویژ بۆ تاوتوێی سیاسەتی دەرەوەی نۆرویژ ڕێک خرابوو، هەندێ بابەتی جۆراوجۆری پێوەندیدار بە دنیای ئەمڕۆ و بەتایبەتی مەسەلەی تیرۆریزم و دروستبوونی گرووپە ئیسلامییەکانی وەک داعش لە سووریەو عێراق و بوکۆحەرام لە ئافریقا بە بەشداری وەزیری دەرەوەی نۆرویژ لە ئۆسلۆ بەڕێوەچوو.

لەو سمیناڕە دوو ڕۆژەیەدا ناسر قادرپوور، بەرپرسی بەشی پێوەندییە بیانییەکانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان لە نۆرویژ لەگەڵ ژۆر لە کەسایەتییە سیاسی و حیزبیەکانی وڵاتی نۆرویژ دیدارو چاوپێکەوتنی هەبووە و سەبارەت بە پرسی کورد و بە تایبەتی ڕۆژهەلاتی کوردستان ئالوگۆری بیروڕایان کردووە کە یەک لەو دیدارانە دەگەل بەڕێز « بۆرگە بڕێندە»، وەزیری دەرەوەی نۆرویژ بوو کە لەو دیدارە دا نوێنەری حیزب چەند خاڵی گرینگی وەک مەسەلەی مافی مرۆڤ لە ئێران بەگشتی و ڕۆژهەلاتی کوردستان بەتایبەتی باس کرد.

دیدارەدا باسیکیش لە سەر بارودۆخی زیندانیانی سیاسی کورد و مانگرتنی ئەم دوایانەی زیندانیانی سیاسی کوردی زیندانی ورمێ کراو و لە کۆتایی دیدارەکەدا ناسر قادرپوور باسی لە پێوەندی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان لە نۆرویژ لەگەل حیزبی ڕاستی نۆرویژ کە ئێستا حکوومەتیان بە دەستەوەیەو وەزیری دەرەوەش ئەندامی بەرزی ئەو حیزبەیە، هێنایە گۆڕێ.

شۆڕشی ٥٧ و کاریگەرییەکانی لەسەر بزاڤی میللی-دیموکراتیکی کورد

ئارەش لورستانی
و: ئاڵەشین

شۆڕشی ١٣٥٧ تەڤگەرێکی جەماوەری بوو بە بەشداری تەواوی چین‌و توێژەکانی کۆمەڵگە، راپەڕینێکی گشتی بوو بۆ پەڕینەوە لە دیکتاتۆرییەوە بۆ دامەزرانی دیموکراسی لە ئێران. بەتاڵانبرانی شۆڕش لە لایەن داهێنەرانی تێزی بەناو کۆماری ئیسلامی، دیکتاتۆرییەکی تازەی لە ئێران دامەزراند کە ئەو ئەزموونە تاڵ‌و شکستخواردوویە دەتوانێ هەڵەو پەڵەکانی رابردوومان لێ روون کاتەوەو سەرکەوتنی داهاتوومان بۆ مسۆگەر بکا. لەم کورتەنووسینەدا شەنوکەوی گرنگترین کاریگەرییەکانی شۆڕشی ٥٧ لەسەر بزووتنەوەی میللی-دیموکراتیکی کورد، دەکەین.

ئەگەر لە روانگەی خەڵکی ئێران، زلهێزەکان‌و گەلی کوردەوە باندۆری شۆڕشی ٥٧ لێکبدەینەوە، نووسەر دەتوانێ بە شێوەیەکی روونتر نێوەرۆک و کاکڵی وتارەکە بخاتەڕوو.

١- خەڵکی ئێران هەتا شۆڕش‌و مافو داواکانیان: رێژەی بەشداری گشتی‌و هەمەلایەنەی خەڵکی ئێران لە شۆڕشی ٥٧دا بە چەشنێکە، کە ئەو شۆڕشە بە یەکێک لە جەماوەریترین شۆڕشەکانی جیهان دەژمێردرێ. شۆڕشێک کە خاڵی دەسپێکی ٧٠ ساڵ پێشتر بوو، واتە لە سەردەمی مەشرووتەوەو پاش هەڵبەزدابەزو نسکۆیەکی زۆر، ئەو ناڕەزایەتی‌و دەنگهەڵبڕینانە بەری گرت‌و، حکوومەتی پەهلەوی لێخست. بەپێچەوانەی وێنایی باوی کۆمەڵگەو پارتە سیاسییەکان، رووخان و ڕمانی سیستمی دەسەڵاتدار کۆتایی هەموو کێشەو ئارێشەو نادادپەروەرییەکان نەبوو، بەڵکو قۆناخێکی نوێی ژیانی کۆمەڵگە بوو کە دەبووا پارتە سیاسییەکان‌و خەڵکی ئێران بە شێوەیەکی ورد؛ سیستمێکی فرەحیزبی و تۆکمەیان دامەزراندبایە کە تێیدا مافو داواکانی هەموو چین‌و توێژەکانی کۆمەڵگەی تێدا لەبەر چاو بووایەو هاوسەنگییەکی دیموکراتیکی پێکهێنابووا؛ کە گرەنتی متمانەی کۆمەڵایەتی‌و سیاسی کردبوایە. نەبوونی ئەزموونی حکوومەتی دیموکراتیک‌و فەرهەنگی دیمواکراسی لە ئێران، نەبوونی یەکیەتی‌و بەشداری ژیرانەو بناخەیی سیاسیی فرەیی لە لایەن حیزبەکانەوە، شیرازەی نەریتی‌و ئایینی کۆمەڵگەی ئێران کە لە بەرانبەر هزرە سیکۆلارەکان خاوەن پێگەو پشتیوانی زۆر بوو، پشتگوێ خستنی فرەنەتەوەیی بوونی ئێران‌و فرە ئایینی‌و فەرهەنگی‌و زۆر فاکتۆری گرنگی دیکە، دەبێ لە لێکدانەوەو دامەزراندنی سیستمی نوێدا رەچاو بکرابایەن، بەڵام ئیحساساتی شۆڕشگێڕیی‌و بڕوامەندی بە قەول‌و بەڵێنییەکانی خومەینی و لایەنگرە مەزهەبییەکانی (دیارە لە متمانەبەخشینەدا وڵاتە رۆژاواییەکانیش کاریگەرییان هەبوو) بووە هۆی هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامی کە رابردووو ئاکارو کرداری هەتا ئەمڕۆکە پێمان دەڵێ هەڵبژاردنێکی هەڵە بوو

وەک هەناردەی کۆماری ئیسلامی بۆ دنیاو بەتایبەت وڵاتە ئیسلامییەکان، زەنگی مەترسییەکی تازە بۆ رۆژهەڵات ناڤین، بەتایبەت دراوسێکانی ئێران لێدرا. هەروەها داگیرکردنی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە لایەن لایەنە توندڕەوەکانی نێوخۆی کۆماری ئیسلامییەوە دۆخێکی نوێ‌و چاوەڕوان‌نەکراوی بۆ ئەمریکاو رۆژاوا خوڵقاند.

زلهێزە رۆژاواییەکان بینەری لێکدانەوە هەڵەکانی خۆیان بوون، لە ئاکامدا دوای بەتایبەت حیزبی دیموکراتی کوردستان، کۆماری خۆبەڕێوەبەر و دیموکراتیکی نزیک سێ دەیە بەر لە شۆڕشی ٥٧ دامەزرێنێ، کە ئەو ئەزموونە بۆ چالاکە سیاسییە کوردەکان وەک نموونە و سەرچەشنێکی ژیرانەو دروست لەبەر چاو بوو. گەلی کوردو ناسیۆناڵیزمی کورد کە لە لایەن حیزبی دیموکراتی کوردستانەوە رێبەری دەکرا، وەک ئامرازێک بۆ دامەزراندنی دیموکراسی لە ئێران فرەنەتەوەو فرەئایین‌دا دەیڕوانییە شۆڕش‌و، پێی وابوو دەبێ ئەو کە خومەینی و بەرپرسە پلە بەرزەکانی دیکەی کۆماری ئیسلامی لە هەر دەرفەتێک و پوتانسییەلێکدا بۆ سەرکوتی گەلی کورد کەڵکیان لێوەرگرت.

ئەگەر بڕوانینە ئەو سێ فاکتۆرە باسمان کردن، دەبینین ئیحساساتی بەرینی کۆمەڵایەتی و بێئەزموونی سیاسی خەڵکی ئێران‌و پارتە سیاسییە ئێرانییەکان، تێچوویەکی قورسیان خستەسەر شانی گەلی کوردو بزاڤەکەی. بەشێکی زۆری کوردستان لە ماوەی شەڕی ٨ ساڵەدا،

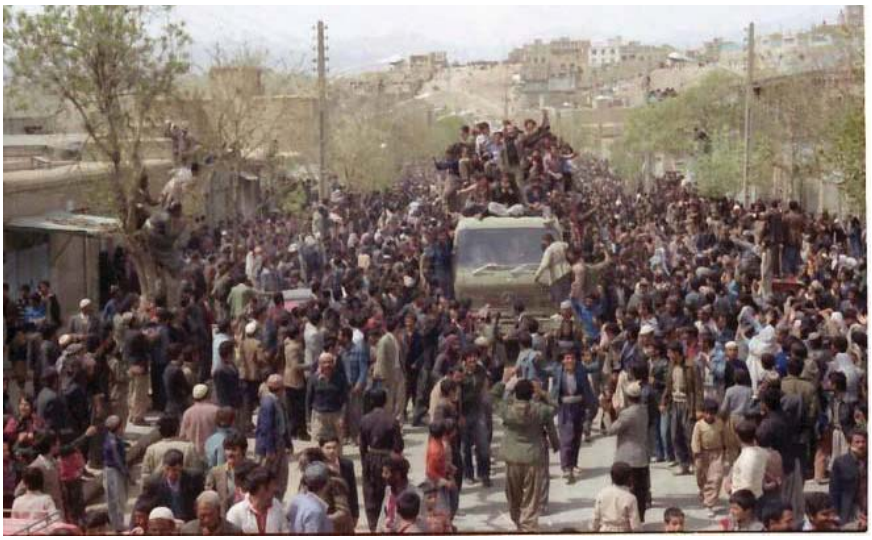

ئەزموونی شۆڕشی ٥٧ بە روونی دەریدەخا گەلی کورد چاووگوێ کراوە بەدوای شوناس و بەرژەوەندی نەتەوەیی و مرۆیی خۆیەتی‌و لەپێناو گەیشتن بە ئەو ئامانجە گرنگە، خۆ لە هیچ هەوڵ و تێکۆشان و فیداکارییەک نابوێرێ‌و هەمیشە بە چاوێکی ئەرێنییەوە سەیری نەتەوەکانی دیکەی چوارچێوەی وڵاتی ئێران دەکا

٢- هەڵوێستی وڵاتانی رۆژاوایی سەبارەت بە شۆڕشی ٥٧:

شۆڕشی ئێران نزیک بە سێ دەیە دوای شەڕی دوویەمی جیهانی رووی دا، کاتێک بەرەکانی رۆژهەڵات‌و رۆژاوا لە شەڕێکی رانەگەیەنراو بە ناوی شەڕی سارددا، لە هەموو دنیا بەتایبەت رۆژهەڵاتی ناڤین خەریکی بەهێزکردنی بنکە و پێگەکانیان بوون، ئەمریکاو وڵاتانی رۆژاوایی بە سەرنجدان بەو سیاسەتەی رەچاویان کردبوو، پێشوازییان لە ئێرانێکی مەزهەبی دەکردو دژی ئێرانیک بوون بە هزری چەپەوە ئیدارە بکرێ. خاڵی بەرسەرنج ئەوەیە ئەو کات زۆربەی دراوسێکانی ئێران لەم شەڕەی دوو بلۆکەکە گلابوون، کەواتە ئەو هەڵومەرجە ساغ و سەلیمی سیاسی و کۆمەڵایەتیی وڵاتانی رۆژهەڵاتی ناڤینی دابەزاندبووو رەوشەکە بە چەشنێک بوو رۆژهەڵاتی ناڤین تاکە وڵاتێکی دیموکراتیکی بەخۆوە شک نەدەبرد. پاش هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامی‌و بڵاوبوونەوەی دروشم و بۆچوونەکای هێڕشی ئێراق بۆ سەر ئێران چوون دە بەرەی پشتیوانانی ئێراقەوە. لە لایەکیشەوە سووربوونی باوەڕپێکراوانی خومەینی لەسەر شەڕو، هەروەها بڕاوەیی خومەینیش بۆ درێژەدانی شەڕ، بوو بەهۆی شەڕێکی کاولکاری ٨ ساڵە، کە دواجار خەڵکی ئەو دوو وڵاتە تێچوویەکیان بە گیان و ماڵ کێشا.

٣- بارودۆخی کوردستان‌و شۆڕشی ٥٧ لە روانگەی گەلی کوردەوە:

ئەگەر بمانەوێ رەوشی کوردستان‌و چاوەڕوانییەکان‌و روانگەی گەلی کورد لەو هەلومەرجەدا بدۆزین، بێشک گرنگترین فاکتۆر بۆ ئەم شرۆڤەیە، رابردووی دوورودرێژی بزاڤی کوردە بۆ دیاریکردنی مافی چارەنووس‌و ئیدارەی کوردستان لە لایەن گەلی کوردەوە. کەشی کوردستان‌و داواو ویستەکانی گەلی کورد دۆخێکی ناوازەی پێکهێنابوو کە دەگەڵ ناوچەکانی دیکە و پێکگرتن نابێ. کوردستان توانیبووی بە پشت‌بەستن بە خەڵکی خۆجێی کوردو شۆڕشە ببێتە گرەنتی گەشەو هەڵدانی ئەم جیاوازی‌و فرەچەشنە فەرهەنگییانە. گشت‌پرسی ١٢ی خاکەلێوەی ١٣٥٨ لەسەر دەنگدان بۆ «کۆماری ئیسلامی، بەڵێ یا نا»، بەڕوونی نیشانی دەدا خومەینی‌و هاوڕێکانی بەدوای پاوان‌کردنی شۆڕشەوەن لەپێناو بەرژەوەندیی تاقمی خۆیان‌دا، حیزبی دیموکرات‌و گەلی کورد، ئەو گشت‌پرسییەی بایکۆت کردو پارتە سیاسییە ئێرانییەکان‌و خەڵکی ئێرانی لەسەر مەترسی‌و کەموکوڕییەکانی ئەو گەلاڵەیە، وشیارکردەوە. بەشداریی نەکردنی زۆربەی خەڵکی کورد لە گشت‌پرسی‌دا، مەحکووم‌کردنی داگیرکرانی باڵوێزخانەی ئەمریکا لە لایەن توندڕەوەکانەوە لە لایەن حیزبی دیموکراتەوە، شیعەنەبوونی بەشێک لە خەڵکی کوردی رۆژهەڵات، ناسیۆناڵیزمی پتەوی گەلی کوردو پێوەندیی و بەشداریی بەرچاوی خەڵک کورد دەگەڵ حیزبی دیموکرات، پێشوازی حیزبی دیموکرات و گەلی کورد لە دژبەرانی کۆماری ئیسلامی و .... ئەو هۆکارانە بوون بەرەی پێشەوەی شەڕ بووو، پاش شەڕیش سوپاو هێزە چەکدارە تایبەتەکانی کۆماری ئیسلامی بە بەردەوامی بۆ سەرکوتی بزاڤی میللی-دیموکراتیکی کورد لە کوردستان ئامادە بوون. ئەگەرچی ٣٦ ساڵ بە سەر شۆڕشی ٥٧دا تێدەپەڕێ، بەڵام هێشتاش رەوتە سیاسییە دژبەرەکانی سیستمی دەسەڵاتدارو تەنانەت هەندێک لە خەڵکی ئێرانیش بەتەواوی ناشارەزای بارودۆخی کوردستان‌و خەباتی گەلی کوردن‌و هەر بۆیە سووکو ئاسان گەلی کورد بە جیایی‌خواز تاوانبار دەکەن.

ئەزموونی شۆڕشی ٥٧ بە روونی دەریدەخا گەلی کورد چاووگوێ کراوە بەدوای شوناس و بەرژەوەندی نەتەوەیی و مرۆیی خۆیەتی‌و لەپێناو گەیشتن بە ئەو ئامانجە گرنگە، خۆ لە هیچ هەوڵ و تێکۆشان و فیداکارییەک نابوێرێ‌و هەمیشە بە چاوێکی ئەرێنییەوە سەیری نەتەوەکانی دیکەی چوارچێوەی وڵاتی ئێران دەکا.

چالاکیی تێکۆشەرانی دێموکرات بە بۆنەی ٢ی رێبەندان

ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە بۆنەی ٢ی رێبەندان شەست ونۆیەمین ساڵرۆژی دامەزرانی کۆماری کوردستان، لە شار و ناوچەکانی کوردستان چالاکیان نواند.

بەپێی هەواڵ و زانیارییانەی کە لە کۆمیسیۆنی تەشکیلاتی حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە گەیشتون، ئەندامانی چالاکی حیزب لە ناوچەکانی سەردەشت، رەبەت، مەریوان، پیرانشار، بۆکان، بە بڵاوکردنەوەی تراکتی حیزبی و وێنەی شەهیدانی رێبەرو نووسینی دروشمی تایبەت بە ٦٩ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستان، یادی ئەم دەسکەتە مەزنەیان بەرزو پیرۆز راگرت.

هەوشار

تێکۆشەرانی دێموکرات لە شاری ساین قەڵا یادی دامەزرانی کۆماری کوردستانیان بەرز ڕاگرت.

چالاکانی سەربە تەشکیلاتی نهێنیی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە ناوچەی هەوشار بە بڵاوکردنەوەی تراکتی تایبەتی، یادی ٦٩ ساڵەی دامەزرانی کۆماری کوردستانیان لە چەند شوێن و گەڕەکێکی شاری ساین قەڵا بەر راگرتوە.

ناوچەی دێولان

بەپێی هەواڵی کۆمیسیۆنی تەشکیلاتی حیزبی دێموکراتی کوردستان لەو چالاکییە تەبلیغییەدا کە لە گەورەدێی قوڕوچیا، جادەی قوڕوچیا _ دێولان‌و جادەی قوڕوچیا _ میرەکی کراوە، بەبڵاوکردنەوەی وێنەی رێبەرانی شەهیدی حیزبی دێموکرات‌و تڕاکتی پێوەندیدار بە ٢ ی رێبەندان یادو بیرەوەریی دامەزران‌و دامەزرێنەرانی کۆماری کوردستانیان بەرز ڕاگرتوە.

شایانی باسە کە ناوەندە ئەمنیەتییەکانی رێژیم کە بۆ رێگری لە چالاکیی تەبلیغی تێکۆشەرانی دێموکرات لەو بۆنەیەدا هەر لە زووەوە هێزەکانیان خستبوە ئامادەباشییەوە و هەوڵی سڕینەوەی چالاکیی تێکۆشەرانی دێموکراتیان داوە.

بنەمای سیاسی خاریجی کۆماری ئیسلامی و دەسکەوت بۆ گەلانی ئێران

عومەر باڵەکی

کۆماری ئیسلامی ئێران لە ماوەی ٣٥ ساڵی ڕابردوودا بۆ مانەوەی دەسەڵاتاریەتی خۆی لە چەندین ڕێکار و ستراتژی کەڵکی وەرگرتووە لە ناو خۆی وڵات بە خوڵقاندنی ترس و تۆقاندنی خەڵکو سەرکوتی هەموو دەنگێکی نارازی لە ژێر ناوی دەژایەتی لەگەڵ خودا، پەیوەندی جیاییران بە دوژمنانی و دەرەکی و بێگانەو، لە پانتایی سیاستی دەرەکیشدالەگەڵ خستنە ژێر پێی پرنسیپە نێونەتەوەییەکان هەوڵیان داوە بە ڕەچاوکردنی سیاستی هەنارەدە کردنی شورشی ئیسلامی بۆسەراسەری دنیاوبەتایبەتی وڵاتانی دەوروبەرقەیرانخوڵقێنی بکەن .

ئەوەی مەبەستی ئەو نوسینەیە هەڵوێستەیەکە لەسەر سیاسەتی خاریجی کۆماری ئیسلامی ئێران کە یەکێک لە پایە ئەساسیەکانی سیاستی خاریجی ئێران لەسەر ئەسڵی هەنارەدەکردنی شۆڕشی ئیسلامی بۆ دەرەوەی سنووردەکانی ئێران بونیاید نراوە کە بەریکاری جۆراوجۆری وەک دەستێوەردان لە کاروباری نێوخۆیی ئەو وڵاتانە یا پشتیوانیو پێشگیری لە ئەحزاب و تاقمی تووندڕەوی ئیسلامیو دروستکردنی بنکەو ریکخراوی جۆراوجۆری فەرهەنگی بۆ دزەکردن لەنێو پێکهاتەکانی ئەو کۆمەڵگایانەدا بە ڕیزەی بردووە.

سیاسەتی خاریجی کۆمەڵێک یاساو ڕێساو ڕێ و شوێنەکە دەوڵەتێک لە پەیوەندی لەگەڵ مەسائیلی دەرەکی لەگەڵ دەوڵەتان لە چوارچێوەی ئامانجی گشتی زاڵ بەسەر نیزامی سیاسی خۆی دا بەرێزەی دەبا، یا بە واتایەکی دیکە ئامانجی دەوڵەتەکان لە پەیوەندیە نێودەوڵەتیەکان لە سیاسەتی دەرەکیدا خۆی دەنوێنێو دەوڵەتەکان پێوەی دیارە.

لە پێشەکی یاسا بنەڕەتی ئێراندا باس لە هەنارەد کردنی شۆڕش ئیسلامی بۆ وڵاتانی دەرەوە دەکاو بە ناوی ئیسلامو ئومەتی یەکپارچەی ئیسلام شەرعیەت دەبەخشی بە کارو کردەوەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران.

«یاسای بنەڕەتی بە سەرنج دان بە ناوەڕۆکی ئیسلامی بوونی شۆڕش ... بەستێنی پێوەندی نێودەوڵەتی لەگەڵ جوواڵنەوەکانی ئیسلامی و خەڵکی پێک دینی و تێدەکۆشێ هەتا ڕێگا ی پێک هێنانی ئومەت یەکپارچەی جیهانی دەستەبەر بکا» هەروەها لە ئەسڵی ١١ی یاسای بنەڕەتی ئێراندا بەو شێوەی باسی سیاسەتی خاریجی ئێران دەکا:... هەموو موسوڵمانان یەک ئومەتنو دەوڵەتی کۆماری ئیسلامی وەزیفەیەتی سیاسی گشتی خۆی لەسەر بناخەی هاو پەیوەندیو یەکیەتی گەلانی ئیسلامیدا بڕێژێو هەول دەدا یەکیەتی سیاسی، ئابووریو فەرهەنگی دنیای ئیسلام بهێنێتە دی.»

لە ماوەی ٣٥ ساڵی ڕابردوو دا دەبینین کە هەم لە نیو خۆو هەم لە دەرەوەی ئێراندا کۆماری ئیسلامی لەسەر ئەم باوەڕەی خۆی کاری کردوە بێ ئەوەی گوێی دابێتە پاراستنی مافی مرۆڤو پرینسیپە نێودەوڵەتییەکان. بۆ ئەوەی باشتر بابەتەکە ڕوون بێتەوە پێویستە پێناسەیەکی کورتی سیاسەتی خاریجی لە پەیوەندی نیو دەوڵەتیدا بکەین.

سیاسەتی خاریجی کۆمەڵێک یاساو ڕێساو ڕێ و شوێنەکە دەوڵەتێک لە پەیوەندی لەگەڵ مەسائیلی دەرەکی لەگەڵ دەوڵەتان لە چوارچێوەی ئامانجی گشتی زاڵ بەسەر نیزامی سیاسی خۆی دا بەرێوەی دەبا، یا بە واتایەکی دیکە ئامانجی دەوڵەتەکان لە پەیوەندیە نێودەوڵەتیەکان لە سیاسەتی دەرەکیدا خۆی دەنوێنێو دەوڵەتەکان بنەمای سەرەکی سیاسەتی خاریجی خۆی. دەوڵەتی ئێران بۆبردنە پێشی ئەو ئامانجانە لە دنیا دا بە گشتی و لە ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست دا بە تایبەتی سەرمایەگوزاری زۆری مادی و مەعنەوی کردووە هەتا ڕادەیەک زۆریش لە بردنە پێشی ئەو سیاسەتەیدا چۆتە پێشیو ئاکامی لێوەرگرتوە ئەگەر چاو لە ڕەوتی ڕووداوەکانی ئەو چەند ساڵەی دوایی لە ناوچەکەدا بکەین دەبینین هیچ ڕووداوێک نییە کە ئێران بە جۆرێک دەستی تێدا نەبێ بۆ نموونە دوای شکانی تاڵیبان لەئەفغانستان و ڕووخانی حکوومەتی سەددام حوسێن لە عێراق کە هەردووکی ئەوانە دوژمنی سەرەکی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی بوون ئێران بە سەرنج دان بەو بۆشاییەکە لە نەبوونی ئەو دوو دەسەلاتە لەو وڵاتانە پەیدا ببوو توانی هەلەکە بقۆزێتەوەو نفووزی خۆی لەو دوو وڵاتە پەرە پێبدا یا دوای سەرهەڵدانی ناڕەزایەتیەکانی ئەگەر چاو بە کارنامەی کۆماری ئیسلامیدا بخشێنین دەبینین جێگاو پێگەی ئەو دەوڵەتەو نیزامە لە سیستمی پێوەندی نێو دەوڵەتیەکاندا بە ڕادەیەک لاوازە کە کەمتر وایە توانیبێی دۆستو هاوپەیمانێکی نیودەوڵەتی تەنانەت لە ناوچەکەدا بۆخۆی دەستەبەر بکا.

لێرەدا چەند نموونەیک لە کارو کردەوەکانی کۆماری ئیسلامی ئیشارە پێ دەکەین کە بە هۆی ستراتیژیی دەرەکی ئەو دەوڵەتە گەلانی ئیرانی تووشی نەهامەتیو دابڕان لە کۆمەڵگای جیهانی کردوە ئەوانە نیشانەی حاشا هەڵنەگری دەست تێوەردانی ئێران لە کاروباری وڵاتانەو لە هەمان حاڵدا پێشێل کردنی یاساو ڕێسای پێوەندییە نێودەوڵەتیەکانە.

نمونەکان:

داگیرکردنی سفارەتخانەی ئەمریکا لە تاران، ئیدامەدانی شەڕی ئێران_عێراق، دەرکردنی فەرمانی قەتڵی سەلمان ڕوشدی، تیرۆرەکانی دەرەوەی وڵاتو دەرچوونی حوکمی دادگای میکۆنۆس، بومب دانانەوە لە چەندین وڵاتی ئوروپاییو ئاسیایی، شاردنەوەی بەرنامەی ناوکی، پچڕانی پێوەندییەکانی لەگەڵ عەرەبستان لە دوای ڕووداوی حەج، تێک چوونی پێوەندییەکانی لەگەڵ بەحرەین بە هۆی پشتیوانی لە شیعە نارازیەکانی ئەو وڵاتە، پچڕانی پێوەندییەکانی لەگەڵ میسر بە هۆی پشتیوانی لە کردەوەی خالید ئیسلامبولی، دەست تێوەردانی ڕاستەوخۆ لە کاروباری عێراق، پشتگیری بە ئاشکرای لە دەسەلاتەکەی بەشار ئەسەد لە سووریەو دەیان بابەتی دیکە ، وەک: ئابلوقەی ئابووری، چوونە سەری ڕێژەی بێکاری، دابەزینی نرخی دراوی ئێران، پەرەگرتنی نەخۆشیە کۆمەلایەتیەکان، بوونە دەستکەوتی سیاسەتی خاریجی کۆماری ئیسلامی بۆ گەلانی ئێران.

لە ئاکامی ئەم سیاسەتە زیدەخوازیانەدا ئەمرۆکە ئێران وەک وڵاتێکی پەراوێزخراوە لایەن کۆمەڵگای جیهانیەوە، سەیری دەکرێ کە جیا لەوەیکە لە ڕووی سیاسی یەوە هیچ جێگە وپێگەیەکی ئەوتۆی بۆ نەماوەتەوە، بەڵکو لە ڕووی ئابووریشەوە، لەئاکامی ئەو ئابلوقە ئابووریانەی کە خراوەتە سەری، خەڵکەکەی لە دەژوارترین بارودۆخ دا ژیان بە سەر دەبەن .

ئەندیشەو شێوەی تیرۆرانیی ئایەتوڵڵا خومەینی بونیادنراوە و دوای تێپەڕبونی ٣٥ ساڵ حکومەتداری کۆماری ئیسلامی ئەوشیوە بیرکردنەوەی خومەینی بە سەرسیاستی دەرەوەی ئیراندا زاڵەو پێیەوە دیارە. خومەینی لەسەر سیستمی جیهانی دەڵێ: «نیزامی ئیستا ناداپەروەرانەیە»و بۆ گۆرینی ئەو نیزامە مەسئولیەتی جیهانیو پیرۆز بۆخۆیو حکوومەتی ئیسلامی ئێران دەست نیشان دەکا کە بەڕوونی لە یاسای بنەڕەتی ئیراندا ڕەنگ دەداتەوەو بە شێوەی کارا کارکردی خۆیان لە پەیوەندی نێودەوڵەتیەکان دا لە نێوان دوو ستراتیژی درێژخایەن واتا «پاراستی وەزعی مەوجود» یا «ئالوگۆڕ لە وەزعی مەوجود» بە پێی بەرژەوەندیو شێوەی تیرۆرانینیان بۆمەسەلەکان یەکێک لەو دوانە هەل دەبژێرن.

هەروەکی پێشتر باسمان کرد کۆماری ئیسلامی لە ڕۆژی بەدەسەلات گەیشتنی ستراتیژی «گۆڕینی وەزعی مەوجود»ی لە ژێر ناوی هەنارەد کردنی شۆڕش بۆ دەرەوەی سنووردەکانی ئێران کردۆتە

ڕۆژەڤی ئێران ٧٦

مەجلیسێک کە کوشراوی خەڵک نییە!

حەسەن شێخانی

١) لە ئێراندا هەڵبژاردنەکان بە شێوەی دووقۆناغی بەڕێوە دەچن. پالیوراوان لە قۆناغی یەکەم دا دەبی لە فیلتێری شورای نیگابان بگوزەڕێن و پاشان خەڵک لە نێوان چەند پالیوراوی دیاریکراو، بەڕبژێریک هەڵدەبژێرن. لە ڕاستیدا لە ئێراندا «شێوەهەڵبژاردن»یک بەڕێوە دەچی کە مەودایەکی واتاداری لەگەڵ ستاندارد نێونەتەوەییەکانی هەڵبژاردن هەیە. بە گوتەی نەجاتوڵڵا ئیبراهیمیان وتەبێژی شورای نیگابان، لە تاووتوی کردنی شیاویی پالیوراوان دا، ئەسڵی «بەرائەت» بە کار نایەت، دەبی شورای نیگابان بەو ئاکامە بگا کە ئەوان «سالح»ن. واتە بە پێچەوانەی هەموو سیستمە حقووقیەکانی دنیا، کە کەسەکان بێ گوناحن (لێرەدا شیاون)، مەگەر ئەوەی کە پێچەوانەکەی بسەلمێ، لە ڕوانگە و ڕەوتی کارکردنی شورای نیگابان دا، کەسانێک شیاویی پالیوراویی، بۆ نموونە بۆ مەجلیسن کە بسەلمێ هیچ «کێشەیەکیان نییە. لەم ڕوانگەوە کەسەکان گوناحکارن (نەشیاون)، مەگەر ئەوەی کە پێچەوانەکەی بسەلمێ! بەو پێیە زۆر کەس لە مافی پالیوراوی بێ بەش دەبن.

٢) ئەگەر سیاسەتە کشتیەکانی هەڵبژاردن، کە هەنووکە لە کۆڕی دیاریکردنی بەڕژەوەندییەکانی نیزام، تاووتوی دەکری و هەندێک لە بەندەکانیشی پەسەند کراون، دواجار لە لایەن ڕێبەری کۆماری ئیسلامییەوە پەسەند بکرێ و بخرێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، لە هەڵبژاردنەکانی مەجلیس و شوراکانی شار و گوندیش (وەک هەڵبژاردنی سەرکۆماری)، دەبی پالیوراوان زۆرینەی ڕەهای دەنگەکان بهێنن و، ئەگەر لە بیافێکی هەڵبژاردن دا هیچ کام لە پالیوراوان نەتوانن ئەو ڕێژەیە بە دەست بێنن، دەکەونە خولی دووەم. دیارە لە خولی دووەم دا هەر کەس زۆرینەی ڕێژەیی بە دەست بێنی، لە هەڵبژاردن دا سەردەکەوێ.

ئەمە لە حاڵێک دایە کە تا ئێستا بە دەستهێنانی تەنیا یەک لە سەر چواری هەموو دەنگەکان، بۆ دانیشتن لە سەر کورسیە شینەکانی مەجلیس، پێویست بوو. پەسەند کرانی ئەم بەندە لە سیاسەتە گشتییەکانی هەڵبژاردن، لەگەڵ ناڕەزایەتیی بەشێک لە بناژۆخوازەکان بەڕەوڕوو بووە. ئەوان داوا دەکەن کە خامنەیی دواجار ئەم بەندە پەسەند نەکا و ڕەتی بکاتەوە.

بە پێی ئامارەکان لە کۆی ٢٨٨ نوێنەری مەجلیسی نۆیەم، تەنیا ٦١ کەس توانیویانە سەرووی ٥٠ لە سەدی دەنگەکان بە دەست بێنن.

محەممەد ڕەزا ڕەحیمی جێگری یەکەمی ئەحمەدی نژاد، لەنامەیەکی سەرئاوەڵادا کە لە دژکردەوە بە پشت بەردانی لە لایەن ئەحمەدی نژادەوە، بڵاوی کردۆتەوە، دەڵێ: میلیاردیک و ٢٠٠ میلیۆن تمەنی بە سەر ١٧٠ پالیوراوی بناژۆخوازی مەجلیسی ٨ دا، دابەش کردووە بۆ ئەوەی لە پرۆپاگەندە و ڕاکێشانی دەنگی خەڵک دا، بە کاری بێنن. واتە لانیکەم بەشێک لە نوێنەرانی مەجلیسی ئێران سەرەڕای ئەو خاڵانەی کە لە بەندەکانی ١ و ٢ی ئەم نوسینەدا ئاماژەم پێ کردن، بە ڕانتی بنیاتەکانی دەسەلات و پارە توانیویانە بچنە مەجلیس. پێدەچێ ڕیژەی ئەم چەشنە ساپۆرتە ماڵییە ناڕوونانە، لە خولەکانی دیکەی مەجلیسیش دا هەبووبێ و کێ دەزانێ لەوانەیە زیاتریش بووبێ! بە پێی میکانیزمی کار کردنی سیستمی کۆماری ئیسلامی، سروشتییە کە ئەمە تەنیا بەشێک بێ لەو چەشنە ساپۆرتە ماڵییانەی، کە لە کێشمەکێشەکانی باوی نێو سیستمەوە، ئاشکرا دەبێ.

٣) لە دریژەی پرسیارە پەیتاپەیتاکانی مەجلیس لە وەزیرانی کابینە، دیسان محەممەد جەوادی زەریف، وەزیری دەرەوە، لە لایەن زیاتر لە ٢٠ نوێنەری بناژۆخوازی تووندڕەو، پرسیاری ئیعترازیی ئاراستە کراوە. ئەو نوێنەرانە وێڕای زۆر تووندڕەوی دەرەوەی مەجلیس، بە تووندی هێرشیان کردۆتە سەر زەریف، لەبەر ئەوەی کە چەند خولەکێک لەگەڵ جان کێری لە ژێنێڤ پیاسەی کردووە! کردارێک کە لە پێوەندیگەلی دیپلۆماتیک دا بە تەواوی ئاساییە. ئەمە دەکرێ وەک بیانوویەک بۆ دژایەتی لەگەڵ پرۆسەی دانوستانە ناوکییەکان، نیگەرانی لە بە ئەنجام گەیشتنی ئەو دانوستانانە و، هەراوهۆریا دروست کردنێک بۆ داپۆشینی پرسیاری گرینگ ئەوەیە کە ئایا ئەم نوێنەرانە هیچ ئەرک و کارێکی دیکەیان نییە کە گیر بەم شتە کەم بایەخانە نەدەن؟ لە حاڵێک دا ئەو هەموو گیروگرفتە لە ئێراندا هەیە و خەڵک بە دەستیانەوە دەنالێنن، خۆخەریک کردن بەو شتە لاوەکییانە، ئایا لە بیر کردنی ئەرکی نوێنەرایەتی نییە، وەک ئەوان ئیدیعای دەکەن! ئێران هەنووکە چوارەمین وڵاتە لە هەبوونی ڕیژەی گرانی لە دنیادا؛ ئێران بۆتە بازاڕێک بۆ ساغ کردنەوەی شتومەکە کەم کوالیتیەکانی چین؛ بە هۆی گەمارۆکانەوە سااڵنە دەیان میلیارد دۆلار زیانی وێ دەکەوێ؛ بە گشتی ئابووریی ئێرانیش لە دۆخێکی ناهەبار دایە؛ ئەمە چەند نموونەیەکن لە دەیان کێشە و قەیرانی دیکە. لێرەدا نامەوێ لە ڕوانگەیەکی ئەخلاقگەرانەوە لە شانۆی سیاسیی ئێران بڕوانم، ئەوەش دەزانم کە بە هۆی پەرەنەسەندوویی و پێنەگەیشتوویی سیاسی، بااڵکان، بە تایبەت بااڵی پشت بەستوو بە بنیاتە نیزامی و ئەمنییەتییەکان، ئامادەن بەڕژەوەندیی خەڵک بکەنە قوربانی مەرامە سیاسییەکانیان. قسەکە ئەوەیە کە ئەو نوێنەرانە لەگەڵ هەر چەشنە کرانەوەیەک ڕوو بە دنیای دەرەوە، کە مەرجێکی سەرەکی دەربازبوونی بە تایبەت ئابووریی ئێرانە لە دۆخی نااەباری هەنووکەیی، دژایەتی دەکەن، مەبادا لە ئەنجامی ئاسایی بوونەوەی پێوەندییەکانی ئێران لەگەڵ دنیای دەرەوە، بەرژەوەندییەکانی خۆیان، بکەوێتە مەترسییەوە. ئەوەش سەلمێنەری ئەوەیە کە نوێنەر و کوشراو(عصارە)ی خەڵک نین؛ چونکە وەکیلی خەڵک دەبی لە خەمی خەڵک و چارەسەری گرفتەکانیان دابن.

شاکاری کۆبانێ

کۆیستان فتوحی

شەڕ هەموو جوانییەکان لەناو دەبا، کەچی لە کۆبانێ شاکارێکی خولقاند کە هەموو جیهانی سەرسام کرد. ئەوەش بە خۆراگرییەکی ئازایانەی نزیک چوار مانگی ئەو هێزانەی هەر لەسەرەتاوە بڕیاریان دابوو کۆبانی چۆل ناکەن بۆ داعش و بە خوێنی زیاتر لە ٣٠٠ ڕۆڵەی شەهیدی ڕێگای ئازادی لە ئاست هێزێکی درندەی ئیدئۆلۆژیک پڕ چەکدا، ئەم شاکارە بەرهەم هات.

پاش ١٣٣ڕۆژ خۆراگریی ئازایانەی شەڕڤانان و هێزی پێشمەرگە لە شاری کۆبانی لە بەرامبەر هێرشەکانی چەکدارانی گرووپی تیرۆریستیی داعش بۆ سەر ئەم شارە، سەرئەنجام ڕۆژی ٢٦ی ژانویەی ٢٠١٥، ٦ی ڕێبەندانی ١٣٩٣ کۆبانی لە گەمارۆ و پەلاماری داعش ڕزگار کرا.

لەگەڵ ئەوەی دەتوانین بڵێین شار بە تەواوی وێران بووە، بەڵام بۆ هەمیشە ئەم خۆراگرییە قارەمانانەیە لە میێژووی ئەو شارەدا دەمێنێتەوە و وەک هێمای خۆراگری و سەربەرزی نەیەوەیەک بۆ بەرگری لە ماف و ئازادییە سیاسی و ئینسانییەکانی دەدرەوشێتەوە.

کۆبانێ شارێکی ستراتیژی بوو بۆ داعش، دەیویست بە هەر شێوەیەک بێ دەستی بەسەردا بگرێ و لەوێوە گەلالە و ئامانجە چەپەڵەکانی بۆ شەڕ و هێرش کردن و دەستبەسەرداگرتنی ناوچەی زیاتری دیکە بۆ خەلافەتەکەی داڕێژێ. کاتێک کە داعش هێرشی بۆ سەر کۆبانی برد لە سەرەتادا بەشێکی زۆری شارەکەی داگیر کرد و لەوەش دڵنیا بوو ئاسان دەتوانی دەست بە سەر هەموی شاردا بگرێ، چونکە هێندە نەبوو مەستی سەرکەوتن ببوون لە داگیرکردنی شەنگالی باشوری کوردستان!

دوای داگیر کردنی شەنگال و کوشتاری بێرەحمانەی ئێزدییەکان و ڕفاندنی ژنان و کچانیان لە لایەن داعشەوە، هێرش بردن بۆ کۆبانی لە لایەن ئەم هێزە تووندڕەوە و تیرۆریست و ئیدئۆلۆژیک و پۆشتەو پەرداخ بە چەکی قورس و مۆدێرن، لە سەرەتادا نیگەرانییەکی زۆری لای خۆراگری شەڕوانان و خەڵکی شاری کۆبانی کاریگەریی ئەرێنی هەبوو و ئەوانی سووردتر دەکرد لەسەر مانەوە و دیفاع لە شارەکە. لەسەر ئەخلاق و ڕوحیەی داعشی جینایەتکاریش کاریگەرییەکی ڕووخێنەر و ویرانکەری هەبوو. بۆیە خاڵی دەسپێکی شکستی داعش دەتوانین بڵێین لە کۆبانییەوە دەستی پێ کرد.

سەرکەوتنی کۆبانێ ئەگەر سەرکەوتن بەسەر ئەم هێزەدا. ئەو شارە ببوە بەهایەکی قورس و گران نەک هەر بۆ خەڵکی کۆبانی و ڕۆژاوای کوردستان، بەڵکو بۆ هەموو کوردێک لە هەر کوێیەکی بپارێزرێ و کارەساتێکی دیکەی وەک شەنگال ڕوونەداتەوە. بۆیە لە هەموو پارچەکانی کوردستان و دەرەوەی کوردستان کوردی بۆ پشتیوانی لە کۆبانی هاوخەم و هاوهەڵوێست کرد. کۆمەڵگەی جیهانییش، جگەلە لە هێندێک وڵاتی ناوچەکە کە بەرژەوەندییەکەیان لەوەدایە کورد بەم شەڕەوە گرفتار بێ، هاوپێوەندییەک بۆ پشتیوانی مادیی و مەعنەوی بۆ کۆبانی دروست بوو. هێزی هاوپەیمانان لە دژی تیرۆر، بڕیاری پشتیوانیی بۆ کورد تەنیا سەرکەوتن نەبوو لە جبهەیەکی شەڕدا، بەڵکو سەرکەوتنی غرور و باوەڕی بەرزی ئینسانی و ئازادیخوازی کورد بوو. شکستی داعشیش لەوێ تەنیا شکستی جبهەیەکی شەڕ نەبوو، شکستی هەیمەنەی داعش بوو. شکستی ئیدئۆلۆژییەکی دواکەوتووی دژی ئینسانیی و دژی بەها جوانەکانی ئەم سەردەمە بوو. دوای سەرکەوتنی کۆبانی، داعش ئیدی ئەو داعشە نەما کە لایەنگرانو هاندەرانیان پشتیان پێ بەستبوون. ئیدی ئەو هێزە نەما کە وەک هێزێکی لەشکان نەهاتوو سەیری دەکرا. لە شەڕی ڕۆژئاوای کوردستان و هەرێمی کوردستاندا بە هەزاران چەکدار و سەدان فەرماندەیان لێ کوژراوە.

بەرزە، بوونی ڕێژەی زۆری ژنان لە ڕیزی خۆڕاگران و قارەمانانی ئەم شارەدا بوو. ئەوان سیمایەکی ئینسانی و ئازادیخوازی و یەکسانییان بەم شارە و بە بزووتنەوەی کورد بە گشتی بەخشی. هیچ شەڕێک و هیچ بەشداریەکی خەباتکارانەی ژنی کورد لە ڕابردوودا تا ئێستا نەیتوانیوە بە ڕادەی شەڕی کۆبانێ لەگەڵ هێزێکی درندە و کۆناپارێز، هۆویەتی ژنی کورد لە جیهاندا بەم بەرزی و جوانییە نیشان بدا و بناسێنی. بەشداریی بەرچاو و کاری ژنان لە شەڕی کۆبانێدا و بڵاوبوونەوەی لە لایەن میدیاو ڕاگەیەنەکانەوە، لاواز بوونی ژنی کوردی لە بیر و زەینی زۆر مرۆڤدا سڕیەوە.

تەنانەت بە ڕادەیەک هێزی ئینسانییان بەرەو کەمبوونەوە چووە، کە بۆتە هۆی نیگەرانییەکی زۆری ڕێبەران و ئەمیرەکانی

سەرکەوتنی کۆبانێ نە کۆتایی شەڕە و نە سەرکەوتنی یەکجاریی کوردە بەسەر دۆژمنانی دا، بەڵام دەکرێ وەک ئەزموونێکی بەنرخی کورد چاوی لێ بکرێ. ئەزموونێک لە یەکیەتیی نەتەوەیی و هاوهەڵوێستی، لە بەشداریی چالاکانە و جەسوورانەی ژنان لە شەڕ و بەرگری و ئیدارەی وڵاتدا. هێچ سەرکەوتنێک بەبێ بەشداری ژنان و بەبێ یەکگرتوویی و هاوهەڵوێستی هێزە سیاسییەکانی کوردستان لە ئاست دۆژمنە جۆراوجۆرەکانی دا محاڵە وەدی بێ. دەبا کورد ئەم ئەزموونە وەک دەسکەوتێکی بەنرخ بپارێزێ و دەرسی لێ وەرگرێ. با سەرکەوتنی کۆبانێ کە هاوهەڵوێستی و شەڕ و بەرگری ژنان و پیاوانی کورد گەیاندیە ئەمڕۆ، ببێتە خاڵی دەسپێکی یەکگرتوویەکی نەتەوەیی کورد و لەپەراوێز نەخستنی ژنان لە داهاتووی خەبات و سەرکەوتنەکان دا. ئەوەیە دەتوانی گەیشتن بە ئامانجەکانمان مسۆگەر بکا.

ژنی کورد ئەگەر تا دوێنێ وەک مرۆڤێکی پەرویز خراو دەبینرا، ئەمڕۆ ناوی و ئازایەتی ئەو بۆتە وێردی سەر زمانی میدیا گەورەکانی جیهان. هەڵبەت دەتوانین بڵێین سەرکەوتنی کۆبانێ سەرکەوتنی ژنی کوردیش بوو. بەڵێ شەڕی کۆبانی و سەرکەوتن و شانازییەکی دیکەی گەورەی بۆ نەتەوەکەمان، بۆ ژنانی کورد بەگشتی لە سەر لاپەڕەی میژووی تێکۆشانی ئەم نەتەوەیە تومار کرد.

ئەنجام

سەرکەوتنی کۆبانی نە کۆتایی شەڕە و نە سەرکەوتنی یەکجاریی کوردە بەسەر دۆژمنانی دا، بەڵام دەکرێ وەک ئەزموونێکی بەنرخی کورد چاوی لێ بکرێ. ئەزموونێک لە یەکیەتیی نەتەوەیی و هاوهەڵوێستی، لە بەشداریی چالاکانە و جەسوورانەی ژنان لە شەڕ و بەرگری و ئیدارەی وڵاتدا. هیچ سەرکەوتنێک بەبێ بەشداری ژنان و بەبێ یەکگرتوویی و هاوهەڵوێستی هێزە سیاسییەکانی کوردستان لە ئاست دۆژمنە جۆراوجۆرەکانی دا محاڵە وەدی بێ. دەبا کورد ئەم ئەزموونە وەک دەسکەوتێکی بەنرخ بپارێزێ و دەرسی لێ وەرگرێ. با سەرکەوتنی کۆبانێ کە هاوهەڵوێستی و شەڕ و بەرگری ژنان و پیاوانی کورد گەیاندیە ئەمڕۆ، ببێتە خاڵی دەسپێکی یەکگرتوویەکی نەتەوەیی کورد و لەپەراوێز نەخستنی ژنان لە داهاتووی خەبات و سەرکەوتنەکان دا. ئەوەیە دەتوانی گەیشتن بە ئامانجەکانمان مسۆگەر بکا.

ئەم هێزە و ئێستا خەریکن لە هێندێک شوێنی وەک مووسڵ و ئەو ناوچانەی دەستیان بەسەردا گرتوە، بە هەڕەشە خەڵک ناچار دەکەن ببنە چەکداریان و دەیانبەن بۆ ئوردووگا نیزامییەکانیان بۆ دیتنی دەورەی ئاموزشی شەڕو جینایەتەکانیان. ئەمە تەنیا نیشانەی شکستی نیزامیی ئەو هێزە نیە، بەڵکوو نیشانەی شکستی سیاسی ئەو هێزەیە لەم چەند مانگەی ڕابردووەدا لە کوردستان. چاوەڕوان دەکرێ تووشی شکستی زۆر گەورەتر لەوەش بێ.

تەیبەتمەندییەکی بەرزی کۆبانێ

کۆبانی کە تا ئەو کاتە ئەو شارە کەمتر ناوی بیستراببوو، ئێستا بۆتە بە ناوێکی دڕەوشاوە نەک هەر لە کوردستان، بەڵکوو ناوی کۆبانی و شەڕی ئازایانەی شەڕوانان بوون بە جێی سەرنج و سەردێڕی هەوڵی میدیاکان لە هەموو جیهان. ئەم تایبەتمەندییە

«کارم بە کاری کوردستانی ئێران نەداوە»!

خالید محەممەدزادە

تایتڵی ئەم نوسینەم لە ووڵامدانەوەیەکی هەژار موکریانی وەرگرتووە لە«چیشتی مجێوەر». ڕەنگە هەژار تا ئێستا ڕاشکاوانەترین کەس بێ کە گوتوبێ«کارم بە کاری کوردستانی ئێران نەداوە»!

ئەگەر ٥٠ ساڵ پێش ئێستا هەژار بەوە تۆمەتبار دەکرا کە بووە بە بەشێک لە شۆڕشی باشوور و تێکەڵ بە ملمالێنێی حیزبەکان بووە، ئەمڕۆ زیاد لە حیزبێکو زیاد لە کەسێک، لە ئاراستەیەدا هەژاریان تێپەڕاندووەو بە تەواوی بۆیان گرنگ نیە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان چ دەگوزەرێ. ئەمڕۆ ئەم قسەیە هەژار بەمجورە تەرجومە دەکرێتەوە:» من کوردستانیم»و« من ئێرانی نیم»!

ئەوەی لە پشت ئەم تەرجومەکردنەوە خوی مەڵاس داوە، دوورکەوتنەوە لە ڕۆژهەڵاتو شانە خاڵیکردنە بەرامبەر بە پرسێکی نەتەوەییو گشتی لەم بەشەی کوردستانە. ئەو دۆخەی هەژار تێیدا ژیاوەو وەک خوی دەڵێت:» ئەوە بیستو ئەوەندە ساڵە لە ئێران دوور کەوتومەتەوە، هیچ شارەزاییەکم نەماوە«، ئەگەرچی لە ئێستا دەکرێت دۆخی سەدان ڕۆژهەڵاتی تاراوگەنشین بێ، بەڵام لە عەینی کات دا هیچ کات بەقەد ئێستا سیاسەت لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانو هەوڵدان بۆ بەڕۆژکردنی پرسی کورد لەو بەشەی کوردستان پشتگوی نەخراوە.

ئەوانەی دەڵێن: «من ئێرانی نیم»و «من کوردستانیم» لە هێلیکی هاوتەریب یەکدەگرنەوە، ئەویش وەڵاتانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە تا ئاستی وەڵانانی هەموو هێزو وزەیەکی مرۆیی لە کەرتی سیاسیو گەرخستنی بۆ شوێنێتر. میێژووی ئەمجورە ڕوانینە کە هەڵگری نسکۆیەکی گەورەیە بۆ ڕۆژهەڵات، کارکردێکی میژوویی هەیە کە ڕەنگە ڕووخانی کۆماری کوردستان خاڵی دەستنیشانکردنی ئەم پرسە بێ کە بۆشاییەکی گەورەو نائومیدیەکی دریژمەودای بە دوای خۆی هێنا بە جۆرێک کە دواتر تواناییە کوردییەکان لە حیزبی تودەی ئێرانو ڕەوتی چەپو حیزبەکانی بەشەکانی دیکەی کوردستان خوی بینیەوە.

لە ڕۆژهەڵات، هەڵاتن لە ئێرانی بوون، گەڕانەوە بۆ کوردبوون لە ڕۆژهەڵات نابێ، وەک چون »کورستانی بوونی»یش ڕۆژهەڵات تیادا نابێ بە بناغەی کارو تیفکرین. بەڵکو بە گشتی مالاوایی دەبێ لەم بەشەی کوردستان بە جۆرێک کە تەفسیرو تەعبیری کوردستانی بوون ناوێتە دەبێ بەروانینی بزووتنەوە سیاسییەکان لە بەشەکانی دیکەی کوردستان بەرامبەر بە ڕۆژهەڵات تا ئاستی حیزب دروستکردنو خالیکردنەوەی وزەی سیاسی ڕۆژهەڵات، بە هەمان شێوەش ژێستی ئێرانی نەبوون بە پلەی یەکەم پشتکردن لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەبێ، تا دژایەتییەکی گەورە بێ لە گەڵ جەوهەری ئێرانی بوون لە سەر بنەمای فۆرماتکردنەوەی کوردبوون.

ڕەنگە ئەمەش بۆ ئەوە بگەڕێتەوە کە لە ئێستا میزاجی شەخسیو بەرژەوەندی مەحفەلی جێگەی خۆی داوە بە بەرژەوەندییە گشتیو هاوبەشەکان بە جۆرێک کە لە ئێستا دا هیچ شتێک نیە کوردەکانی ڕۆژهەڵات لە سەر مێزەوەریەتی ڕۆژهەڵاتی بوون کۆبکاتەوە.

ئەم پرسە لە بەشەکانی دیکەی کوردستان ڕاست بە پێچەوانە شکاوەتەوە، کوردەکانی باشوور نەک هەر هەوڵی هەڵاتن لە عیراقیان نەدا بەڵکو کاری سیاسی لەم وڵاتە نیە شوێنپەنجەی کوردی پێوە نەبێت بە سوودی خۆیان، بە جۆرێک کە عیراقی بوونو کوردبوون بە سودی باشور بە جۆرێک ئاوێتەی پەکتر بوون کە جیاکردنەوەی مەحاڵە! لە باکووریش پرسی کورد بە جۆرێک ئاوێتەی بیروڕای گشتی تورکیەو سیستمی سیاسی ئەم وڵاتە کراوە کە هەتا دێت ئەگەری چارەسەرکردنی خێراتر خۆی پیشاندەداتو لە ڕۆژاوای کوردەکان توانیویانە بە بێ ڕووبەڕوو بوونەوەی دڕیژمەودا لە گەڵ حکوومەت، ناوچەکانی خۆیان بپارێزن. هەموو ئەو حەرەکەتانەش توانیویانە کاریگەری لە سەر ڕۆژهەڵاتی کوردستان دروست بکەن بە جۆرێک کە وزەی سیاسیو مرۆیی ڕۆژهەات بخەنە خزمەت بەرەوپێشچونی پرسی خۆیان لە وڵاتانە.

بزووتنەوەی سیاسی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، لە نسکۆیەکی ڕانەگەیەندرا بە سەر دەبات بە جۆرێک کە فیکرەی کوردستانی لە سەر بنەمای ڕۆژهەڵات، فیکرەیەکی غایبە، چ ئەو بیرکردنەوەیە کە خۆی بە ئێرانی نازانیو چ ئەو تێگەیشتنە جاڕی کوردستانی بوون لێدەدا لە دواجار لە خاڵێکی هاوبەش کە پەراوێزخستنی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە یەکدەگرنەوە.

کاری سیاسی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەبی لە حەزو میزاجی شەخسیو مەحفەلی بگوازرێتەوە بۆ بەرپرسیارەتی گشتی بەرامبەر بە ڕۆژهەڵات بە جۆرێک کە ڕۆژهەڵات سەنتەری کۆکردنەوەی هەموان بۆ کاری هاوبەش لە سەر بنەمای ڕۆژهەڵات بێت، بگوازرێتەوە بۆ دروستکردنی فۆرمێکی دیموکراتیکی هاوبەش بە جۆرێک کە دیالۆگیکی کراوە لە نیو کوی جیاوازییەکانی ئەم کۆمەڵگایە بکرێتەوە بۆ ڕینیسانێکی فیکریو سیاسی لە پیناو خو دوزینەوەو خو ناسینەوە. لە پیناو وڵامدانەوە بە چاوەڕوانییەکانو خو دەرهاویشتن لەم پەراوێزنشینیو لەم خو بە دەستەوەدانە کە کوی ئەمانە کاریگەری کوشندەی لە سەر داهاتووی ئەم هەرێمە دەبێ.

سەید ڕەسوڵ دێهقان سیمای ناسراوی سێ دەیە خەباتی بێوچان

قادر وریا

بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستانو حیزبی دیموکراتی کوردستان، قەرزداری ئەو کەسایەتییە خەباتگێڕانەن کە هەموو تەمەنی خۆیان بۆ خزمەتی خەباتی ڕزگاریخوازی و بەرەوپێشبردنی کارو تێکۆشانی شۆڕشگێڕانی حیزبی دیموکراتی کوردستان تەرخان کردوە.

ژور لە تێکۆشەرانو ڕێبەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان، بە هۆی کەسایەتی بەرز، خزمەتی زۆرو، تێکۆشانی دڵسۆزانەو، خۆشناویو کۆمەڵێک تایبەتمەندی شۆڕشگێڕانە، بوون بە ڕەمزو سیمبۆلی فیداکاریو نیشتمانپەروەستی، نەک هەر لە ناستی شارو ناوچەی خۆیان‌دا، بەڵکو بە پانایی کوردستان دروشانەوە.

لێرەدا یادی ئەستێرەیەک دەکەینەوە کە لە ئاسۆی چیاکانی موکریان، لە نیوەندی ناوچەکانی پیرانشار، نەغەدەو مەهابادا هەڵاتو بۆ ماوەی زیاتر لە سێ دەیە لە ئاسمانی خەبات و بەرخودانی نەتەوەکەیو حیزبی دیموکراتی کوردستان‌دا، دروشایەوە. ئەستێرەیەک کە سەرەڕای ئاوابوونی بێوەختو ڕژانو گلانی بە ناڕەوای، لە کۆڕی یارانی ئەمەگناس‌دا، هێشتا لە تریفە نەکەوتووەو هەروا پرشنگ داوێ. ئەمجار یادی مرۆڤێکی بە جەستە وردیلانە، بە باوەڕ بەرز، بە هیمەتو وڕەو توانا، کەم وێنە دەکەینەوە کە ناوو ناوبانگی خۆیو، دەنگدانەوەی خزمەتی خۆنەویستانەی بە شۆڕشی ڕزگاریخوازی نەتەوەکەی، لە بیرو زەینی چەند نەسل لە خەڵکی کوردستان‌دا، جێگیر بووەو بە هیچ هێزێک ناسرێتەوە. یادی سەید ڕەسوڵ دێهقان، سەید ڕەسوڵ بابی گەورە دەکەینەوە کە ژیانی سەرانسەر تێکۆشانو خزمەتی زۆرو زەوەندی بە حیزبی دیموکراتیو خەباتی نەتەوەکەی، شایانی ئاوڕ لێدانەوەو ڕیز لێگرتنو لێفێربوونن.

سەید ڕەسوڵ دێهقان لە سەردێکدا کە ڕێژیمی عێراق بەدوای نسکۆی ١٩٧٥دا هەموو کوردستانی عێراقی هێنابوەوە ژێر دەسەڵاتی ڕەشی خۆی، لە کاتێکدا زەبرو زەنگی ڕێژیمی شایەتی لە کوردستانی ئێران لەو پەڕی خۆی دابوو، یەکێک لەو دەگمەن کەسانە بوو کە بۆ کارو تێکۆشانی حیزبی بە نەهێنی گەڕانەوە ڕۆژهەلاتی کوردستان

لە نێوەندی ناوچەکانی مەهاباد، پیرانشارو نەغەدە، و داوێنی چیاو کوێستانەکانی لاجانو سەرشاخان‌دا، دۆڵی سەیداوا هەیە. «دۆڵی سەیداوا» و «ئاوایی سەیداوا». ناوی خۆیان لە ناوی «بابی گەورە» واتە حاجی سەید خدری کانیە زەردی وەرگرتوە. «سەیداوا» بە هۆی بابی گەورەو خانەدانی ئەم زاتە بنیات نراوە. سەید ڕەسوڵ، نەوەی حاجی سەید خدر، کۆڕی سەید حەسەن لە داوێنی ئەم گوندەو لە باوەشی ئەم ناوچە کوێستانییەدا گەورە بووە. «بابی گەورە»و بنەماڵەکەی بە بۆنەی پێگەی ئایینیو کۆمەڵایەتییان لە ناو خەڵکی ناوچەدا ڕێزێیەکی تایبەتییان هەبوو. ئاوایی «سەیداوا»ش بە بۆنەی دووری شارو چەپەک بوونیەوە لە لایەکی دیکەوە، بە هۆی میوانگریو لانەوازپەروەریی خانەدانی بابی گەورەو لە مانەش زیاتر ئۆگری سەید ڕەسوڵ بە کوردایەتیو نیشتمانپەروەری، لە سااڵنی دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان‌دا بوو بە شوێنی دااڵدەدانی تێکۆشەرانو خەباتگێڕان. ژور لە ئەندامانو کادرەکانی حیزب کە لە مەهابادو شارو ناوچەکانی دیکە لەگەڵ ڕاوەدوونانی پۆلیسو ئەمنیەو ژاندارم بەرەوڕوو دەبوون ڕوویان دەکردە دۆڵی «سەیداوا» و «کەڵەکووکە»و لە ماڵی بابی گەورە دەگیرسانەوە. سەید ڕەسوڵ هێشتا هەر مێرمنداڵ بوو کە هاتە نێو تێکۆشانی حیزبیو خەباتگێڕانەوە. بەو هۆیەوە کە مێرمنداڵیکی گورجو بوێرو زیتو وریا بوو، بۆ کاری پێوەندی لە نێوان ئەم گوند بۆ ئەو گوندو لە دێوە بۆ شار، کەڵکی لێ وەردەگیرا، کاتێک سااڵی ١٣٣٨ی هەتاوی (١٩٥٩ی زایینی) پەلامارەی بەربڵاوی دەزگای سەرکوتو جاسوسیی ڕێژیمی حەمە ڕەزا شا بۆ سەر ئەندامانو لایەنگرانی حیزب دەستی پێکرد، سەید ڕەسوڵیش کەوتە بەندیخانە. ئەو کە هەمیشە بیری لە خۆپێگەیاندنو بەکار هێنانی ئەزموونو زانیارییەکان لە تێکۆشانی دووارۆژدا دەکردەوە، لە بەندیخانە خۆی فێری یارمەتییە دەرمانییە سەرەتاییەکان کرد کە دواتر لە کاروباری پێشمەرگایەتی هەم لە باشووری کوردستانو هەم لە ڕۆژهەلاتی کوردستان، کەڵکی زۆری لەم زانیاریو شارەزاییە دەرمانییە وەرگرت.

هەر بۆ تێگەیشتنی ڕوڵی سەید ڕەسوڵو بنەماڵەکەیو ناوچەی سەری مەیدان لە خەباتی قۆناغی دوای کودیتای شا دژی موسەدیق، ئەوەندە بەسە بزانین کە یەکەمین کۆنفرانس لە میژوی حیزبی دیموکراتی کوردستان‌دا، بە بەشداری گرینگترین ڕێبەرانو کەسایەتییەکانی ئەو سەردەمەی حیزب، لەم ناوچەیەو پشت ئەستوور بە میواندارییی ئەم بنەماڵەیەو کاردروستایی ڕاستەوخۆی سەید ڕەسوڵ دێهقان پێک هاتوە.

سااڵی ١٩٦٤ی زایینی، سەید ڕەسوڵو کۆمەڵێک لاوی تێکۆشەری دیکە، ڕۆژهەلاتی کوردستانیان بەجێ هێشتو لە کوردستانی گەرمێن، تێکۆشەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستانیان گرتەوە. لەو سەردەمەدا کە ناکۆکی لە نێوان ڕێبەریو تێکۆشەرانی حیزب‌دا هەبوو، سەید ڕەسوڵ کە دژی ناتەباییو دووبەرەکی بوو، هەوڵی زۆری بۆ لێک نیزیکبوونەوەدا. ئەوکات سەید ڕەسوڵ لە بنکەی سوێو لای شەهیدی گەورە کاک سمایل شەریفزادە گیرساببۆوە. سەرئەنجام بۆخۆ دوور ڕاگرتن لە دووبەرەکییی نێوخۆیی، چووە «هێزی کاوە» و لە شۆڕشی ئەیلوڵدا بە کاری دەرمانیو خزمەتی پزشکی بە پێشمەرگەو دانیشتووانی ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی شۆڕش، خەریک بوو.

سەید ڕەسوڵ لە ڕاپەڕینی ١٣٤٦و ١٣٤٧ی تێکۆشەرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان‌دا بەشدار نەبوو، بەاڵم دوای شکانی ئەو ڕاپەڕینە، لەو کەسانە بوو کە دڵسۆزانە کاری بۆ وەسەر یەک کەوتنەوەی تێکۆشەرانی حیزبی دیموکرات کرد. لە کۆنفرانسی سێهەمی حیزب‌دا کە سااڵی ١٩٧٠ لە شاری کۆیە پێک هات، سەید ڕەسوڵ یەکێک لەو کەسانە بوو کە بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵ بژێردران. سەید ڕەسوڵ لەگەڵ کۆمەڵێک لە هاوڕێیانی لە دابەشبونی کاری حیزبی‌دا، بەڕێوەبردنی کارو باری حیزبیو پێشمەرگایەتی لە ناوچەی ژێر دەسەڵاتی شۆڕشیان‌دا پێ سپێردرا. سەید ڕەسوڵ بە بۆنەی کاروباری دەرمانیو پێوەندی بەربڵاو لەگەڵ خەڵکی ناوچەکە، توانیبووی یارمەتییەکی زۆر بە ژیان‌و حەوانەوەی تێکۆشەرانی حیزبەکەی بکا. بە تێکچوونی شۆڕش بە دوای ڕێکەوتنی خائینانەی شای ئێران‌و سەردام حوسین، بۆ تێکۆشەرانی حیزبی دیموکراتیش سەردەمێکی سەختو ناخۆش دەستی پێکرد. سەید ڕەسوڵو هاوڕێیانی سەرەڕای هەموو خەفەت پەرۆشییەک بە بۆنەی شکانی ئەو شۆڕشە، لە دڵدانەوەی خەڵکو ڕەواندنەوەی ناهومێدیو هیوادار کردنیان بە داهاتوو غافڵ نەبوون. قسەکردن دژی ستەمو جینایەتەکانی ڕژێمی بەعس لە نێو کۆمەڵانی خەڵک بەدوای شکانی شۆڕش‌دا، بە گوێی موخابراتو دەستگای جاسوسیی ئەم ڕژێیمە دەگاتەوەو سەر ئەنجام لە سااڵی ١٩٧٦، کەربەدەستانی ئەمنو موخابرات بنەماڵەی کاک سەید ڕەسوڵ، مەاڵ ڕەسوڵ پێشنەمازو کۆمەڵێک بنەماڵەی دیکەی حیزبی دیموکراتی کوردستان، بە شێوەیەکی دڕندانە تێکەوە دەپێچنو هەر بە شەو بۆ ڕومادییە ڕایاندەگوێزن. بەم ڕەفتارە وەحشیانە، ئەندامانی ئەم بنەماڵانە، لە کوردستانو دۆستانو ناسیاوان‌و تەنانەت لە خوێندنو قوتابخانە دادەبڕێنو بۆ ماوەیەکی زۆر لەگەڵ کۆمەڵێک بێحورمەتیو بەدڕەفتاریو هەڕەشە بەڕەوڕوو دەبن.

سەید ڕەسوڵ دێهقان لە سەردەمێک‌دا کە ڕێژیمی عێراق بەدوای نسکۆی ١٩٧٥دا هەموو کوردستانی عێراقی هێنابۆوە ژێر دەسەڵاتی ڕەشی خۆی‌و، لە کاتێک‌دا زەبرو زەنگی ڕێژیمی شایەتی لە کوردستانی ئێران لەو پەڕی خۆی دابوو، یەکێک لەو دەگمەن کەسانە بوو کە بۆ کارو تێکۆشانی حیزبی بە نەهێنی گەڕانەوە ڕۆژهەلاتی کوردستان. سااڵی ١٣٥٧یش کە خۆپێشاندانو ڕاپەڕین بە دژی ڕێژیمی شایەتی هەموو ئێرانی گرتەوە، سەید ڕەسوڵ پێش زۆربەی هاوڕێیانی گەڕایەوە کوردستانی بندەستی ئێرانو ڕۆڵێکی زۆر گرینگی لە سازماندانی خەڵک لە ناوچەکانی پیرانشارو نەغەدەو شنۆو مەهابادو چەک کردنی پێگە نیزامییەکانی ڕێژیمی شایەتی هەبوو.

لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشو دەست پێکردنەوەی تێکۆشانی ئاشکرای حیزب، سەید ڕەسوڵ چەندین بەرپرسایەتی گرینگی حیزبیی گرتە ئەستۆو ڕۆڵێکی بەنرخی لە ڕێکخستنی کارو تێکۆشانی حیزب‌دا گێڕا. سەید ڕەسوڵ کە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزب بوو هەم وەک فەرماندەیەکی نیزامی جێگا پەنجەی بە زۆر سەرکەوتنی پێشمەرگەوە دیار بوو، هەم وەک ڕێبەرو ڕێکخەرێکی سیاسی توانی لە بەربەرەکانی لەگەڵ دیاردە دژێەکان بە تایبەتی لە دژی ژنان، هەروەها ڕاکێشانی کۆرانو کچانی الو بۆ نێو کاروباری سیاسیو لە پەرەپێدانی قوتابخانەکان، نەخۆشخانەکان، ڕێگاوبانەکان‌دا سەرچاوەی گۆڕانو چااڵکی جۆراوجۆربو.

سەید ڕەسوڵ ببوە سیمایەکی خۆشەویستو جێگای متمانەی کۆمەڵانی خەڵکو هەر کارو ئەرکێک کە حیزبەکەی پێی سپاردبا، یا هەر خزمەتێک لە هەر بوارێکدا لە دەستی هاتبا سادقانەو دڵسۆزانە ئەنجامی دەدان.

هاوسەرو منداڵەکانیشی کە لە دریژایی سااڵنی دەربەدەری‌دا هاوبەشی سەختیو ناخۆشیەکانی ژیانی بوون، نمونەی دڵسۆزیو هەڵسوکەوتی جوانی کۆمەاڵیەتیو نیشتماندۆستی بوون.

لە دوای کۆنگرەی حەوتی حیزبی دیموکراتی کوردستان، سەید ڕەسوڵ بە هێندێک هۆی تایبەتی لە کارو تێکۆشانی حیزبی دوور کەوتەوەو لە سلێمانی نیشتەجێ بوو. سەر لە بەیانی ڕۆژی ١١ڕانوییەی ١٩٨٨، چەند چەکدارێک لە نێو دەرگای ماڵەکەی خۆی دایانە بەر

سەید ڕەسوڵ ئەو خەباتکارەی تەمەنێک خزمەتی شۆڕشی ڕزگاریخوازانەی نەتەوەکەی لەم دیوو ئەو دیوی کوردستان کرد، مەزلوومانەو بە غەدرو ناڕەوا شەهید کرد

دەستڕێژو شەهیدیان کرد. نە حکوومەتی عێراق کە دەسەاڵتی باشووری کوردستانی بە دەستەوە بوو، بە جێددی لەم تیرۆرەی کۆڵیەوەو نە هیچ الیەنێک بەرپرسایەتی ئەم تاوانەی گرتە ئەستۆ. دیارە پێشتر، واتە سااڵی ١٣٦٠ ئەو کاتەی لە پیالنێکی شووم‌دا تەرمی خوالێخۆشبوو مەال مستەفا بارزانی لە گلکۆکەی هێنرایەدەر، سەید ڕەسوڵ بە دەست هەبوون لەم کردەوەیە تاوانبار کرا. بەاڵم ئەوانە سەید ڕەسوڵ لە نزیکەوە دەناسن، دەزانن کە ئەو مرۆڤە تێکۆشەرو نیشتمانپەروەرە ڕیزو خۆشەویستیەکی لە ڕادەبەدەری بۆ بارزانی هەبووەو ئەنجامدانی کردەوەیەکی دزێوی لەم چەشنە بە هیچ جۆر لەگەڵ بیرو باوەڕو کەسایەتیی ئەو نەدەگونجا. ئایا سەید ڕەسوڵ لە پێوەندی لەگەڵ ئەم تاوانەدا، گیانی لێ ئەستێندرا؟ ئەمە پرسیارێکە کە هێشتا واڵمێکی ڕاشکاوانەی پێ نەدراوەتەوە. لە هەرحاڵدا سەید ڕەسوڵ ئەو خەباتکارەی تەمەنێک خزمەتی شۆڕشی ڕزگاریخوازانەی نەتەوەکەی لەم دیوو ئەو دیوی کوردستان کرد، مەزلوومانەو بە غەدرو ناڕەوا شەهید کرا. ئەگەرچی بە هۆی دابڕانی لە حیزبو کارو تێکۆشانی حیزبی، تەنانەت دوای شەهید بوونیشی کەوتە ژێر بۆتەی فەرامۆشیو بە دەگمەن ناوڕ لە خزمەتەکانی بە حیزبی دیموکراتی کوردستان دراوەتەوە، بەاڵم گومانی تێدا نیە کە حیزبی دیموکراتی کوردستانو جوواڵنەوەی ڕزگاریخوازیی کورد لە ڕۆژهەاڵتی کوردستان قەرزداری خزمەتەکانی ئەم کەسایەتییە خەباتگێڕەن.

لە ٢٧ساڵەی شەهیدبوونی‌دا، سااڵو بۆ گیانی پاکی دەنێرینو بە ڕێزەوە یادی خزمەتەکانی بە حیزبی دیموکراتی کوردستان دەکەینەوە.

ڕۆژنامەنووسان و جەنگ

مافی ڕۆژنامەنووسان لە کاتی ڕووماڵکردنی ڕوودواوەکانی بەرەکانی شەڕ

نووسینی: ڕەزا موعینی (*) بەشی یەکەم و: مادح ئەحمەدی

بەشێکی زۆری میدیاکانی جیهان (بەتایبەت لە ماوەی ١٠٠ ساڵی ڕابردوودا) لە ژێر کاریگەریی جەنگ دایە. ئەم پێوەندییە و کاریگەریی دوو لایەنەی میدیا و جەنگ، پاردۆکسێکە کە ئێستاش مشتومڕی لەسەرە. [١] هەواڵنێران لە چەقی ئەم «پێوندیی»یە دان، واتە ئەو پێوەندییەی کە ئەمڕۆ بووەتە ئەوەری زانیارییەکانی کۆمەڵگەی جیهانی لەسەر جەنگ.

لە ڕاستیدا سەرەکیترین گۆڕانکارییە میدیاییەکان، لە بڕەو پەیدا کردنی ئاژانسە هەواڵدرییەکانەوە تا سەرهەڵدانی ڕادیۆ، لە کۆبوونەوەی چاپەمەنییەکان لە کۆنسرسیۆمەکاندا تا پێکهاتنی سەندیکاکانی ڕۆژنامەنووسی و دارشتنی چارنامەکانی ئەخلاقی پێشەیی، هەموویان لە دوای دەست پێکردنی جەنگی یەکەمی جیهانییەوە سەریان هەڵ دا. میدیاکانیش بێ پەش نەبوون لەو کاولکارییانەی کە لە ئەنجامی هەڵگیرسانی جەنگی یەکەمی جیهانییەوە ڕوویاندا. لە سەرەتاوە لە ژمارەیەک لە وڵاتانا (بەتایبەتی بریتانیای مەزن و ئەمریکا) جەنگ بووە هۆی بەرز بوونەوەی تیراژی ڕۆژنامەکان. لانیکەم لە سااڵکانی سەرەتاوە ئەو سانسوزە هەمە لایەنەی کە سەپا بوو، خوێنەری لە خوێندنەوەی ئەوە هەواڵنەی کە ڕاشکاوانە دوور بوون لە ڕاستیی ڕووداوەکانی جەنگ، دوور نەخستەوە. بەپێچەوانەی ئەو دۆخە کە تیراژی ڕۆژنامەکان بەرز ببوونەوە و ڕێژەی خوێنەر زیادی کردبوو، هەر لە سااڵی دەستپێکی جەنگەوە، ئەو قەیرانە ئابووری و کۆمەاڵیەتییەی کە بەهۆی جەنگەوە سەری هەڵ دابوو، کەمی و گرانبوونی کاغەز و پێداویستییەکانی چاپ و باڵوکردنەوە، بڕینی سەرجەم ڕیکاڵەمە بازرگانییەکان و نەبوونی هێزی مرۆیی، بووە هۆی مایەپووچ بوونی زۆربەی ڕۆژنامەکان. لە فەرەنسا و بریتانیا لە ماوەی چەند ماڵگا دەیان ڕۆژنامە داخران. لەو باڵتکەڵەی کە بەشداری شەڕەکە بوون و لەو نێوەدا لە فەرەنسا، ئەڵمانیا و بریتانیا نوێنەرانی دەوڵەت و کەسانی سەربازیی دەچوونە نووسینگەی ڕۆژنامەکان و چاودێریی چۆنێتیی باڵوکردنەوەی هەواڵەکانی جەنگیان دەکرد و سنووریان دیاری کردبوو کە خەڵک تاچەند بزانن و چ زانیارییەکیان پێ بدەرێ. بەهۆی زاڵبوونی هەستی ناسیۆنالیستی و جۆش و خرۆشی گشتی بۆ لایەنگری لە شەڕ، ڕاگەیاندنەکان خۆیان داوەدەستەوە و بەپێی ویستی دەوڵەت دەجوڵانەوە و لەهەمبەر پڕوپاگاندا و «میشک شۆردنەوە»دا، نەیانتوانی ئەرک پێشبینیکان جێبەجێ بکەن. [٢] لە ئەنجامی ئەم جۆرە مامەڵەکردنەدا، جەنگ قورستڕین زیانی بە چاپەمەنییەکان گەیاند و متمانەی ڕۆژنامەنووسی ئەوانی تێک شکاند.

هەواڵنێرانی چاپەمەنییەکان، هەواڵنێرانی جەنگی، ڕۆژنامەنووسان

بەپێچەوانەی ڕامانی باو، ڕۆژنامەنووسان لەو ناوچەگەڵەی کە جەنگی لێیە، مافێکی تایبەتیان نییە. بەپێی تەبیرێک لە ناکۆکییە نێودەوڵەتییەکاندا و بەپێی تەبیرێکی دیکە لە هەموو ناکۆکییە ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکاندا، مافی نێونەتەوەیی مرۆقدۆستانە بۆ ڕۆژنامەنووسان تەنیا ئەو مافەیە کە بۆ «هاوڵاتی مەدەنی» ڕچاو دەکرێ. ئەو پرسە کە ئاخۆ دەبێ ڕۆژنامەنووسان مافی تایبەتیان هەبێ، بابەتێکە کە هەنووکەش بەردەوامە. گەاڵڵە پێشبارەییە سەرەتاییەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانیش لەسەر ئەوە بنەمایە دانرا بوو کە ڕۆژنامەنووسانیش وەک کارمەندانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و تیمە پزیشکییەکان بە هیمایەک پێناسە بکرێن کە جیا بکرێنەوە لەوانی دیکە. لەڕاستیدا شیوازی کار و بەدواداچوونی ڕۆژنامەنووسانی بۆ وەدەستهێنانی زانیاری و باڵوکردنەوەی لەگەڵ کاری تیمەکانی فریاکەوتن جیاوازی هەیە. هیمادار بوون سەرەتا بۆ ڕۆژنامەنووس (کە دەتوانێ بکرێتە ئامانج) و دواتر بۆ هاوڵاتیانی مەدەنی مەترسی هەیە. هەروەها بە جۆرێکیش ئازادییەکانی ڕۆژنامەنووس لە وەدەستهێنانی زانیاریدا سنووردار دەکاتەوە.[٣]

سەرەڕای ئەوەی لە میدیاکانی دارشتنی مافی مرۆڤدا، پێداگری لەسەر گرنگایەتیی ئازادیی ڕادەربڕین و باڵوبوونەوەی ئازادانەی زانیاری کراوە و لەم چوارچێوەیەدا داکۆکی لە پێشە و پێگەی ڕۆژنامەنووسان کراوە و وەک جمکی ئەم مافە دێتە ئەژمار، بەاڵم لە مافە نێونەتەوەییە مرۆقدۆستانەکاندا کە ناوی مافی مرۆڤی وەختی شەڕیان لەسەر داناوە و لەچاو پێشینەی ئەم مافە، ڕۆژنامەنووس ڕۆز دەگمەن بە مافی ڕەوای خۆی گەیشتە. لە ساڵی ١٩٧٧ی پڕۆتۆکۆلی هاوپێچی کۆنفانسیۆنی ژنێف دا پێگەیەکی ئەم جۆرە مافەی کە سەپا بوو، خۆیەری لە خوێندنەوەی ئەوە هەواڵنەی کە ڕاشکاوانە دوور بوون لە ڕاستیی ڕووداوەکانی جەنگ، دوور نەخستەوە. بەپێچەوانەی ئەو دۆخە کە تیراژی ڕۆژنامەکان بەرز ببوونەوە و ڕێژەی خوێنەر زیادی کردبوو، هەر لە سااڵی دەستپێکی جەنگەوە، ئەو قەیرانە ئابووری و کۆمەاڵیەتییەی کە بەهۆی جەنگەوە سەری هەڵ دابوو، کەمی و گرانبوونی کاغەز و پێداویستییەکانی چاپ و باڵوکردنەوە، بڕینی سەرجەم ڕیکاڵەمە بازرگانییەکان و نەبوونی هێزی مرۆیی، بووە هۆی مایەپووچ بوونی زۆربەی ڕۆژنامەکان. لە فەرەنسا و بریتانیا لە ماوەی چەند ماڵگا دەیان ڕۆژنامە داخران. لەو باڵتکەڵەی کە بەشداری شەڕەکە بوون و لەو نێوەدا لە فەرەنسا، ئەڵمانیا و بریتانیا نوێنەرانی دەوڵەت و کەسانی سەربازیی دەچوونە نووسینگەی ڕۆژنامەکان و چاودێریی چۆنێتیی باڵوکردنەوەی هەواڵەکانی جەنگیان دەکرد و سنووریان دیاری کردبوو کە خەڵک تاچەند بزانن و چ زانیارییەکیان پێ بدەرێ. بەهۆی زاڵبوونی هەستی ناسیۆنالیستی و جۆش و خرۆشی گشتی بۆ لایەنگری لە شەڕ، ڕاگەیاندنەکان خۆیان داوەدەستەوە و بەپێی ویستی دەوڵەت دەجوڵانەوە و لەهەمبەر پڕوپاگاندا و «میشک شۆردنەوە»دا، نەیانتوانی ئەرک پێشبینیکان جێبەجێ بکەن. [٤] لە ئەنجامی ئەم جۆرە ماملەکردنەدا، جەنگ قورستڕین زیانی بە چاپەمەنییەکان گەیاند و متمانەی ڕۆژنامەنووسی ئەوانی تێک شکاند.

هەواڵنێرانی چاپەمەنییەکان، هەواڵنێرانی جەنگی، ڕۆژنامەنووسان

بەپێچەوانەی ڕامانی باو، ڕۆژنامەنووسان لەو ناوچەگەڵەی کە جەنگی لێیە، مافێکی تایبەتیان نییە. بەپێی تەبیرێک لە ناکۆکییە نێودەوڵەتییەکاندا و بەپێی تەبیرێکی دیکە لە هەموو ناکۆکییە ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکاندا، مافی نێونەتەوەیی مرۆقدۆستانە بۆ ڕۆژنامەنووسان تەنیا ئەو مافەیە کە بۆ «هاوڵاتی مەدەنی» ڕچاو دەکرێ. ئەو پرسە کە ئاخۆ دەبێ ڕۆژنامەنووسان مافی تایبەتیان هەبێ، بابەتێکە کە هەنووکەش بەردەوامە. گەاڵڵە پێشبارەییە سەرەتاییەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانیش لەسەر ئەوە بنەمایە دانرا بوو کە ڕۆژنامەنووسانیش وەک کارمەندانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و تیمە پزیشکییەکان بە هیمایەک پێناسە بکرێن کە جیا بکرێنەوە لەوانی دیکە. لەڕاستیدا شیوازی کار و بەدواداچوونی ڕۆژنامەنووسانی بۆ وەدەستهێنانی زانیاری و باڵوکردنەوەی لەگەڵ کاری تیمەکانی فریاکەوتن جیاوازی هەیە. هیمادار بوون سەرەتا بۆ ڕۆژنامەنووس (کە دەتوانێ بکرێتە ئامانج) و دواتر بۆ هاوڵاتیانی مەدەنی مەترسی هەیە. هەروەها بە جۆرێکیش ئازادییەکانی ڕۆژنامەنووس لە وەدەستهێنانی زانیاریدا سنووردار دەکاتەوە.[٣]

سەرەڕای ئەوەی لە میدیاکانی دارشتنی مافی مرۆڤدا، پێداگری لەسەر گرنگایەتیی ئازادیی ڕادەربڕین و باڵوبوونەوەی ئازادانەی زانیاری کراوە و لەم چوارچێوەیەدا داکۆکی لە پێشە و پێگەی ڕۆژنامەنووسان کراوە و وەک جمکی ئەم مافە دێتە ئەژمار، بەاڵم لە مافە نێونەتەوەییە مرۆقدۆستانەکاندا کە ناوی مافی مرۆڤی وەختی شەڕیان لەسەر داناوە و لەچاو پێشینەی ئەم مافە، ڕۆژنامەنووس ڕۆز دەگمەن بە مافی ڕەوای خۆی گەیشتە. لە ساڵی ١٩٧٧ی پڕۆتۆکۆلی هاوپێچی کۆنفانسیۆنی ژنێف دا پێگەیەکی ئەم جۆرە مافەی کە سەپا بوو، خۆیەری لە خوێندنەوەی ئەوە هەواڵنەی کە ڕاشکاوانە دوور بوون لە ڕاستیی ڕووداوەکانی جەنگ، دوور نەخستەوە. بەپێچەوانەی ئەو دۆخە کە تیراژی ڕۆژنامەکان بەرز ببوونەوە و ڕێژەی خوێنەر زیادی کردبوو، هەر لە سااڵی دەستپێکی جەنگەوە، ئەو قەیرانە ئابووری و کۆمەاڵیەتییەی کە بەهۆی جەنگەوە سەری هەڵ دابوو، کەمی و گرانبوونی کاغەز و پێداویستییەکانی چاپ و باڵوکردنەوە، بڕینی سەرجەم ڕیکاڵەمە بازرگانییەکان و نەبوونی هێزی مرۆیی، بووە هۆی مایەپووچ بوونی زۆربەی ڕۆژنامەکان. لە فەرەنسا و بریتانیا لە ماوەی چەند ماڵگا دەیان ڕۆژنامە داخران. لەو باڵتکەڵەی کە بەشداری شەڕەکە بوون و لەو نێوەدا لە فەرەنسا، ئەڵمانیا و بریتانیا نوێنەرانی دەوڵەت و کەسانی سەربازیی دەچوونە نووسینگەی ڕۆژنامەکان و چاودێریی چۆنێتیی باڵوکردنەوەی هەواڵەکانی جەنگیان دەکرد و سنووریان دیاری کردبوو کە خەڵک تاچەند بزانن و چ زانیارییەکیان پێ بدەرێ. بەهۆی زاڵبوونی هەستی ناسیۆنالیستی و جۆش و خرۆشی گشتی بۆ لایەنگری لە شەڕ، ڕاگەیاندنەکان خۆیان داوەدەستەوە و بەپێی ویستی دەوڵەت دەجوڵانەوە و لەهەمبەر پڕوپاگاندا و «میشک شۆردنەوە»دا، نەیانتوانی ئەرک پێشبینیکان جێبەجێ بکەن. [٢] لە ئەنجامی ئەم جۆرە ماملەکردنەدا، جەنگ قورستڕین زیانی بە چاپەمەنییەکان گەیاند و متمانەی ڕۆژنامەنووسی ئەوانی تێک شکاند.

هەواڵنێرانی چاپەمەنییەکان، هەواڵنێرانی جەنگی، ڕۆژنامەنووسان

بەپێچەوانەی ڕامانی باو، ڕۆژنامەنووسان لەو ناوچەگەڵەی کە جەنگی لێیە، مافێکی تایبەتیان نییە. بەپێی تەبیرێک لە ناکۆکییە نێودەوڵەتییەکاندا و بەپێی تەبیرێکی دیکە لە هەموو ناکۆکییە ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکاندا، مافی نێونەتەوەیی مرۆقدۆستانە بۆ ڕۆژنامەنووسان تەنیا ئەو مافەیە کە بۆ «هاوڵاتی مەدەنی» ڕچاو دەکرێ. ئەو پرسە کە ئاخۆ دەبێ ڕۆژنامەنووسان مافی تایبەتیان هەبێ، بابەتێکە کە هەنووکەش بەردەوامە. گەاڵڵە پێشبارەییە سەرەتاییەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانیش لەسەر ئەوە بنەمایە دانرا بوو کە ڕۆژنامەنووسانیش وەک کارمەندانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و تیمە پزیشکییەکان بە هیمایەک پێناسە بکرێن کە جیا بکرێنەوە لەوانی دیکە.

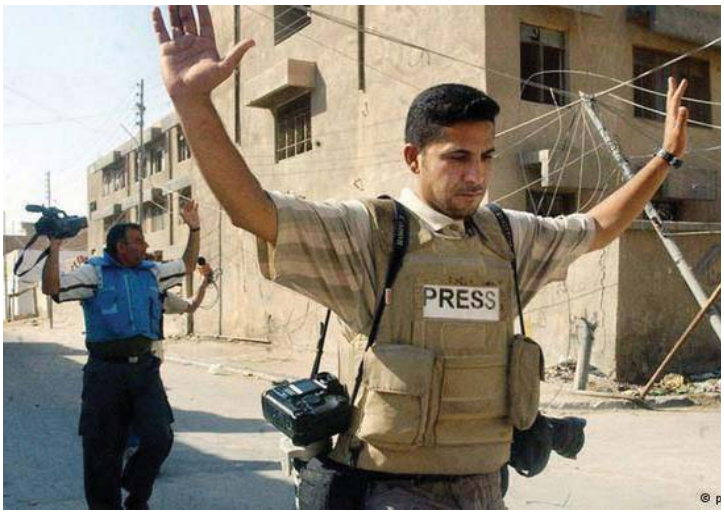

لەڕاستیدا شیوازی کار و بەدواداچوونی ڕۆژنامەنووسانی بۆ وەدەستهێنانی زانیاری و باڵوکردنەوەی لەگەڵ کاری تیمەکانی فریاکەوتن جیاوازی هەیە. هیمادار بوون سەرەتا بۆ ڕۆژنامەنووس (کە دەتوانێ بکرێتە ئامانج) و دواتر بۆ هاوڵاتیانی مەدەنی مەترسی هەیە. هەروەها بە جۆرێکیش ئازادییەکانی ڕۆژنامەنووس لە وەدەستهێنانی زانیاریدا سنووردار دەکاتەوە.[٣]

سەرەڕای ئەوەی لە میدیاکانی دارشتنی مافی مرۆڤدا، پێداگری لەسەر گرنگایەتیی ئازادیی ڕادەربڕین و باڵوبوونەوەی ئازادانەی زانیاری کراوە و لەم چوارچێوەیەدا داکۆکی لە پێشە و پێگەی ڕۆژنامەنووسان کراوە و وەک جمکی ئەم مافە دێتە ئەژمار، بەاڵم لە مافە نێونەتەوەییە مرۆقدۆستانەکاندا کە ناوی مافی مرۆڤی وەختی شەڕیان لەسەر داناوە و لەچاو پێشینەی ئەم مافە، ڕۆژنامەنووس ڕۆز دەگمەن بە مافی ڕەوای خۆی گەیشتە. لە ساڵی ١٩٧٧ی پڕۆتۆکۆلی هاوپێچی کۆنفانسیۆنی ژنێف دا پێگەیەکی ئەم جۆرە مافەی کە سەپا بوو، خۆیەری لە خوێندنەوەی ئەوە هەواڵنەی کە ڕاشکاوانە دوور بوون لە ڕاستیی ڕووداوەکانی جەنگ، دوور نەخستەوە. بەپێچەوانەی ئەو دۆخە کە تیراژی ڕۆژنامەکان بەرز ببوونەوە و ڕێژەی خوێنەر زیادی کردبوو، هەر لە سااڵی دەستپێکی جەنگەوە، ئەو قەیرانە ئابووری و کۆمەاڵیەتییەی کە بەهۆی جەنگەوە سەری هەڵ دابوو، کەمی و گرانبوونی کاغەز و پێداویستییەکانی چاپ و باڵوکردنەوە، بڕینی سەرجەم ڕیکاڵەمە بازرگانییەکان و نەبوونی هێزی مرۆیی، بووە هۆی مایەپووچ بوونی زۆربەی ڕۆژنامەکان. لە فەرەنسا و بریتانیا لە ماوەی چەند ماڵگا دەیان ڕۆژنامە داخران. لەو باڵتکەڵەی کە بەشداری شەڕەکە بوون و لەو نێوەدا لە فەرەنسا، ئەڵمانیا و بریتانیا نوێنەرانی دەوڵەت و کەسانی سەربازیی دەچوونە نووسینگەی ڕۆژنامەکان و چاودێریی چۆنێتیی باڵوکردنەوەی هەواڵەکانی جەنگیان دەکرد و سنووریان دیاری کردبوو کە خەڵک تاچەند بزانن و چ زانیارییەکیان پێ بدەرێ. بەهۆی زاڵبوونی هەستی ناسیۆنالیستی و جۆش و خرۆشی گشتی بۆ لایەنگری لە شەڕ، ڕاگەیاندنەکان خۆیان داوەدەستەوە و بەپێی ویستی دەوڵەت دەجوڵانەوە و لەهەمبەر پڕوپاگاندا و «میشک شۆردنەوە»دا، نەیانتوانی ئەرک پێشبینیکان جێبەجێ بکەن. [٢] لە ئەنجامی ئەم جۆرە ماملەکردنەدا، جەنگ قورستڕین زیانی بە چاپەمەنییەکان گەیاند و متمانەی ڕۆژنامەنووسی ئەوانی تێک شکاند.

هەواڵنێرانی چاپەمەنییەکان، هەواڵنێرانی جەنگی، ڕۆژنامەنووسان

بەپێچەوانەی ڕامانی باو، ڕۆژنامەنووسان لەو ناوچەگەڵەی کە جەنگی لێیە، مافێکی تایبەتیان نییە. بەپێی تەبیرێک لە ناکۆکییە نێودەوڵەتییەکاندا و بەپێی تەبیرێکی دیکە لە هەموو ناکۆکییە ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکاندا، مافی نێونەتەوەیی مرۆقدۆستانە بۆ ڕۆژنامەنووسان تەنیا ئەو مافەیە کە بۆ «هاوڵاتی مەدەنی» ڕچاو دەکرێ. ئەو پرسە کە ئاخۆ دەبێ ڕۆژنامەنووسان مافی تایبەتیان هەبێ، بابەتێکە کە هەنووکەش بەردەوامە. گەاڵڵە پێشبارەییە سەرەتاییەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانیش لەسەر ئەوە بنەمایە دانرا بوو کە ڕۆژنامەنووسانیش وەک کارمەندانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و تیمە پزیشکییەکان بە هیمایەک پێناسە بکرێن کە جیا بکرێنەوە لەوانی دیکە.

شەڕ هیچ هەواڵنێرێکی سەربەخۆ نەیتوانی بچێتە ئەو شوێنانەی کە شەڕی لێ بوو.[٥]

دوای جەنگی دووەمی جیهانی بوو کە بەشداریی «ڕیپۆرتێری جەنگ»ی کە بەرەکانی شەڕدا بەفەرمی ناسێندرا. یەکەم، تێبینیی چوارەمی مادەی ٤ی سێیەمین کۆنفانسیۆنی ژنێف لە ساڵی ١٩٤٦دا، لەچاو پەسەندکراوی ساڵی ١٩٢٩ی ئەو کۆنفانسیۆنە، بەشێوەیەکی ڕوونتر مافی «دیلی جەنگ»ی بۆ «هەواڵنێرانی جەنگ»، بە فەرمیی ناسی. بەپێی ئەو کۆنفانسیۆنە ڕیپۆرتێری جەنگ بە کەسانێک دەوترا کە لە جەنگی دووەمی جیهانی و یان جەنگی کۆریا، لە ژێر ئەو ناوەدا لە لای هێزەکاندا ڕاپۆرتیان لەمەڕ جەنگەکە ئامادە دەکرد. «ڕیپۆرتێری جەنگ وەک ئەفسەرەکان یۆنیفۆرمی لەبەردا بوو و بەپێی بڕیارەکانی فەرماندەری ئەو یەکەیە دەجوواڵیەوە کە تێدا بوو» [٦]

فەرهەنگیی نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ، بەم شێوە هەواڵنێرانی جەنگ پێناسە دەکا:» ڕۆژنامەنووسێکی پڕۆفیشنااڵنە کە لە لایەن هێزە سەربازییەکانی لایەنێکی جەنگەکەوە ڕێگەیی پێ دراوە و پارێزگاری لێ دەکەن و بەشداریی بەرەکانی شەڕ دەبێ و ئەرکی ئەوەیە هەواڵنی جەنگ بگوازێتەوە و بڵاوی بکاتەوە» [٧]

گرنگایەتیی بەشداریی کردنی «هەواڵنێرانی جەنگ» لە بەرەکانی شەڕدا، لە جەنگی قێتنامدا بۆ جیهان ڕوون بووەوە. سەرجەم توانایی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان (٢٣ی دیسامبری ٢٠٠٦)، یەکەمین بڕیارنامەی کۆڕی گشتیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ٢٦ی نوامبری ٢٠١٣، سەرەکیترین بناغەکانی داکۆکی کردن لە مافی ڕۆژنامەنووسان لە جەنگ و ئەو ناوچەگەڵەی جەنگی لێیە، پێک دێنن.

پێشتر مادەی ١٣ ڕێسا باوەکانی تایبەت بە جەنگ، هاوپێچی کۆنفانسیۆنی لاهەی لە ساڵی ١٨٩٩ و ١٩٠٧ لەو بەشەیدا کە پێوەندیی بە دیلەکانی شەڕەوە هەیە باسی «هەواڵنێرانی چاپەمەنییەکان»یش دەکا، بەاڵم لە جەنگی یەکەمی جیهانیدا ڕۆژنامەنووسان و هەواڵنێران بۆیان نەبوو بچنە بەرەکانی شەڕەوە و لە هەندێ لە وڵاتاندا جیا لەو زانیارییانەی کە لە «بەیاننامە فەرمییەکانی دەوڵەت و ناوەندە سەربازییەکان»دا باڵو دەکرانەوە، باسی هەر زانیارییەکی دیکەت کردبایە، وەک سیخوڕی لە قەڵەم دەدرا و سزاکەی لەسێدارەدان بوو. بەم جۆرە پرسی پاراستنی ئاسایشی هەواڵنێر لە ناوچە جەنگییەکاندا نەبووە ڕۆژەڤ و بەگشتی تا ڕۆژەکانی کۆتایی جەنگی دووەمی جیهانی، هەواڵنێرانی جەنگ بە فەرمی ناسێندرا نەبوون.

بەفەرمیی ناسینی بەشداریی ڕۆژنامەنووسان لە بەرەکانی شەڕدا

٢٨ ساڵ دوای کۆنفانسیۆنی ژنێف ١٣٤٩، مادەی ٧٩ پڕۆتۆکۆلی هاوپێچی ١ (پەسەندکراوی ٨ی ژوەنەی ١٩٧٧) بۆ یەکەمین جار لە بەڵگەی فەرمیی مافە نێودەوڵەتییەکاندا باسی «ژورناڵیست»ی کرد و ئەو کەسانەی «کە لە بەرەکانی شەڕدا سەرقاڵی جێبەجێ کردنی ئەرکی گرنگ و پیشەیی خۆیانن»، وەک کەسانی «مەدەنی» دەناسێنی. ئەو کەسانە سەرجەم ئەو مافانەی کە بۆ هاوڵاتیانی مەدەنی لە لایەن کۆنفانسیۆنەکانی ژنێفەوە دانیان پێدا نراوە، دەیانگرێتەوە. ئەو ڕۆژنامەنووسانەی کە لە بەرەکانی شەڕدا سەرقاڵی جێبەجێ کردنی ئەرکی گرنگیی پیشەیی خۆیانن، بەو مەرجەی خۆیان لە ئەنجامدانی هەر چەشنە کردەوەیەکی سەربازیی ڕاستەوخۆ بپارێزن، وەک کەسانی سڤیل چاویان لێ دەکرێ».

ئەم پڕۆتۆکۆلە ئاوا پێناسەی ئەرکی گران دەکا:» ئەنجامدانی هەرچەشنە چاالکییەکی پیشەیی (میدیایی) لە ناوچەیەکدا کە جەنگی لێیە و یان لەژێر کاریگەریی جەنگ دایە، لە بنەڕەتدا گرانە». پێناسەی ڕۆژنامەنووس لە مادەی دووەمی گەاڵڵەی کۆنفانسیۆنی پشتیوانی لە ڕۆژنامەنووسان لە کاتی ئەنجامدانی ئەرکی گراندا کە بووەتە بەندەای پێناسەی ڕۆژنامەنووس لەم هاوپێچکراوە و بەلگەنامەکانی دیکەی ریکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکاندا بەم شێوەیە:» ڕۆژنامەنووس بەو کەسانە دەوترێ کە بەدوایی زانیاریەکاندا دەچن و زانیاری دەست دەخەن و بڵاوی دەکەنەوە و یان ئەو زانیارییگەلە خوێنەر دەناسینی. ئەو کەسانە سەرجەم ئەو مافانەی کە بۆ هاوڵاتیانی مەدەنی لە لایەن کۆنفانسیۆنەکانی ژنێفەوە دانیان پێدا نراوە، دەیانگرێتەوە. ئەو ڕۆژنامەنووسانەی کە لە بەرەکانی شەڕدا بەفەرمی ناسێندرا. یەکەم، تێبینیی چوارەمی مادەی ٤ی سێیەمین کۆنفانسیۆنی ژنێف لە ساڵی ١٩٤٦دا، لەچاو پەسەندکراوی ساڵی ١٩٢٩ی ئەو کۆنفانسیۆنە، بەشێوەیەکی ڕوونتر مافی «دیلی جەنگ»ی بۆ «هەواڵنێرانی جەنگ»، بە فەرمیی ناسی. بەپێی ئەو کۆنفانسیۆنە ڕیپۆرتێری جەنگ بە کەسانێک دەوترا کە لە جەنگی دووەمی جیهانی و یان جەنگی کۆریا، لە ژێر ئەو ناوەدا لە لای هێزەکاندا ڕاپۆرتیان لەمەڕ جەنگەکە ئامادە دەکرد. «ڕیپۆرتێری جەنگ وەک ئەفسەرەکان یۆنیفۆرمی لەبەردا بوو و بەپێی بڕیارەکانی فەرماندەری ئەو یەکەیە دەجوواڵیەوە کە تێدا بوو» [٦]

فەرهەنگیی نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ، بەم شێوە هەواڵنێرانی جەنگ پێناسە دەکا:» ڕۆژنامەنووسێکی پڕۆفیشنااڵنە کە لە لایەن هێزە سەربازییەکانی لایەنێکی جەنگەکەوە ڕێگەیی پێ دراوە و پارێزگاری لێ دەکەن و بەشداریی بەرەکانی شەڕ دەبێ و ئەرکی ئەوەیە هەواڵنی جەنگ بگوازێتەوە و بڵاوی بکاتەوە» [٧]

گرنگایەتیی بەشداریی کردنی «هەواڵنێرانی جەنگ» لە بەرەکانی شەڕدا، لە جەنگی قێتنامدا بۆ جیهان ڕوون بووەوە. سەرجەم توانایی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان (٢٣ی دیسامبری ٢٠٠٦)، یەکەمین بڕیارنامەی کۆڕی گشتیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ٢٦ی نوامبری ٢٠١٣، سەرەکیترین بناغەکانی داکۆکی کردن لە مافی ڕۆژنامەنووسان لە جەنگ و ئەو ناوچەگەڵەی جەنگی لێیە، پێک دێنن.

پێشتر مادەی ١٣ ڕێسا باوەکانی تایبەت بە جەنگ، هاوپێچی کۆنفانسیۆنی لاهەی لە ساڵی ١٨٩٩ و ١٩٠٧ لەو بەشەیدا کە پێوەندیی بە دیلەکانی شەڕەوە هەیە باسی «هەواڵنێرانی چاپەمەنییەکان»یش دەکا، بەاڵم لە جەنگی یەکەمی جیهانیدا ڕۆژنامەنووسان و هەواڵنێران بۆیان نەبوو بچنە بەرەکانی شەڕەوە و لە هەندێ لە وڵاتاندا جیا لەو زانیارییانەی کە لە «بەیاننامە فەرمییەکانی دەوڵەت و ناوەندە سەربازییەکان»دا باڵو دەکرانەوە، باسی هەر زانیارییەکی دیکەت کردبایە، وەک سیخوڕی لە قەڵەم دەدرا و سزاکەی لەسێدارەدان بوو. بەم جۆرە پرسی پاراستنی ئاسایشی هەواڵنێر لە ناوچە جەنگییەکاندا نەبووە ڕۆژەڤ و بەگشتی تا ڕۆژەکانی کۆتایی جەنگی دووەمی جیهانی، هەواڵنێرانی جەنگ بە فەرمی ناسێندرا نەبوون.

بەفەرمیی ناسینی بەشداریی ڕۆژنامەنووسان لە بەرەکانی شەڕدا

٢٨ ساڵ دوای کۆنفانسیۆنی ژنێف ١٣٤٩، مادەی ٧٩ پڕۆتۆکۆلی هاوپێچی ١ (پەسەندکراوی ٨ی ژوەنەی ١٩٧٧) بۆ یەکەمین جار لە بەڵگەی فەرمیی مافە نێودەوڵەتییەکاندا باسی «ژورناڵیست»ی کرد و ئەو کەسانەی «کە لە بەرەکانی شەڕدا سەرقاڵی جێبەجێ کردنی ئەرکی گرنگ و پیشەیی خۆیانن»، وەک کەسانی «مەدەنی» دەناسێنی. ئەو کەسانە سەرجەم ئەو مافانەی کە بۆ هاوڵاتیانی مەدەنی لە لایەن کۆنفانسیۆنەکانی ژنێفەوە دانیان پێدا نراوە، دەیانگرێتەوە. ئەو ڕۆژنامەنووسانەی کە لە بەرەکانی شەڕدا بەفەرمی ناسێندرا. یەکەم، تێبینیی چوارەمی مادەی ٤ی سێیەمین کۆنفانسیۆنی ژنێف لە ساڵی ١٩٤٦دا، لەچاو پەسەندکراوی ساڵی ١٩٢٩ی ئەو کۆنفانسیۆنە، بەشێوەیەکی ڕوونتر مافی «دیلی جەنگ»ی بۆ «هەواڵنێرانی جەنگ»، بە فەرمیی ناسی. بەپێی ئەو کۆنفانسیۆنە ڕیپۆرتێری جەنگ بە کەسانێک دەوترا کە لە جەنگی دووەمی جیهانی و یان جەنگی کۆریا، لە ژێر ئەو ناوەدا لە لای هێزەکاندا ڕاپۆرتیان لەمەڕ جەنگەکە ئامادە دەکرد. «ڕیپۆرتێری جەنگ وەک ئەفسەرەکان یۆنیفۆرمی لەبەردا بوو و بەپێی بڕیارەکانی فەرماندەری ئەو یەکەیە دەجوواڵیەوە کە تێدا بوو» [٦]

فەرهەنگیی نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ، بەم شێوە هەواڵنێرانی جەنگ پێناسە دەکا:» ڕۆژنامەنووسێکی پڕۆفیشنااڵنە کە لە لایەن هێزە سەربازییەکانی لایەنێکی جەنگەکەوە ڕێگەیی پێ دراوە و پارێزگاری لێ دەکەن و بەشداریی بەرەکانی شەڕ دەبێ و ئەرکی ئەوەیە هەواڵنی جەنگ بگوازێتەوە و بڵاوی بکاتەوە» [٧]

گرنگایەتیی بەشداریی کردنی «هەواڵنێرانی جەنگ» لە بەرەکانی شەڕدا، لە جەنگی قێتنامدا بۆ جیهان ڕوون بووەوە. سەرجەم توانایی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان (٢٣ی دیسامبری ٢٠٠٦)، یەکەمین بڕیارنامەی کۆڕی گشتیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ٢٦ی نوامبری ٢٠١٣، سەرەکیترین بناغەکانی داکۆکی کردن لە مافی ڕۆژنامەنووسان لە جەنگ و ئەو ناوچەگەڵەی جەنگی لێیە، پێک دێنن.

پێشتر مادەی ١٣ ڕێسا باوەکانی تایبەت بە جەنگ، هاوپێچی کۆنفانسیۆنی لاهەی لە ساڵی ١٨٩٩ و ١٩٠٧ لەو بەشەیدا کە پێوەندیی بە دیلەکانی شەڕەوە هەیە باسی «هەواڵنێرانی چاپەمەنییەکان»یش دەکا، بەاڵم لە جەنگی یەکەمی جیهانیدا ڕۆژنامەنووسان و هەواڵنێران بۆیان نەبوو بچنە بەرەکانی شەڕەوە و لە هەندێ لە وڵاتاندا جیا لەو زانیارییانەی کە لە «بەیاننامە فەرمییەکانی دەوڵەت و ناوەندە سەربازییەکان»دا باڵو دەکرانەوە، باسی هەر زانیارییەکی دیکەت کردبایە، وەک سیخوڕی لە قەڵەم دەدرا و سزاکەی لەسێدارەدان بوو. بەم جۆرە پرسی پاراستنی ئاسایشی هەواڵنێر لە ناوچە جەنگییەکاندا نەبووە ڕۆژەڤ و بەگشتی تا ڕۆژەکانی کۆتایی جەنگی دووەمی جیهانی، هەواڵنێرانی جەنگ بە فەرمی ناسێندرا نەبوون.

بەفەرمیی ناسینی بەشداریی ڕۆژنامەنووسان لە بەرەکانی شەڕدا

٢٨ ساڵ دوای کۆنفانسیۆنی ژنێف ١٣٤٩، مادەی ٧٩ پڕۆتۆکۆلی هاوپێچی ١ (پەسەندکراوی ٨ی ژوەنەی ١٩٧٧) بۆ یەکەمین جار لە بەڵگەی فەرمیی مافە نێودەوڵەتییەکاندا باسی «ژورناڵیست»ی کرد و ئەو کەسانەی «کە لە بەرەکانی شەڕدا سەرقاڵی جێبەجێ کردنی ئەرکی گرنگ و پیشەیی خۆیانن»، وەک کەسانی «مەدەنی» دەناسێنی. ئەو کەسانە سەرجەم ئەو مافانەی کە بۆ هاوڵاتیانی مەدەنی لە لایەن کۆنفانسیۆنەکانی ژنێفەوە دانیان پێدا نراوە، دەیانگرێتەوە. ئەو ڕۆژنامەنووسانەی کە لە بەرەکانی شەڕدا بەفەرمی ناسێندرا. یەکەم، تێبینیی چوارەمی مادەی ٤ی سێیەمین کۆنفانسیۆنی ژنێف لە ساڵی ١٩٤٦دا، لەچاو پەسەندکراوی ساڵی ١٩٢٩ی ئەو کۆنفانسیۆنە، بەشێوەیەکی ڕوونتر مافی «دیلی جەنگ»ی بۆ «هەواڵنێرانی جەنگ»، بە فەرم

عەرەبستان، نەوت و ئیسلامی سیاسی

ڕێبوار مەعروفزادە

لە ڕۆژی هەینی ٣ی ڕێبەندان، مەلیک عەبدوڵڵا پاشای ٩٠ ساڵەی عەرەبستانی سعوودی کۆچی دوایی کرد و سەلمان بنی عەبدولعەزیزی ٧٩ ساڵە وەک پاشای نوێ دیاری کرا. زۆرێک لە وڵاتانی عەرەبی وەک میسر، ئیمارات و کوەیت چەند ڕۆژ ماتەمینی گشتیان بە هۆی کۆچی پاشای عەرەبستان ڕاگەیاند. هەروەها وڵاتانێک وەک ئەمریکا، بریتانیا و تورکیە کاردانەوەی فەرمیان بە کۆچی مەلیک عەبدوڵڵا نیشان دا. هەسەنی ڕوحانی سەرکۆماری ئێرانیش پەیامی هاوەدەردی بۆ دەوڵەت و خەڵکی عەرەبستانی سعوودی نارد و بەداخبوونی خۆی بۆ ئەو کۆچە دەربڕی. بەڵام ئایەتوڵڵا جەنەتی، بەڕپرسی شووڕای نیگابان، لە وتاری خۆیدا لە پێش نوێژی ڕۆژی هەینی تاران، پیرۆزبایی مردنی پاشای عەرەبستانی لە هەموو موسڵمانانی جیهان کرد. جەنەتی پاشای عەرەبستانی بە قارون ناو برد و ئەوی بە دژایەتی لەگەڵ شیعەکان تاوانبار کرد. هەموو ئەوانە دەرخەری ئەوەن کە عەرەبستان لە ئاستی جیهانی عەرەبی، جیهانی ئیسلام و جیهان‌دا خاوەنی پێگەیە. لەو وتاردا هەوڵ دەدەین تارادەیەک باسی میژووی عەرەبستان و کێشە نێوخۆییەکانی ئەو وڵاتە بکەم و هەروەها تیشک بخەمە سەر هاوپەیمانان و دژبەرانی ئەو وڵاتە لە ئاستی ڕۆژهەڵاتی نێوراست و جیهان.

عەرەبستانی سعوودی

عەرەبستان وشکاییەک بوو کە لەودا عەشیرە و تایفەی جۆراوجۆری عەرەب لەگەڵ یەکتر بەردەوام شەڕیان دەکرد بەڵام لە ساڵی ١٩٣٢، عەبدولعەزیز ئیبنی سعوود کۆتایی بەو ناکۆکیانە هێنا و پاشایەتی بنەماڵەی سعوودی دامەزراند. عەبدولعەزیز لەگەڵ یەکێک لە کچەکانی هەموو تایفەکانی عەرەبستان زەماوەندی کرد بۆ ئەوەی دەسەڵاتی خۆی بەهێز بکا. ئەو ٤٥ کوڕی هەبوو و لە کۆمەڵگەی پیاوسالاری عەرەبستانیش ژمارەی کچەکان گرینگ نەبوو و نەدەژمێردرا. مەسەلەیەکی گرینگی دیکەی کە پاشایەتی بنەماڵەی سعوودی بەردەوام کرد، دۆزینەوەی نەوت لەو وڵاتە لە لایەن کۆمپانیا ئەمریکاییەکان لە دەیەی ٣٠ی سەدەی بیست بوو. نەوت وایکردوە کە پاشایەتی عەرەبستان بە کۆنترولکردنی پێشەسازی نەوت بتوانی خەڵکی عەرەبستان کۆنترول بکا.

عەرەبستانی سعوودی و ئەمریکا

لە ١٩٣٠ بەملاوە عەرەبستان نەوتی بە ئەمریکا داوە و ئەمریکاش لە بەرامبەردا ئەرکی پشتگیری سیاسی و پاراستنی نیزامی عەرەبستانی لە ئەستۆ گرتووە. عەرەبستانی سعوودی لە میژووی خۆیدا ستراتژیکترین پێوەندی لەگەڵ ئەمریکا بووە کە ئەو پێوەندییە هێندێک جار گرژی تێکەوتووە. لە ڕەوتی شەڕی دووهەمی جیهانی دا ڕۆزولت سەرۆک کۆماری ئەمریکا و شا عەبدولعەزیز لەگەڵ یەکتر دیدار دەکەن و ڕۆزولت شا دڵنیا دەکاتەوە کە ئەمریکا بە بێ ڕاوێژکردن بە عەرەبستانی سعوودی، لە پێوەندی لەگەڵ کێشەی ئیسرائیل و فەلەستین هیچ بڕیارێک نادا. لەو دیدارەدا ڕۆزولت ڕای شا عەبدولعەزیز لەمەڕ وڵاتی ئیسرائیل دەپرسی و ئەو وڵام دەداتەوە کە تاوانی هۆلۆکاست یەکێک لە گەورەترین تاوانە دژە مرۆییەکان بووە کە دەرهەق بە جووەکەکان کراوە. بەڵام ئەگەر بڕیار بێ خاکێک لە شوێنێک بدرێ بە جووەکەکان، پێویستە باشترین بەش لە خاکی ئاڵمان بدرێ بە جووەکەکان نەک بەشێک لە خاکی عەرەب. دواتر دەنگی ئەرێنی ئەمریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لەمەڕ بەفەرمی ناسینی ئیسرائیل، پێوەندییەکانی ئەمریکا و عەرەبستانی بەرەو گرژی بردن. عەرەبستان تا ئێستاش دانی بە وڵاتی ئیسرائیل نەناوە. کاتێک جەمال عەبدولناسر لە ساڵی ١٩٦٧ هێرشی کردە سەر ئیسرائیل، عەرەبستانیش پشتگیری لە میسر کرد بەڵام وڵاتانی عەرەبی لە شەڕێکی ٦ ڕۆژەدا دۆڕان. هەر بەم هۆیە عەرەبستان بۆ ماوەیەک هەنارەدەکردنی نەوتی ڕاگرت و بەهای نەوت لە ئاستی جیهانی‌دا بە شێوەیەکی سەرسوڕهێنەر بەرز بووە. هەروەها لە ساڵی ١٩٩١، کاتێک سەدام حوسێن کوەیتی داگیر کرد، هەژاران سەربازی ئەمریکایی لە خاکی عەرەبستان جێگیر کران و عەرەبستان سەرمایەیەکی زۆری بۆ شەڕی کەنداو تەرخان کرد. ڕووداوێکی دیکە کە کاریگەری هەبوو سەر پێوەندییەکانی ئەمریکا و عەرەبستانی سعوودی، هێرشی تیرۆریستی ١١ی سێپتامبەری ساڵی ٢٠٠١ بوو کە نزیک بە ٣٠٠٠ کەس لە شاری نیۆیۆرک کوژران. ١٩ کەس لەو هێرشەدا بەشدار بوون کە ١٥ کەسیان خەڵکی عەرەبستانی سعوودی بوون. پێشتریش بەشێک لە خەڵکی توندڕەوی عەرەبستان پشتگیری مادەی و تەنانەت بەشداری ڕاستەوخۆیان لە ئیسلامی تونڵئاژۆ کردبوو. بۆ نموونە هەزاران گەنجی وەهابی عەرەبستان شان بە شانی تالیبان لە ئەفغانستان لە دژی یەکێتی سۆڤییەت شەڕیان کرد. بەڵام هێرشی تیرۆریستی ١١ی سێپتامبەری ٢٠٠١ و بەشداری ١٥ تیرۆریستی عەرەبستانی، ئەوەی دەرخست کە ئەگەر لە لایەک نەوتی عەرەبستانی سعوودی، ئەمنییەتی وزەی بۆ ئەمریکا دابین کردوە، بەڵام لە لایەکی دیکە گەشەی تووندڕەوەی لە وڵاتە، هەرەشە لە ئەمنییەتی نەتەوەیی ئەمریکا دەکا. لەگەڵ ئەوەش دا ئەمریکا لەو پشتگیرییەی سیاسی و نیزامییەی بنەماڵەی سعوودی لە بەرامبەری دەستڕاگەیشتن بە نەوتی ئەو وڵاتە بەردەوام بووە ئەرگەرچی خەڵکی ئەو وڵاتە پشتگیری لە گرووپگەلی تووندڕەو وەک داعش دەکەن.

عەرەبستان و ئێران

خاڵی هاوبەشی عەرەبستانی سعوودی و کۆماری ئیسلامی ئێران ئەوەیە کە هەر دووک نوێنەرایەتی ڕژێمێکی ئایینی دیکتاتور دەکەن کە بەستێنی تووندڕەوەی ئیسلامی خۆش دەکا. لە ئێستادا شانشینی عەرەبستان بە پلەی یەکەم لە ڕوڵی کۆماری ئیسلامی ئێران لە ڕۆژهەڵاتی نێوەراست دەترسێ. ڕێککەوتنی ئەمریکا و ئێران لەسەر پرسی ئەتۆمی، دەتوانی بەرەی شیعە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەراست بەهێز بکا و ئەو بابەتە لە بەژدەوەندی شانشینی سوننی عەرەبستانی سعوودی دا نیە. لە ساڵی ٢٠١١ بەملاوە کە کۆمەلێک وڵاتی عەرەبی وەک میسر و تووندس توشی نارەزایەتی نێوخۆیی گەورە بوون، شیعەکانی عەرەبستانیش دەستیان لە نارەزایەتی کردوە. شیعەکانی عەرەبستان لە بەشی ڕۆژهەڵاتی ئەو وڵاتە و لە پاریزگای قەتیفە نیشتەجێن. شیعەکانی عەرەبستان زیاتر لە ١٠٪ حەشیمەتی ئەو وڵاتە پێکدێنن و زۆرێک لە سەرچاوەکانی نەوت لە بەشی شیعە نشین هەڵکەوتووە. سەفا تەحمەد، ڕۆژنامەنووسی تەلەڤیزیۆنی بی بی سی، چەند جار بە شێوەی نهێنی سەردانی عەرەبستانی کردوە و فیلمێکی دیکۆمێنتاری لە نارەزایەتی شیعەیانی عەرەبستان دروست کردوە. لەو فیلمەدا ماموستایەکی شیعە کە وێنەی خۆمەینی و خامنەیی لە دیوەکەی هەڵواسیوە، ئەوە ڕەت دەکاتەوە کە ئێران ڕوڵی لەو نارەزایەتیانە هەبێ. گەشەی نفووزی ئێرانی شیعە بۆ عەرەبستانی سعوودی نەک هەر هەرەشەیەکە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەراست بەڵکوو وەک هەرەشەیەکی نێوخۆییش لەقەڵەم دەدرێ. لە یەمەن کە دراوسێی باشووری عەرەبستانە، ژمارەیەکی بەرچاو شیعە بوونی هەیە و ئەوانە چەند ساڵە لە دژی دەوڵەت چالاکی دەکەن و بە کردەوە بەشێکی ئەو وڵاتەیان کۆنترۆل کردوە. حوسییەکانی یەمەن کە ئێستا نوێنەرایەتی سیاسی شیعەکانی یەمەن دەکەن، داوای ئۆتۆنۆمی زیاتر دەکەن و وڵاتی یەمەنیان ڕووبەڕوی قەیرانێکی سیاسی و میلیتاری گەورە کردۆتەوە. ئەگەر مانەوەی ڕێژیمی شیعەی ئەسەدیش بەو ملمانی ناوچەییەی عەرەبستان و ئێران زیاد بکەین، پاشایەتی عەرەبستان لە سەقامگیرییەکیی سیاسی کەمتر بەهرەمەندە.

ئاکامگیری

بە گشتی بوونی سەڵمان بنی عەبدولعەزیز بە پاشای عەرەبستان، سیاسەتی ئەو وڵاتە لە ئاستی ناوچەیی و جیهانی ناگۆڕی بە تایبەت کە وەزیری دەرەوە و وەزیری نەوت هەمان وەزیرانی پێشوون کە سالانێکە لەو پۆستانە دان. لە درێژخایەندا سەقامگیری سیاسی پاشایەتی عەرەبستان لە مەترسی دایە بە هۆی داخراوەیی سیستمی سیاسی، نارەزایەتی کەمینەی شیعە و هێزگرتنی شیعەکان لە ئاستی ناوچەدا. تەنانەت خودی تورکیەش کە ئێستا لەوێ AKP وەک حیزبێکی سوننی لە دەسەڵات دایە هەرەشە لە پاشایەتی عەرەبستان دەکا چونکە نمونەیەکی ئەورۆیی تر و سەرکەوتووتر لە دەسەڵاتداریتی ئیسلامی سوننی پێشکەش دەکا.

سەرچاوەکان:

"Documentary of Saudi Arabia, It Covers Last 75 Years History", Published on October 22, 2013

"The Growing Saudi protest movement that's been hidden from the world", Published by BBC Arabic on Jun 2, 2014

"Yemen Crisis: Who Are the Houthis?"Published by BBC on 21 January 2015

تغییرات کم سابقه در ارکان قدرت در عربستان سعودی، دویچه وله فارسی

ژیاننامەی نەندرو جاکسۆن، حەوتەم سەرۆک کۆماری ئەمریکا

خولەکانی سەرۆکایەتی (١٨٢٩ بۆ ١٨٣٧)

ن: فرانک فریدێل و هاگ سیدەی و: خەسرەو ئەڵماسی

زیاتر لە هەموو سەرۆکەکانی پێشووی ئەمریکا، ئەندرو جاکسۆن بە دەنگی ڕاستەوخۆی خەڵک هەڵبژێردرا؛ وەک سەرۆک کۆماریش تەواوی هەوڵی بۆ ئەوە بوو وەک نوێنەری ڕاستەوخۆی خەڵکی ئاسایی کار بکات.

ئەندرو لە ساڵی ١٩٦٧ لە خانوویەکی دوور لە ئاوەدانی لە ویلایەتی کارۆلاینا لە دایک بوو. وە خوێندنی زۆر پڕشوبڵاو بوو. بەڵام لە کۆتایی تەمەنی تازەلاوێتیدا، بۆ ماوەی دوو ساڵ یاسای خوێندو بوو بە پارێزەرێکی گەنجی زۆر باش لە تێنیسی. زۆر لە سەر شەرەف و ناموسیی توند بوو، وە هەر ئەمەش تووشی کۆمەلێک شەڕ و پێکدادانی کرد؛ تەنانەت لە شەڕێکی دوێلدا، پیاوێکی کوشت کە بیرێزی و بوختانێکی بیبنەمای بۆ خێزانەکەی، ڕەپچل، هەڵبەستبوو.

جاکسۆن لە باری ماڵییەوە کەسێکی سەرکەوتوو بوو؛ تواڵی بەو هۆیەوە کۆمەلێک کۆیلە بکڕێتەوە کۆشکێکی گەورەو خۆش بۆ خۆی لە نیزیکی نەشڤیل، بە ناوی هێرمیتاژ، دروست بکات. ئەو یەکەم کەس بوو کە لە نەشڤیلەوە بۆ ئەنجومەنی نوێنەران هەڵبژێردرا و پاش ئەوەش بۆ ماوەیەکی کورت لە مەجلیسی سینا خزمەتی کرد. لە شەڕەکەی ساڵی ١٨١٢، وەک ژەنراڵێکی پلە بالا بەشدار بوو، وە کاتێک توانی هێزەکانی بەریتانیا لە نیوئۆرلینز شکست بدات، بوو بە پاڵەوانێکی نیشتمانی.

لە ساڵی ١٨٢٤، هەندێک دەستە و گرووپی سیاسیی ویلایەتی، لە دەوری جاکسۆن کۆ بوونەوەو پشتگیرییان لێکرد؛ تا ساڵی ١٨٢٨ ڕێژەی لایەنگر و هەواداڕانی ئەو «دارگوێزە پیرە»بە ڕێژەیەک بەرز بووبوو کە توانی لە چەند هەڵبژاردنی ویلایەتی و هەروەها کۆنترۆڵکردنی ئیدارەی فیدرال لە واشینتۆن سەرکەوتوو و براوە بێت.

جاکسۆن، لە یەکەم پەیامی سالانەی بۆ کۆنگرە، پێشنیاری لابردنی لێژنەکانی هەڵبژاردنی کرد. هەروەها هەوڵەکانی وەگەڕ خست بۆ دیموکراتیزەکردنی وەرگرتنی بەرپرسیارێتی لە دەوڵەتی فیدراڵدا. دامودەزگاکانی ئیدارەی ویلایەتی لەوە پێشتردەوە بە هۆی دۆستایەتی و خەڵک ناسین و پشتگیری بەرپرسان بنیات دەنران و بەرێوە دەبران، وە تەنانەت سیناتۆرێکی نیۆیۆرک بە ئاشکرایی بانگەشەی ئەوەی دەکرد «کە دەستکەوتەکان هی براوەکانن ...».

جاکسۆن ڕوانگەیەکی میانڕەوانەتری هەبوو. سەرەڕای سەرکۆنەکردنی ئەو کارەبەدەستانەی پێدەچوو چێژ لە دەستڕۆیشتووبیان لە ژیان ببینن، بڕوای وابوو کە ئەرکەکانی حکوومەت دەکرێت «هێندە سادە و ساکار» بن کە دەشێت بەرپرسیارێتییەکان لە نێوان داواکارە شایان و لێهاتووەکان دەستاوەدەست بکرێن.

لەگەڵ بەجەمسەربوونی سیاسەتی نەتەوەیی لە دەوری جاکسۆن و نەیارەکانی، دوو پارتی سیاسی لە ناو پارتی کۆماریخوازانی کوندارووە لە گەشە بوون–کۆماریخوازە دیموکراتەکان، یان دیموکراتەکان، کە لە دەوری جەکسۆن کۆ ببوونەوە؛ وە کۆماریخوازە نەتەوەییەکان، یان ویگەکان، کە نەیاری بوون.

هێنری کلەی و دانیەل وێبستر و هەروەها سەرکردەکانی دیکەی ویگەکان خۆیان وەک بەرگریکارانی ئازادیيە گشتییەکان لە دژی داگیرکارییەکانی جاکسۆن پیناسە دەکرد. تەنانەت کاریکاتێرکێشەکانی نەیاری لە کارەکانیاندا ئەویان وەک شا ئەندروی پەکەم وێنا دەکرد.

لە پشتەوەی ئەو تۆمەتبارکردنانەدا ئەو ڕاستییە خۆی حەشاردابوو کە جاکسۆن، پێچەوانەی سەرۆک کۆمارەکانی پێشووتری ئەمریکا، لە دارشتنی سیاسەتدا ملکەچی بەرامبەر کۆنگرە نەدەنواند، بەڵکوو دەسەڵاتی ڤیتۆ و پێگەکەی لە ڕێبەرایەتی پارتەکەی بۆ بەدەستەوە گرتنی سەرۆکایەتیی وڵات بەکاردەهێنا.

مەزنترین ململانێی حیزبایەتی لە سەر بانکی دووەمی وڵایەتە یەکگرتووەکان هاتە ئاراوە. ئەو بانکە دامەزراوەیەکی کەرتی تایبەت بوو، بەڵام لە ڕاستیدا لە لایەن حکومەتەوە پشتگیری لێدەکراو قۆرخ کرابوو. کاتێک جاکسۆن وەک دژبەری ئەو دامەزراوەیە دەرکەوت، بانکەکەش هەموو هێز و دەسەڵاتی لە دژی سەرۆک کۆمار وەگەڕخست.

کلەی و وێبستر، کە هەردووکیان وەک پارێزەر ئیشیان بۆ بانکەکە کردبوو، ڕێبەرایەتی شەڕو ململانێکانی دووبارە دارشتنەوەی یاسانامەی بانکەکەیان لە کونگرە گرتە ئەستۆی خۆیان. لەو پێوەندییەدا، جاکسۆن بە مارتین ڤان بورینی وت: « ئەو بانکە خەریکە دەمڕووخێنێت، بەڵام من دەیڕووخێنم!» جاکسۆن کاتێک دەسەڵاتی ڤیتۆی دژی پڕۆژەیاسای دووبارە دارشتنەوەی یاسانامەی بانکەکە بەکارهێنا،ئەو دامەزراوەیەی بە هەبوونی ماف و ئیمتیازاتی تایبووری نەگونجاو و بێیەما تۆمەتبار کرد.

ڕوانگەکانی جاکسۆن لە لایەن دەنگدەرانەوە پشتگیری و پەسند کران؛ لە ساڵی ١٨٣٢، زیاتر لە ٥٦ لە سەدی دەنگەکانی بۆ خۆی مسۆگەر کرد کە ئەوەش نزیکەی پێنج بەرامبەری ڕێژەی دەنگەکانی کلەی بوو.

جاکسۆن ڕاستەوخۆ ڕووبەڕووی گرفت و بەرنگاربیەکانی جۆن سی. کەلهاون بووبەوە کە سەرکردایەتی ئەو هێزانەی دەکرد دەیانهەویست خۆیان لە دانی گومرگ و باجی بەرزی پاراستن، قوتار بکەن.

کاتێک کارۆلاینای باشوور ئەرکی پووچەڵکردنەوەی ئەو باج و گومرگانەی وەشەستۆ گرت، جاکسۆن فەرمانی بە هێزەکانی سەربازیدا بەرەو چارلستۆن بچن و هەرەشەی لەسیدارەدانی کەلهاونی کرد.ئەو ململانێیە لەودەچوو تووندوتیژی لێبکەوێتەوە، هەتاوەکوو کلەی بۆ گەیشتن بە سازان و ڕێککەوتن کەوتە وتوویژەوە: لە سازانەکەدا بڕیاردرا ڕێژەی باج و گومرگەکان کەم بکرێنەوە و لە بەرامبەریشدا کارۆلاینای باشوور واز لە پڕۆژەی پووچەڵکردنەوەکە بهێنێت.

لە مانگی ژانویەی ساڵی ١٨٣٢، لە کاتێکدا سەرۆک کۆمار لەگەڵ هاوڕێکانی لە کۆشکی سپی خەریکی خواردنی نانی نیوارە بوون، کەسێک بە گوێدا چرپاند کە سینا ناوهێنان و دەستنیشانکردنی مارتین ڤان بورێنی وەک نێردراوی تایبەتی ویلایەتە یەکگرتووەکان لە ئینگلیستان ڕەتکردۆتەوە. جاکسۆن هەستایە سەر پێ و بە دەنگی بەرزەوە وتی: « بە ژیانی هەتا هەتایی سوێند دەخۆم! تێکیان دەشکێنم!»وە سوێندەکەشی بردە سەر. کەسەکەی دڵخۆازی، واتە ڤان بورین، دواتر بوو بە جێگری سەرۆک کۆمار، وە پاشان دوای ئەوەی جاکسۆن خانەنشین بوو، بوو بە سەرۆک کۆماری ویلایەتە یەکگرتووەکان. دوای خانەنشینبوونی، «دارگوێزە پیرەکە» گەڕایەوە هێرمیتاژ و لە مانگی ژوئەنی ساڵی ١٨٤٥ لەوێ کۆچی دوایی کرد.

سەرچاوە:

http://www.whitehouse.gov/about/presidents/andrewjackson

کوردستان

ژمارە: ٦٤٩

١٥ی رێبەندانی ١٣٩٣

٤ی فێوریەی ٢٠١٥

ئەدەب و هونەر

نووسەری «حەمەدۆک»ی یاخی و قەڵەمێکی ئەفسانەیی

عەلی لەیلاخ

یاشار کەمال لەو سیما ناسراوو ناودارەیە کە لە بواری ئەدەبی چیرۆکنووسییدا ناز ناوی جیهانیی هەیە و توانیویەتی بە نووسینی چەندین شاکاری مەزنی ئەدەبی کە وەرگێڕدراونەتەوە سەر چەندین زمانی زیندووی جیهان، ناوێکی هەتاهەتایی بۆ خۆی تۆمار بکات .

کاتێک باسی ئەدەبیاتی دەروەست دەکەین بە تایبەت لە بواری چیرۆک و بەتایبەتی لە رۆژهەلاتی ناڤین، بێ شک کەڵە نووسەرێک وەکوو یاشار کەمال لە بەرزاییدا دەرەوشێتەوە.چونکە هیچکات تەنانەت لە ئاستی نووسینی یەک دیریشدا بە نیسبەتی ئینسان ومەینەتی کۆمەڵگای بەشەری نەژیا و هەموو تەمەنی هونەری تەرخان بە گیرانەوەی بەسەرهاتی مرۆڤە ژێردەستەکان وزۆلمی داگیرکەران وهیوا بەخشین بە منداڵان و نەوەی داهاتوو کرد، کە لەو چەشنە بەسەرهات وحەکایەتانە پەند وەر بگرن و هەوڵ بدەن کە چیتر وەکوو ئەوان بە کوێەتی نەژین. چیرۆکەکانی یاشار، یادکردنەوەیەکە لە بەسەرهاتە تاڵەکان وئەفسانە کۆنەکان کە بە هونەرمەندیی تەواوو بەسیحری لایەن پێرە پیاوان وپیرەژنان. کاریگەریی ئەم چەشنە چیرۆک بێژیە بە تەواویی لە ئاسەوارەکانیدا رەنگی داوەتەوە بە چەشنێک خوێنەر هەست بە خوێندنەوە ناکات بەڵکوو پێوایە دەنگێکی نادیار ئەم بەسەرهاتەی بە ئارامی وبە جوانی لە گوێدا دەچرپێنی. رەنگە هەرئەم شێوازە یەکێک لە هۆکارە سەرکەوتنی ئەم نووسەرە بووبێت.

بێ سنووری قەڵەم خراوە بەر دیدەی خوێنەران.

ئەم نووسەرە لە ٦ی ئۆکتووبەری ساڵی ١٩٢٣ لە شاری «هەمیتە» لەباکووری کوردستان لە بنەماڵەیەکی کورد لە دایک دەبی و لەو پەڕی هەژاری ودەست نەڕوێشتوویی‌دا گەورە دەبی. هەر بە منداڵی بە هۆی نەخۆشیەوە چاوێکی لە دەست دەدا و تەنانەت دەبێنێت کە باوکی لە مزگەوت لە کاتی نوێژکردندا دەکوژرێت.

بە پێی نەریتی بنەماڵەکەی هۆگری چیرۆک ونهێنییەکان دەبێ و زۆربەیان لە بەر دەکات و بە رازاندنەوەی سەر لە نوێ، ئەم چیرۆکانە لە تەمەنی ٢٠ساڵەیی کۆمەڵە چیرۆکی خۆی بڵاو کردەوە.

بەڵام زێدەتر بە دوای خۆڵقاندنی رۆمانی (اینجه ممد) لەساڵی ١٩٥٥ناوی ئەم نووسەر کەوتە سەر زاران ونازناوی جیهانی بە دەستهێنا. شایانی باسە کەم ئەم شاکارە ئەدەبییە لە لایەن وەرگێڕی بە توانای کورد مامۆستا عەبدوڵلا حەسەن زادە بە جوانی و زمانێکی پاراو لەژێر ناوی «حەمەدۆک» کراوەتە کوردی.

حەمەدۆک، رەوایەتێکی ساکارو رەوانە لە ستەمی سیستمی ئاغاو چینی چەوساوەی کۆمەڵگەی ئەوکات کە هەر لە منداڵییەوە یاشار کەمال بە چاوی خۆی بینیویە یان بۆیان گێڕاوەتەوە.

شێوازی نووسینی یاشار کەمال دەگەڕێتەوە بۆ هەمان لەحن وشێوەی گێڕانەوە چیرۆک وبەسەرهاتەکان لە وڵەوریزەرسمەدا بە تێروتەسەلی باس لە فۆلکلۆری دەوڵەمەندی نەتەوەکەی دەکات وشێوەی نووسینی خۆی شی دەکاتەوە لە خەیاڵ وئاواتی مرۆڤانەی خۆی دەدوێ وهەلومەرجی نالەباری نەتەوەکەی خۆی لە ژێر دەسەلاتی تورکیا دەخاتە بەر باس..

هەروەها ئەم نووسەرە بەهۆی رەخنە تونەدەکانی لە دەسەلاتدارییەتی تورکیا لەساڵی ١٩٩٥ی زایینی، وتوویژی لە گەڵ

© picture-alliance/dpa

ئەدەبی فۆلکلۆریک بە تایبەتی ئەفسانەکان و چیرۆکە حەماسییەکان رۆڵێکی بەرچاویان هەیە لە ناوەرۆکی بەرهەمەکانی یاشارکەمال چونکە پێی وایە ئەفسانەی هەر نەتەوەیک دەبێ وەکوو میراتی ئەدەبی چاوی لێ بکری و نووسەران وقەڵەم بەدەستان ببن بە پردی گواستنەوە بۆ نەوەی ئەمرۆ و داهاتوو.

یاشار کەمال بە لەبەرچاو گرتنی میژووی دوورودرێژی چیرۆک لە ناوچەی میژۆپوتامیا (کوردستان) کەڵک وەرگرتنی هونەرمەندانە لەو میراتە بەهێزە هەروەها کاریگەریی ئەرینی ئەم هونەر جوانە بەسەر تاک وکۆمەڵگە بەتایبەت منداڵ ومێرمنداڵان، چەندین بەرهەمی لە بواری ئەدەبی منداڵان هەیە هەرچەند لەسەر ئەوباورە نەبوو کە ئەدەبی منداڵان بەتایبەتی لە بواری چیرۆک شتێکی جیاوازە لەم بارەوە دەبێژێت: کاتێک نەنک ودایەکان چیرۆکیان دەگێڕاوە هەمووان بە گەورەوبچووک گوێ بیستی بوون.

سولتانی فیلەکان؛ ناوی چیرۆکێکی دیکەی ئەم نووسەرەیە کە بە شێوەی سەمبۆلیک وساکارە کە لە زمان ئاژەلانەوە باسی شۆرشی میرۆڵەکان دەکات بەرانبەر بە زۆلمێزیی فیلەکان. بەزمانی شیرین و گیرا منداڵان بەتایبەت مێرمنداڵان ئامۆژگاری دەکات کە چۆناچۆن هیوادارو‌خۆراگرو وره بەرز بن بەرانبەر بە هەرچەشنە ستەم وچەوسانەوەیەک. فێریان دەکات تا سەرشۆر نەبن و پەروەردەیان دەکات تا بەوێنەی حەمەدۆک بوێرانە بەرانبەر بە زۆلم وهەڵاوارنەکان سەرهەڵبدەن و بە هەستێکی مرۆڤ دۆستانە ببنە پێشەنگی شۆرش وخەبات دژی ستەمی چینایەتی ونەریتی ناڕەوای کویلەتی . ئەمانە هیچکات بەمانای بانگەشە کردنی یاشار کەمال بۆ شەر کردن نیە. خۆی گوتویەتی: کەس نابێت بە خوێندنەوەی چیرۆکەکانی من حەز لەشەڕ بکات بەڵکوو دەبێ لەشەڕ بێزاربێ و تێ بکۆشێت بۆ پێکهێنانی ئاشتی وتەبایی لە کۆمەڵگەدا...

ئەگەرچی ئەم نووسەرە کوردە بە زمانی کوردی نەنووسیوە بەڵام هەستی بەرزی ئینسانیەت ودەروەست بوونی بە کۆمەڵگە و رەنگدانەوەی کێشەوگرفتی کوردی لەسەرجەم نووسراوەکانی‌دا بە دی دەکرێت وبە چەشنێکی هونەرمەندانەو وردبینانە زۆرێک لە خەم وئازاری کوردی لە چیرۆکەکانیدا دیارە، سەرجەم بەرهەمەکانی هەڵقوڵاوی ناخی میژووی نەتەوە بن دەستەکەیە کە رەنگ وبۆی هونەرمەندانەی پێ بەخشیوە. جوانکاریی هونەریەکەی لەلایەک و دەروەستبوونی ئەم قەڵەم بەدەستە بە خەم ومەینەتی کۆمەڵگەی ئینسانی لەلایەکتر بوتە هۆی ناز ناوی جیهانی ومانەوەی لە ئەدەبی چیرۆکنووسی دنیا. هەرئەم دوو باڵە بەهێز وای کردوە کە سەرەڕای ئەمە کە بیروکە وناوەرۆکی چیرۆکەکانی ناوچەییە، بەڵام لە وەرگێڕانیش‌دا هەست بە فرینی جوانی وئاستی بەرزی مرۆڤایەتی لەم نووسەرە دەردەکەوێت و گەلانی دیکەش چێژی لێ‌وەردەگرن . یاشار کەمال بە تەواوی بروای بە ئەدەبی دەروەست (متعهد) هەبوو، هەر بۆیە دەڵێ: «من بە نیسبەت خۆم و وشەکانم بەرپرسیارم»

لەساڵی١٩٩٧ بۆ ڕێزلێنانی ئەم نووسەرە بە هۆی تێکۆشانی لە بواری مافی مرۆڤ وئازادی را دەربڕین هەوڵدانی بۆ بنیادنانی کۆمەڵگایەکی دیموکراتیک خەلاتی ئاشتیی (کتێبفرۆشەکانی ئاڵمان)ی پێدەبخشرێت

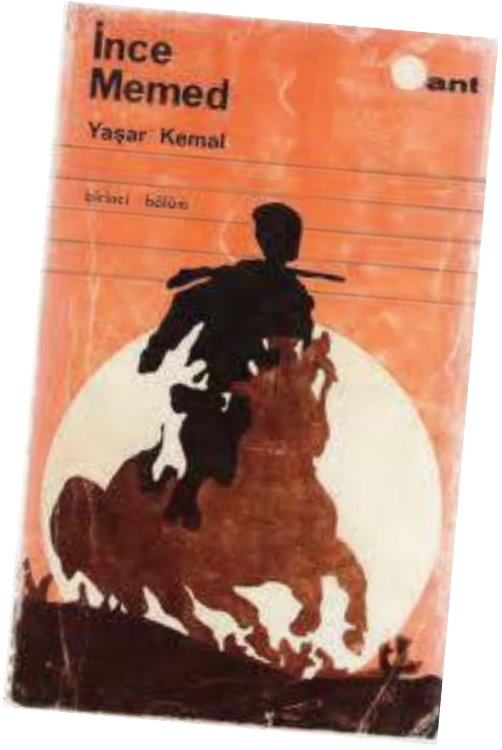

رۆژنامەی ئیشپیگل، لە دادگا بە جیاییخواز مەحکووم دەکرێت و بۆ ماوەیەک ئەو وڵاتە بە جێدەهێڵێت . ئەو هیچ کات بەرانبەر بە سیاسەتی دیکتاتۆرانەی ئەو وڵاتە وبێ مافی وچەوساندنەوەی هاونیشتمانیەکانی بێ دەنگ وخەمسارد نەبوو.

ئەم نووسەرە خۆشناوومرۆڤ دۆستە دوای تەمەنێک خزمەت بە ئەدەبی چیرۆکنووسی هاوتەمەنی کۆماری تورکیا واتە لە ٩١ساڵ، تا ئێستا دەیان بەرهەمی جوان و شاکاری پێشکەش بە ئەدەبی جیهان کردوە بۆ نموونە دەتوانین بەم بەرهەمانە ئاماژە بکەین:

- ئینجە مەمەد(حەمەدۆک)١٩٩٥
- زەوی ئاسنەو ئاسمان مس ١٩٦٣
- گیای بێ کۆتایی١٩٦٨
- جینایەتی بازاڕی ئاسنگەرەکان١٩٧٤
- ئەربابانی ئاکچەساز١٩٧٥
- دارهەناری سەر تەپۆلکە١٩٨٢
- سێ ئەفسانەی ئاناتۆلی١٩٦٧
- ئەفسانەی چیای ئاگری١٩٧٠
- ئەفسانەی هەزار کەڵەگا١٩٧١
- سولتانی فیلەکان ومێرولەی ریش سوور١٩٧٧

...

سەرچاوەکان:

چوار بەرهەمی ئەو نووسەرە،

مالپەڕەکانی: «بنیاد ادبیات داستانی» و دویچە ولە..

KURDI STAN

The Organ of Kurdistan Democratic Party-Iran

NO: 649 febr 2015

مالپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستان، ڕۆژنامەی «کوردستان» لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێت دا:

www.kurdistanukurd.com
info@kurdistanukurd.org info@kurdistanukurd.com
www.kurdch.tv Hotbird:6 13 MHz 11137
polarization: horezental-SR: 27500 - FEc : 3/4
Radiodk59@gmail.com

ئیمەیل و تەلەفوونی تەشکیلاتی نهێنی:
+9647508578190
Tashkilat.kdp92@gmail.com

پەیامی پیرۆزبایی محەممەدسەدیق کەبوودوەند بە بۆنەی ئازادکرانی شاری کۆبانی

محەممەدسەدیق کەبوودوەند سەرۆکی ڕێکخراوی مافی مرۆڤی کوردستان، لە زیندانی ئیڤینەوە بەبۆنەی ئازادکرانی شاری کۆبانی لە دەستی ڕێکخراوی تیرۆریستیی داعش، لە پەیامێکدا پیرۆزبایی لە هەموو خەڵکی کوردستان و ئازادیخوازانی جیهان کرد.

ئەوەش دەقی پەیامەکە

ئازادکرانی کۆبانی لە هەموو ئازادیخوازان پیرۆزە

بارەقەڵا بۆ خۆراگری لاوان، ژنان و پیاوانی کانتونی خودموختاری کۆبانی لە ڕۆژاوای کوردستان و بەرزنرخاندنی هەموو بەرەنگاربوونەوەی شەڕڤانان و بەرگریکردنی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان و بە ڕێزلینان لە هەوڵ و گیانفیداریی شەهیدانی ڕێگەی ئازادی، سەرکەوتنی بەرگریکارانی کۆبانی و دەرکردنی دوژمنانی مرۆڤایەتی و مەدەنییەت، لە شاری کۆبانی بە هەموو شۆڕشگێرانی ئەمشارەو نەتەوەی کورد و هەموو خەڵکی ئازادیخوازی جیهان، کە لەگەڵ خەڵکی کۆبانی و نەتەوەی کورد یەکدڵ و هاوڕێ بوون، پیرۆزبایی دەکەم و هیواو ئارەزووم ئەوەیە کە ئازادیی کۆبانی، سومبوڵی هاوپەیوەندی، سەربەخۆیی و خۆراگریی نەتەوەی کورد، دەسپێکی ڕزگاری و ئازادکردنی خەڵکی زوڵم لێکراوی کوردو هەموو نەتەوەکانی ژێر چەپۆکەی ڕێژیمە داگیرکەرو ڕەشبین و کۆتایی سەرکوتی ئازادی و مافی مرۆڤ لە ناوچەدا بێ.

محەممەدسەدیق کەبوودوەند
زیندانی ئیڤین

شانۆی « عەزیز شنگاڵ » لە تاران نمایش کرا

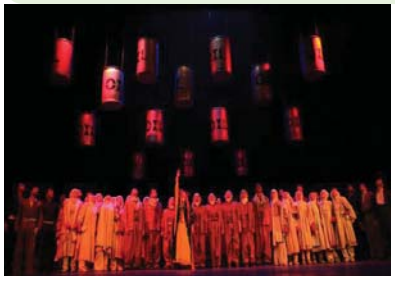

قوتبەدین سادقی شانۆکاری بەناوبانگی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە شانۆی «عەزیزی شنگال» لە سی‌وسێیەمین فیستیڤاڵی شانۆیی فەجردا بەشداربیکرد. ئەو شانۆیە باس لە کارەساتی شنگال و مندااڵیکی قوربانی شەڕ و ئاوارەیی دەکا. شانۆی عەزیزی شنگاڵ کە بە شێوەی « بێدەنگ» بەڕێوە چووە و هەروەها بە بەشداریی ڕاستەوخۆی زیاتر لە ٧٠ هونەرمەندی کچ و کوڕ، ژمارەیەک ڕێکخراویش ڕوڵی بەرچاویان تێدا گێڕاوە.سادقی، شانۆکەی پێشکەش بە ژنانی تێکۆشەری کورد بەتایبەت ژنانی تێکۆشەری کۆبانی کردووە.

خەڵاتی ماملێ نەمسااڵ پێشکەش بە ژنێکی هونەرمەند کرا

ڕۆژی یەکشەممە ١٢ی ڕێبەندانی ١٣٩٣ لە شاری «هاگن»ی وڵاتی ئاڵمان ، لە ڕیورەسمێکدا، مەڵبەندی هونەریی ماملی خەڵاتی ساڵانەی خۆی پێشکەش بە هونەرمەندی کورد زۆزان کرد.

لە مەراسمێکدا کە لە لایەن ئەنستیتۆی کورد ئەمادە کرابوو، چەندین هونەرمەند و کەسایەتی سیاسی کورد و کوردانی هەر٤ پارچەی کوردستان بەشداری ئەو ڕیورەسمە بوون.

لەو ڕیورەسمەدابەسەرهات و ژیانی هونەریی محەممەد ماملی، وتاری بنەماڵەی ماملی، چەند گورانییەک بە دەنگی زۆزان پێشکەش کران.

ژنان تێکنۆلۆژییان خۆش دەوێ و تێیدا سەرکەوتوو دەبن

کەمپەینێکی نێونەتەوەیی بۆ ژنان

ڕێکخراوەی Global Fund for Women کەمپەینێکی ڕێخستووە تاکوو دەستڕاگەیشتنی ژنان بە تکنۆلۆژیا بە مافێکی سەرەکیی ئەوان بزانێ.

شایانی باسە لە جیهاندا ڕێژی ژنان بۆ دەستڕاگەیشتن بە ئینترنت و تێکنۆلۆژی زۆر لە پیاوان کەمترەو لە ئاستێکی نەزم دایە.

لێکۆلینەوەکان دەرخەریان خستوە کە پیاوان ٢٠٠ملیون کەس زیاتر لە ژنان بە ئینترنت و تێکنۆلۆژی دەستیان ڕادەگا. داتاکان ئەوە نیشان دەدەن ٤١ لە سەدی پیاوان و ٣٧ لە سەدی ژنان دەستیان بە تکنۆلۆژی وئینترنت ڕادەگات. تەنانەت لە وڵاتە پێشکەوتوەکاندا کە ئینترنتی بەربڵاو و گشتگیر هەیە بەشی پیاوان لەم تکنولۆژییە ٨٠ لە سەدەو بەشی ژنان ٧٤ لە سەدە بە سرنجدان بەم ئامارانە دەبینین کە لەم بارەی دەستڕاگەیشتن وکەلک وەرگرتن لە ئینترنت مەودایەکی زۆر هەیە لە نیو ژنان وپیاواندا.

ڕێکخراوی Global Fund for Women بە ڕیکخستنی ئەو کەمپەینە هەوڵ دەدا کە بە ڕاکێشانی سەرنجی ڕای گشتیی وهەروەها ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ بتوانێت نیاز و زەرورەتی دەستڕاگەیشتنی ژنان وکچان بە تکنولۆژیای سەردەم بکات بە ئەمریکی پێویست ونیازێکی گشتگیر چونکە بەداخەوە ئەمرۆکە زانستگەلیک وەکوو ئینترنت، بیرکاریی، ئەندازیاری. .. زیاتر بە پیشەیەکی پیاوانە چاو لێدەکرێت و بێ بەشیی ژنان وکچان لەم زانستگەلەدا زۆرجار دەبێتە هۆی خەمۆکی ونەخۆشی دەروونی ئەوان.

ئامانجی ئەم کەمپەینە گەیاندنی دەنگی ژنانە و لابردنی مەودا و جیاوازی نێوان ژنان وپیاوان لە باری دەسترگەیشتنیان بە ئینترنت وتکنولۆژی سەردەمە. تائێستاش وەکوو پالپشتی نزیک بە ٦٢٠٠ئەفەر وازڤیان کردوەو بەڵام ئەم کەمپەینە نیازی بە ٢٠هەزار واژوبە .

ئەم کەمپەینە لە ساڵی ٢٠١٥ پەرەی بە چالاکییەکانی خۆی دەداو هیوادارە کە بتوانێت ئەم زەمینەیە کە ژنان نابێت لە ئینترنت کەلک وەربگرن لە نێو کۆمەڵگە بگۆڕن و ژنان وکچانیش لەم مافە بەشداریی بدەن .

سەرچاوە: مالپەڕی «تک نویس»

بەر لە ماڵاوایی

یەشار کەمال، خوێنەرانی بەجێ ناهێڵێ و دەمێنێتەوە!

قادر وریا

بە سپلەیی دەزانم یەشار کەمال، دواڕۆژەکانی تەمەنی لە بەربەرەکانی لە گەڵ نەخۆشی دا تیپەر بکا و هەر وا بە لای دا ڕابپەرم.

یەشار کەمال، ڕۆمانتووسی بە زمان و ڕەگەز کورد، کە بە تورکی ڕۆمانەکانی خۆی نووسیون، ناوبانگێکی جیهانیی هەیە. ڕۆمانەکانی کە سەر لە ٣٠ ڕۆمان دەدەن وەرگێڕدراونە سەر زیاتر لە چل زمانی جۆراوجۆری جیهان. زمانی کوردی، کە زمانی زگماکیی یەشار کەمالیشەتە، یەک لەو زمانانەیە.

دەسپێکی وەرگێڕانی ڕۆمانەکانی یەشار کەمال بۆ سەر زمانی کوردی بۆ زیاترلە ٣٠ ساڵ لەمەو بەر دەگەڕیتەوە. بەختیاریی ئەم ڕۆمانتووسە و ڕۆمانەکانی لەوە دابوو کە دوو لە بەناوبانگترینو سەرکەوتووترین کوردیزانانو وەرگێڕانی کورد، بوون بە یەکەمین وەرگێڕەکانی ڕۆمانەکانی ئەو بۆ سەر زمانی کوردی: مامۆستایان شوکور مستەفا و عەبدوڵا حەسەنزادە. ڕۆمانەکانی «ئەفسانەی چیای ئاگری»، «کاریتە یا ئەو دیوی چیا»، «زەویی ئاسن و ئاسمان مس »و «گیای نەمران»، هەر وەها شانۆنامەی «تەنەکە» ئەو بەرهەمانەی یەشار کەمال بوون کە ڕەوانشاد مامۆستا شوکور مستەفا ڕاستەوخۆ لە تورکییەوە کردنی بە کوردی کە پێم وایە دواتر وەرگێڕانی بەرهەمی ئەدەبیی دیکە هەر لەو قەڵەمەی بەدوا دا هات.

هەر لە ساڵانی یەکەمی هەشتاکان دا بوو کە یەکەم بەرگی شاکاریی ئەدەبیی یەشار کەمال،«حەمەدۆک» بە هۆی مامۆستا عەبدوڵا حەسەنزادە، وەرگێڕدرایە سەر زمانی کوردی و چاپ و باڵو بۆوە.«حەمەدۆک» هەم بە هۆی سەرنجراکێش بوونی جۆری داستان و ناوەڕۆکی ڕۆمانەکە، هەم بە هۆی کوردییەکی ڕەوان و شیرین کە ڕۆمانەکەی پێ کرابوو بە کوردی، بوو بەو کتێبەی کە ناوبانگی دەرکرد و خوازیارانی بە تاسە و ئیشتیاقەوە بە دوای دا دەگەڕان و بە زەحمەت دەستیان دەکەوت. دەگڕی باڵیم حەمەدۆک کەدەکەوتە بەرزی و خوێنەران، بۆ خوێندنەوەی نوێیان دەگرتەوە . هەر ئەم تامەزرۆیی و پێشوازییەش بوو کە حەسەنزادەی هان دا لە ساڵانی دواتردا، دەسبەرداری حەمەدۆک نەبێ و بەرگەکانی دووهەم و سێیەم و چوارەمیشی بکا بە کوردی. لە شانسی خۆشم، من یەکەم خوێنەری کوردیی ئەو سێ بەرگەی دوایی حەمەدۆک بووم. مامۆستا حەسەنزادە، کە لە ڕۆژنامەی «کوردستان»دا ، هاوکاری نزیکی بووم، لوتفی لە گەڵ دەکردم و هەموو جاری دەستنوسی وەرگێڕانەکەی خۆی پێ دەدەم تا لە دوزینەوە و هەڵبژاردنی وشە بۆ فەرهەنگۆکی کتێبەکە دا یارمەتیی بدەم.

ئەگەرچی یەشار کەمال بە هۆی سەرکوتکرانی زمانی کوردی و ئەو بارودۆخە سیاسییە پڕ لە بیمافییەی کورد لە تورکیا، بە تورکی دەنووسی، بەڵام ڕۆمانەکانی بۆ خوێنەری کورد ئامۆ نەبوون. وەک مامۆستا حەسەنزادە دڵی: «یەشارهەمیشە مۆرکێکی کوردانە بەچیرۆکو ڕۆمانەکانیانەوە دەبینێت، کە لەزوربەیاندا باسی کۆمەڵگەی کوردەواری دەکرێو خاکی کوردستان گۆڕەپانی ڕووداوەکانەو لەئاماژەدان بەپەیوەندی کۆمەڵایەتیو پەیوەندی خێزانو ژن و میردو پەیوەندی منداڵەکان لەگەڵ دایکو باوکیاندا مۆرکێکی تەواو کوردەواریی ژاڵە.»(١)

لە کوردستان هەر کە ناوی یەشار کەمال بێت، مامۆستای ڕەحمەتی شوکور مستەفامان وەبیر دێتەوە، چونکە زۆرترین ڕۆمانی لێ کردوە بە کوردی. ساڵی ١٩٩٧، لە بەغدا چوومە خزمەتی بۆ وتوێژێک لە بارەی ئەزموونەکانی لە بواری وەرگێڕانەوە. بە بەشیکی وتوویژەکە دا هاتە سەر وەرگێڕانی «ئەفسانەی چیای ئاگری». لێرەدا جێی خۆیەتی جارێکی دیکە بگەڕێمەوە سەر خوێندنەوە و نرخاندنی شوکور مستەفا بۆ ئەم ڕۆمانە جوانە و دنیای نووسەرەکەی:

« ئەمن پێش وەی یەشار کەمال بکەمەوە بە کورد دەمزانی یەشار دەیەوێ چ بڵێ. لە «ئەفسانەی چیای ئاگری» دا، یەشار کوردایەتی کردوە، خۆی هەڵ دەداتەوە... دەیەوێ بڵێ چی؟! دەیەوێ بڵێ ئەمن کوردم. بۆیە هەناسەم لە گەڵ هەناسەی، پێم، هەنگاوم، نیگام، هەست و نەستم لە گەڵ پێ و هەنگاو و نیگا و هەست و نەستی یەشار دا ئاشنا بوون. عەباسی بەدری کە کوردێکی لوڕە و کوردیی سۆرانی وەک شێوەزارەکەی خۆی، ئەوسا کەمتر دەزانی کە ئەفسانەی چیای ئاگریی پەشاری بە کوردیی‌یەکەی من خوێندەوە، خۆی پێ نەگیرا و یەکسەر کردی بە عەرەبی. بۆی ناردم. خوێندمەوە، جوانی کردبوو بە عەرەبی. نازانم چی لێ کرد؟! عەباس بوو بە عاسقی ئەو داستانە. نەک تەنها لە بەر وەستایی یەشارو کوردیی‌یەکەی من، بەڵکوو باسەکە هێند واق ورهێنە، هێندەی چیای ئاگری خۆی، کۆنە چیا تەندوورەکەی ئەو سەری کوردستان. ئەو چیایەی کە پرۆمیتوسی لێ لە زیوس یاخی بوو و یەکەم ئاگری لەو چیایە دزی و مرۆڤی فیرە ئاگر و ڕووناکی کرد... ئەو چیایەی کە «تەورات» دڵی کەشتیەکەی نوح پێفەمبەری لە سەر نیشتەوە... ئەو چیایەی کە تا ئیستاش هەر تووربیە، بەڵام جاری تووربیییەکەی خنکاوە، ئاگری دەروونی خاو بۆتەوە، چاوەنۆری چەند «ئەحمەد»یکی کوردی دیکەیە هەڵکاتە سەر باوبۆرانی شۆڕشی گەورەی سەرلەبەری کوردستان... چاوەڕوانی ئەشقی «گوڵبەهار»یکی دیکەیە، تا لە گەڵ ئەحمەدی دواڕۆژ دا شاد و شوکور بنەوە.... و ئەوسا «خانی» یش و «جزیری»یش و «حەریری»یش و «نالی»یش و کوردییش و مەولەوییش و خانای قوبادییش و هیمنیش و هەژاریش و گۆرانیش و هتد... هەموو دەبن بە سەرچۆپیی کێشی شاییی ڕەشبەلەکی نەورۆز لە سەر تڕۆپکی ئاگری...» (٢)

یەشار کەمال لەم دوو دەیەی دوایی، نەک هەر لە بواری ئەدەب، بەڵکوو لە بواری بەرگری لە مافی مرۆڤ و ئازادیی ڕادەربڕینیش دا، بوو بە کەسێکی جێگای سەرنجی میدیاکان و ناوەندە مرۆڤدۆستەکانی جیهان. ساڵی ١٩٩٧ بە بۆنەی چالاکیوونی لە بواری بەرگری لە ئازادیی بیروڕادەربڕین، خەڵاتی کتێبفرۆشانی ئەڵمانی وەرگرت. لە سەر ئەو ڕەخنانەش کە بە داکۆکی لە نەتەوەی کورد لە تورکیە، لە دەوڵەتی ئەو وڵاتەی گرت، کێشە و چەرمەسەریی زۆری بۆ دروست بوو. ساڵی ١٩٩٥ موحاکەمە کرا و بە دوو ساڵ زیندان مەحکووم بوو. ساڵی ١٩٩٦یش سەبارەت بە نووسینی دوو وتار لە بارەی پێشێلکارانی ئازادیی بیروڕادەربڕین لە تورکیە موحاکەمە کرا.

یەشار کەمال کە لە ١٩٢٣ لە دایک بووە، ئیستا لە تەمەنی ٩٢ ساڵی دا لە نەخۆشخانە لە گەڵ مردن لە بەربەرەکانی دایە. ئەوەی کە چاوەڕوان دەکرێ، دەربازنەبوون لە دەست مردنە. بەڵام ئەوەی کە چاوەڕوان ناکرێ ، سڕانەوەی چیژ و کاریگەریی بەرهەمەکانی لای خوێنەرانیەتی.

بەراوێزەکان:

١) **مالپەڕی «ئاوینە»**
٢) **ڕۆژنامەی «کوردستان»، ژمارە٢٤٦، ساڵی١٩٩٧**
٣) **ڕۆژنامەی «کوردستان»، ژمارە٢٥١، ساڵی١٩٩٧**